Περιπέτειες ΙΔΕΩΝ
ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 28/1/2007

Η κυπριακή Αριστερά όπως αναδύθηκε από την Ιστορία: Επιστροφή στο μέλλον;

Η Κυπριακή Αριστερά όπως αναδύθηκε απο την Ιστορία: Επιστροφή στο μέλλον:

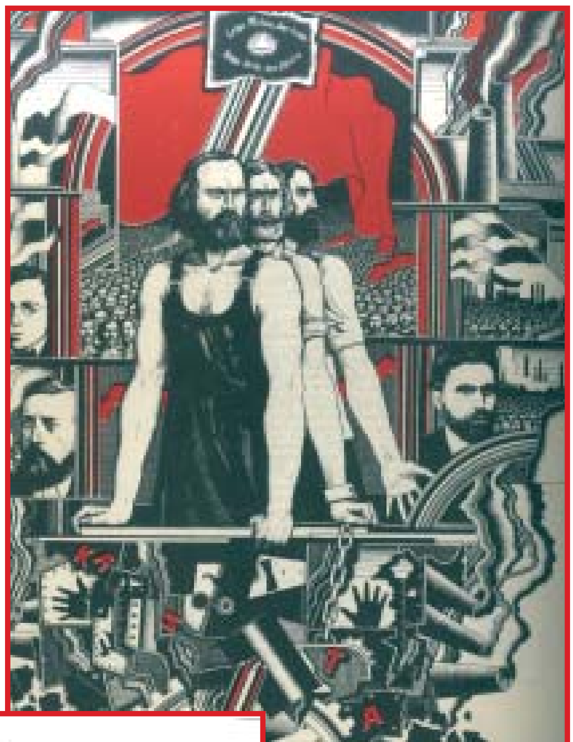
Το εξώφυλλο είναι πίνακας του Diego Rivera, *Ο Κόσμος*.
Δίπλα η φωτογραφία της Frida Kahlo
Φωτογραφίες από τα βιβλία: *ΑΚΕΛ, το κόμμα του εργαζόμενου λαού*, Φ. Ιωάννου, *Έτσι άρχισε το κυπριακό*, Λ. Κακουλλής, *Αδάμ Αδάμαντος, Το απόδνι της Αμμοχώστου.*

ΠΟΛΙΤΗΣ Τα λεει όλα!
Επιμελητής του περιοδικού είναι ο Νίκος Τριμικλινιώτης, email: nicostrim@logos.cy.net
Καλιτεχνική επιμέλεια: Ελίνα Περικλέους

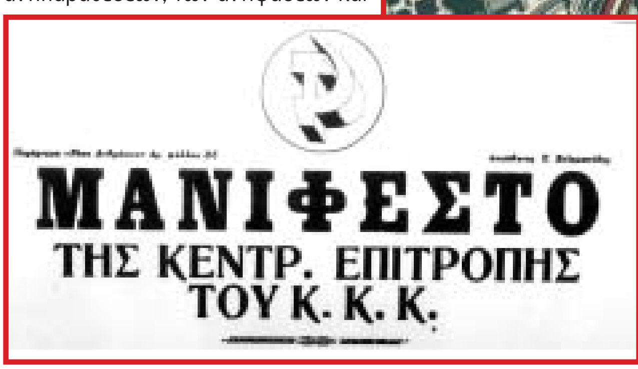
Η γένεση της Αριστεράς: Διαβάζοντας την ιστορία σαν προοπτική του μέλλοντος;

Νέο έτος. Λέμε να ρίξουμε μια ματιά στο παρελθόν ίσως φωτίσει το θολό παρόν.

Αρχίζουμε με την Κυπριακή Αριστερά, το φαινόμενο αυτό της νέας εποχής που συνοδεύει την ιστορία των σύγχρονων δημοκρατικών και κοινωνικών αγώνων της χώρας και υπήρξε το ζωντανό τμήμα, η φωνή που αρθρώνεται για τις «κατώτερες» τάξεις: της «γης οι κολασμένοι» ή η «φτωχολογιά» που ΄λεγε κι ο Πλουτής Σέρβας μπόρεσαν να οργανωθούν συνδικαλιστικά, πολιτικά και πολιτιστικά. Γέννημα και θρέμμα των οξύνσεων των αντιφάσεων του πρώτου μισού του 20ου αιώνα ήταν μέρος ενός παγκόσμιου κινήματος, η Κυπριακή Αριστερά αποτελεί παράλληλα ένα τοπικό ιδίωμα της κοινωνίας; υπήρξε το αστάθμητο αποτέλεσμα της συνάντησης της Κύπρου με την παγκόσμια πολιτική πραγματικότητα. Η Κύπρος έμπαινε στον ιστορικό-πολιτικό χάρτη, όχι πλέον απλά ως πιόνι στην παγκόσμια σκακιέρα κι αντικείμενο συναλλαγής ανάμεσα στους «μεγάλους» όπως ήταν μέχρι τότε. Στην Κύπρο αρθρώνεται πλέον ένας πολιτικός λόγος που γεννά ένα πολιτικό υποκείμενο σ' αναζήτηση της ελευθερίας, της ισότητας, αλληλεγγύης κι αυτοδιάθεσης - προτάγματα της Γαλλικής και της Ρωσικής επανάστασης.

Συχνά η ιστορία της Αριστεράς παρουσιάζεται μέσα από ιδεολογικές αγκυλώσεις κι αναλύσεις που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό τις πολιτικές σκοπιμότητες. Το αποτέλεσμα είναι ότι διαστρεβλώνεται κι υποτιμάται το εύρος της επίδρασης της στην κοινωνία, η ουσία των πολιτικών/ιδεολογικών αντιπαραθέσεων με την Δεξιά (και την Εθναρχία), κι ευρύτερα η σημασία των πιο πάνω στην διαμόρφωση του πολιτικού μας πολιτισμού. Αυτό ισχύει για όλους του κομματικούς σχηματισμούς κι εξουσίες: η ιστορία μετατρέπεται σε ιδεολογικό όπλο των «νικητών» (και των «ηττημένων» που αναμένουν να επανέλθουν), όπως έλεγε κι ο Μαρξ. Γι' αυτό κι επιχειρούμε να δούμε την ιστορία της Αριστεράς μέσα από την προοπτική της, μέσα από τη ζωντάνια των αντιπαραθέσεων, των αντιφάσεων και της πολλαπλότητας που χαρακτήριζε ένα νεανικό ανατρεπτικό κίνημα που αναδύθηκε σαν αντίσταση στην τάξη της εποχής. Επικεντρωνόμαστε κυρίως στην πρώτη φάση πριν την ανεξαρτησία.

Ασφαλώς σήμερα τα πράγματα είναι κάπως αλλιώς: η κρίση των ιδεολογιών έχει πλέον κυριεύσει τον πλανήτη, κι η Αριστερά ιδιαίτερα «ψάχνεται», ιδίως μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Τα αναδυόμενα κοινωνικά φόρουμ (των νέων κυρίως) ενάντια στη παγκοσμιοποίηση ή τα κινήματα για τα κοινωνικά δικαιώματα και τις αμφίσημες ταυτότητες πολλές φορές βλέπουν απαξιωτικά τους «εργατοπατέρες», τους «παλαιοκομουνιστές» και τους «δεινοσαύρους» του παρελθόντος. Κι όμως οι αγώνες πάντοτε κτίζονται πάνω στους προηγούμενους, η κριτική στις ιδέες και πρακτικές του παρελθόντος θέλει γνώση της ιστορίας και πάλη σ' επίπεδο ιδεών σε κάθε περίπτωση η ιστορία είναι γεμάτη πονηριές...

Το ανά χείρας τεύχος επιχειρεί να διεισδύσει στην ιστορία της χώρας παρουσιάζοντας τις ιδεολογικές αντιπαραθέσεις ως μέρος του «κοινωνικού μας ζητήματος», όπως το έλεγε ο Γ. Σκληρός (στο βιβλίο του *Το κοινωνικό μας ζήτημα 1909*). Όπως και να το κάνουμε, αδυνατούμε να απεικονίσουμε το συνολικό κλίμα μιας άλλης εποχής που περιγράφουμε, καθώς το παρελθόν φαντάζει σαν μια άλλη χώρα από την σημερινή Κύπρο της ευμάρειας και του βολέματος. Μπορούμε ωστόσο να πάρουμε ίσως μια γεύση μέσα από τον πολιτικό λόγο πρωταγωνιστών και μη, των Βρετανών αποικιστών, τις εφημερίδες κι άλλα τεκμήρια της εποχής εκείνης, αλλά και ιστορικών αναλύσεων.

Προτάσσουμε δύο ξεχωριστά ιστορικά, πλην όμως αντίθετα, από πολλές απόψεις, κείμενα:

- Το πρώτο είναι ένα άγνωστο κείμενο του πρώτου κομουνιστή ηγέτη της Κύπρου του «Βάτη», του Χαράλαμπου Βατυλιώτη, που υπόγραφε με το ψευδόνυμο Νίκος Κλεομένης, με τίτλο «εθνικισμός ή κομουνισμός;». Το θεωρήσαμε για την Αριστερά εξαιρετικά επίκαιρο κι ας έχει τα γνωρίσματα μιας γλώσσας άλλης εποχής, το 1931, όπου έπαιζε το ιδεολόγημα της Ένωσης ως το κατ΄εξοχήν εθνικιστικό εγχείρημα για τους Ε/Κ: σήμερα ο ενθνικισμός πάλι βρίσκεται σ'άναμέτρηση με τον κομουνισμό και ας έχουν και οι δυο ιδεολογίες μεταλλακτεί τόσο. Η αναμέτρηση είναι σήμερα μάλλον υπόγεια στην Κύπρο.

- Το δεύτερο είναι ένα απόρρητο κείμενο του Βρετανικού Γραφείου Αποικιών The aims of communism in Cyprus που μεταφράσαμε και δημοσιεύεται για πρώτη φορά. Γραμμένο το 1950, είναι φανερό ότι οι Βρετανοί αποικιοκράτες «παρακολουθούν στενά» την

Αριστερά κι επιχειρούν να ερμηνεύσουν την κάθε κίνηση των κομουνιστών μέσα από το ψυχροπολεμικό πρίσμα της εποχής και της δικής τους ασφαλώς οπτικής. Καμιά φορά όμως το άγρυπνο μάτι και οι ψυχρές παρατηρήσεις του καταπιεστή μπορεί να χρησιμεύσουν και στον καταπιεσμένο.

Έχουμε επιτέλους σήμερα τη δυνατότητα να μελετήσουμε μια σημαντική αναδυόμενη βιβλιογραφία για την ιστορία μας, που μας επιτρέπει να ενδιατρίψουμε και να ανατρέψουμε, αν θέλουμε, τα τετριμμένα και τα παραπλανητικά στερεότυπα που αναπαράγονται καθημερινά. Φιλοξενούμε λοιπόν κείμενα από μελετητές της Κυπριακής Αριστεράς των οποίων το έργο αποτελεί δείγμα μιας άλλης προοπτικής στην κατανόηση της ιστορίας. Μιας οπτικής που ανατρέπει την εν πολλοίς ψυχροπολεμική και στρεβλή εικόνα της προ-ανεξαρτησιακής περιόδου.

Γέννημα και θρέμμα των οξύνσεων των αντιφάσεων του πρώτου μισού του 20ου αιώνα ήταν μέρος ενός παγκόσμιου κινήματος, η κυπριακή Αριστερά αποτελεί παράλληλα ένα τοπικό ιδίωμα της κοινωνίας; υπήρξε το αστάθμητο αποτέλεσμα της συνάντησης της Κύπρου με την παγκόσμια πολιτική πραγματικότητα. Η Κύπρος έμπαινε στον ιστορικό-πολιτικό χάρτη, όχι πλέον απλά ως πιόνι στην παγκόσμια σκακιέρα κι αντικείμενο συναλλαγής ανάμεσα στους «μεγάλους» όπως ήταν μέχρι τότε. Το ερώτημα είναι, ποια διδάγματα μας προσφέρει η Ιστορία της κυπριακής Αριστεράς σήμερα στον αγώνα για επανένωση της Κύπρου και για την κοινωνικη δικαιοσύνη.

Η γνωστή ιστορικός Σία Αναγνωστοπούλου ερμηνεύει τις μεγάλες απεργίες του 1948 στην μετέπειτα ιστορία της χώρας. Ο κοινωνιολόγος Ανδρέας Παναγιώτου, ένας από τους λίγους μελετητές της ιστορίας της κυπριακής αριστεράς, επιχειρεί να ερμηνεύσει και να τοποθετήσει στο κοινωνικό-ιστορικό τους πλαίσιο τα κείμενα που παραθέτουμε στη συνέχεια. Ο Ahmet An, ο πιο σημαντικός συγγραφέας κι αρχειοθέτης της Τ/Κ ιστορίας, διερευνά τις σχέσεις Τ/Κ και των πρώτων κομουνιστών μέχρι την ανεξαρτησία.

Στη συνέχεια επιλέξαμε αποσπάσματα κειμένων που δείχνουν τις ιδεολογικές αντιπαραθέσεις της εποχής. Από την οπτική της Αριστεράς ο διανοούμενος κομουνιστής Γιάννης Λέφκης, ο ιστορικός Κώστας Γραικός, οι βετεράνοι ηγέτες Πλουτής Σέρβας, Φιφής Ιωάννου, Εζεκίας Παπαϊωάννου και Μιχάλης Πουμπουρής αναφέρονται στα διλήμματα των πρώτων κομουνιστών, τις παλινδρομήσεις κι αντιπαραθέσεις. Δημοσιεύουμε επίσης απόσπασμα από ομιλία και την επιστολή παραίτησης του από μέλος του ΑΚΕΛ του Βαρωσιώτη δημάρχου ηγέτη του ΑΚΕΛ, Αδάμ Αδάμαντος, κι ένα απόσπασμα από άρθρο την Αριστερή εφημερίδα «Ανόρθωση». Ποια όμως ήταν η απάντηση της Δεξιάς; Τα αποσπάσματα δείχνουν το μέγεθος του μίσους και της έχθρας που υπήρχε: ο Μακάριος ο ΙΙ, ο Πολύκαρπος Ιωαννίδης (από το βιβλίο του Ρολάνδου Κατσιαούνη *Η Διασκεπτική 1946-1948*) και ο Γρίβας που χωρίς ενδοιασμούς δηλώνει ότι «ενδείκνυται να εξοντώσουμε το ΑΚΕΛ» (από το βιβλίο του Σπύρου Παπαγεωργίου *ΑΚΕΛ, το άλλο ΚΚΕ*) παίρνουμε μια γεύση της εποχής εκείνης.

Το τεύχος τελειώνει με το Review, με παρουσιάσεις βιβλίων που κυκλοφόρησαν πρόσφατα για την ιστορία της Κύπρου, κείμενα των Αντρίκου Βαρνάβα, Νίκου Τριμικλινιώτη και Μιχάλη Ατταλίδη.

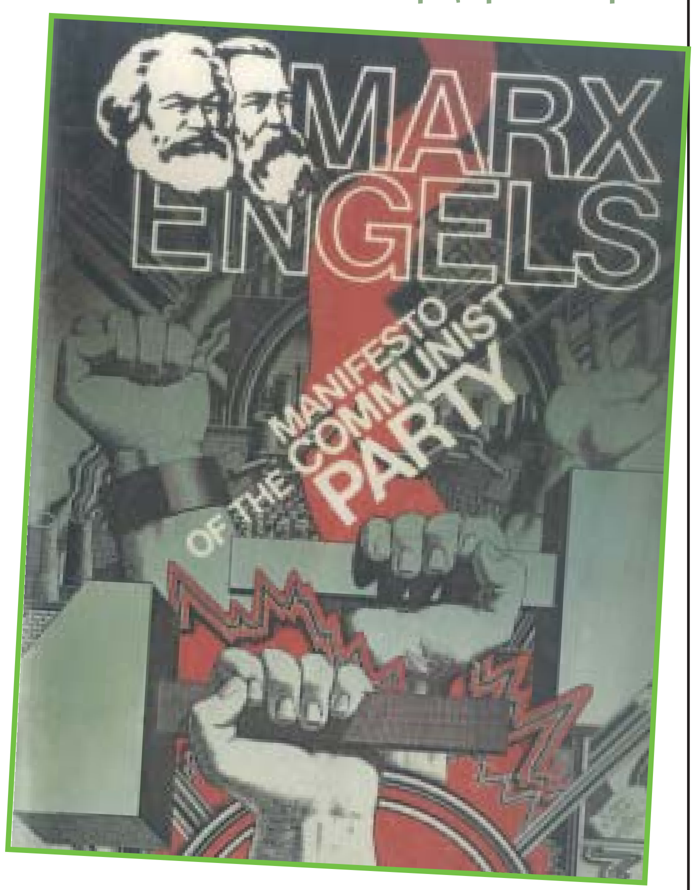
Τα κείμενα που μαζέψαμε δίνουν μια πρώτη συνοπτική εικόνα για τις ιδεολογικές αντιπαραθέσεις σε μια μικρή χώρα που δεν μπορούσε να μείνει εκτός της «εποχής των άκρων», όπως ο ιστορικός Έρικ Χόμπσπαουμ ονόμασε τον εικοστό αιώνα [*Η Εποχή των Άκρων*]. Η Αριστερά αναδύθηκε ως πολιτική δύναμη κοινωνικών δυνάμεων, ως τρόπος σκέψης και ζωής και ως βίωμα και τοποθέτηση στις κοινωνικές αντιθέσεις ανάμεσα σ' αντιμαχόμενα συμφέροντα κι ιδέες. Ο Χόμπσπαουμ, στο αυτοβιογραφικό του έργο *Interesting Times*, αφιερώνει ένα κεφάλαιο με τίτλο «όντας κομουνιστής», όπου εξηγεί πώς και γιατί ο κομουνισμός υπήρξε κεντρικό ζήτημα της εποχής επικαλούμενος τον Antonio Polito εύστοχα αναφέρει: «ένας από τους σημαντικότερους δαίμονες του 20ου αιώνα ήταν το πολιτικό πάθος, πεμπτουσία του οποίου ήταν ο κομουνισμός».

Σε μελλοντικό τεύχος θα ασχοληθούμε και με τη Δεξιά και άλλους χώρους.

Το ερώτημα για τον αναγνώστη του 2007 ή του 2017 είναι αν το νόημα των αντιθέσεων έναν αιώνα μετά την Οκτωβριανή επανάσταση που γέννησε την σύγχρονη Αριστερά, έχει αλλάξει. Τα πολιτικά σχήματα που επικαλούνται τις ιστορικές παρακαταθήκες της Αριστεράς και της Δεξιάς εξακολουθούν να εκφράζουν τα ίδια ή αντίστοιχα συμφέροντα, ιδεολογίες κι οράματα, ή μήπως έχουν πλέον ενσωματωθεί στο σύστημα κι έχουν ξεθωριάσει έτσι και οι αντιθέσεις με το πέρασμα του χρόνου; Ποια προοπτική προσφέρουν για την σύγχρονη και την αυριανή κοινωνία; Ποια διδάγματα μπορούμε να αντλήσουμε από την ιστορία της θεώρησης και δράσης της Αριστεράς και της αντιπαράθεσης Αριστεράς-Δεξιάς στην Κύπρο;

Αυτά όμως είναι ζητήματα για μελλοντικά τεύχη. Ελπίζουμε ότι η παρούσα έκδοση να συμβάλει μέσα από τεκμήρια στη συζήτηση γύρω από πτυχές της ιστορίας μας βάσει της οποίας θα μπορέσουμε να προβληματιστούμε για το σήμερα και το αύριο.

Το Τεύχος αυτό το αφιερώνουμε στην νέα πνοή που μας έρχεται αύριο

Εθνικισμός ή κομμουνισμός

Του Νίκου Κλεομένη, 1931 (ψευδώνυμο του Χαράλαμπου Βατηλιώτη)*

Ο «Βάτης»
Ο πρώτος Γενικός Γραμματέας του ΚΚΚ

Η οικονομική κρίση στην Κύπρο που έσπρωξε το προλεταριάτο και τις φτωχές αγροτικές μάζες στην πιο ελεεινή δυστυχία έγινε η αιτία να οξυνθούν οι αντιθέσεις των τάξεων, να ξεχωρίσουν «τα πρόβατα από των εριφίων»- οι πλουτοκράτες από τους εκμεταλλευόμενους. Ως τα τώρα η κυπριώτικη κεφαλαιοκρατία και ο μιφεουδαρχικός κλήρος - ο σύμμαχός της- κρατούσαν κάτω από την επιρροή τους τις εργαζόμενες μάζες και τις έσερναν αλυσοδεμένες μ' όλων των ειδών τις προλήψεις πίσω από το άρμα τους.

Η «Μεγάλη Ιδέα», η ανάσταση του «Μαρμαρωμένου Βασιλιά», ο Αγαθάγγελος, ο πόλεμος εναντίον «,των απίστων Μουσουλμάνων» για «του Χριστού την πίστιν την αγία» - τα μεσαιωνικά συνθήματα με τα οποία οι έμπορο-τοκογλύφοι κι η ημιφεουδαρχική κι εμπορευόμενη Ορθόδοξος Εκκλησιά επί ολόκληρους αιώνες έχουνε γαλουχήσει τις ελληνικές εργαζόμενες μάζες και τις έχουν ποτίσει το δηλητήριο του πιο έντονου σωβινισμού, της πιο γελοίας προγονοπληξίας και του πιο ελεεινού εθνικού εγωκεντρισμού. Το σύνθημα της Ένωσης με την Ελλάδα είναι για την Κύπρο η περιεκτική εκδήλωση όλων των παραπάνω εθνικών και θρησκευτικών προλήψεων.

Ότι ο Εθνικισμός συνεχώς χρεωκοπεί και την θέση του την παίρνει γρήγορα ο Κομμουνισμός, η μόνη Ελπίδα των μαζών της Κύπρου. Η έκβαση της πάλης για την κατάκτηση των εργαζομένων απαιτεί σήμερα την πιο δραστήρια όραση από το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου και την κατά μέτωπο επίθεση ενάντια στον Εθνικισμό και τις οργανώσεις του, όπως και την καλύτερη οργάνωση του αγώνα των εργαζομένων μαζών Ελλήνων και Τούρκων, για τις άμεσές τους απαιτήσεις.

Οι εργαζόμενες όμως μάζες τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα άρχισαν πια να απελευθερώνονται από την πνευματική επιρροή της αστικοφεουδαρχικής ιδεολογίας και βρήκαν πια το δρόμο που θα τις οδηγήσει στην οικονομική και πνευματική τους απελευθέρωση - το δρόμο της παγκόσμιας προλεταριακής επανάστασης του Κομμουνισμού.

Οι εργαζόμενες μάζες της Κύπρου - Έλληνες και Τούρκοι- μ' ενθουσιασμό εγκολπώνονται τη γραμμή του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου- του μόνου κόμματος που μπορεί να τις οδηγήσει στη απελευθέρωσή τους τόσο από τον Εγγλέζικο Ιμπεριαλισμό, όσο κι από την εκμετάλλευση των ντόπιων εμπορο-τοκογλύφων, βιομηχάνων, τσιφλικάδων και καλογήρων.

Η ανοιχτή αποδοκιμασία των «Ενωτικών» μέσα στην αυλή της Αγίας Νάπας έδωσε το σύνθημα του οριστικού αποχωρισμού των δύο αντιθέτων στρατοπέδων - του Εθνικισμού και του Κομμουνισμού. Χώρισαν οριστικά από τη μια οι Εθνικιστές, τα όργανα της ντόπιας κεφαλαιοκρατίας και οι σκεπασμένοι σύμμαχοι του ξένου ιμπεριαλισμού κι από την άλλη οι Κομμουνιστές, οι υπερασπιστές της φτωχολογιάς κι άσπονδοι εχθροί του ιμπεριαλισμού και της ντόπιας πλουτοκρατίας.

Μάταια η αστική τάξη φωνάζει ότι στην Κύπρο «δεν υπάρχουν τάξεις» και διαμαρτύρεται γιατί «τα όργανα της Μόσχας» (Αχ αυτά τα όργανα που «πληρώνονται με ρούβλια», μα δεν εννοούν να πληρωθούνε με στερλίνες που ευχαρίστως θα διέθεταν οι καλοί και φιλεργάτες αστοί μας!) «δημιουργούνε» διαφορές τάξεων. Μάταια η Ιερά Σύνοδος διαμαρτύρεται για την εισχώρηση των «αθέων» ανάμεσα στο ως τα τώρα υπομονητικό της ποίμνιο που άρχισε να δείχνει σημεία ανυποταξίας. Μάταια ξαφνίζονται οι μικροαστοί Φιλισταίοι και δεν μπορούν να χωνέψουν το βαρυστόμαχο «φρούτο του Κομμουνισμού», το οποίο άρχισε να φύτρωνα στην ως τα τώρα «ήσυχη» και «άγονη» αυτή χώρα.

Όπως έγραψε στα 1847 ο Κάρλ Μαρξ «ένα φάντασμα τριγυρίζει την Ευρώπη - το φάντασμα του Κομμουνισμού».

Το φάντασμα αυτό τριγυρίζει και την Κύπρο. Δεν υπάρχει καφενείο, δεν υπάρχει χωριό όπου το ζήτημα του Κομμουνισμού να μη συζητείται. Ούτε η Ιερά Σύνοδος, ούτε οι διάφοροι «εθνικοί σύλλογοι» μπορούν να αποφύγουν τον πειρασμό του Κομμουνισμού. Γίνονται εκλογές; Το ζήτημα του Κομμουνισμού γίνεται ο άξονας της όλης κίνησης!

Οι ενωτικοί αερολόγοι, παραζαλισμένοι από την ανέλπιστη γι' αυτούς τροπή της πολιτικής κίνησης, εκλιπαρούν την υποστήριξη της ξένης κυβέρνησης, ξεχνώντας ότι είναι τουλάχιστο στα λόγια «πολέμιοί» της και ζητούν να παταχθεί η «αναρχία». Η δε ιμπεριαλιστική κυβέρνηση δεν κωφεύει στις επικλήσεις των συμμάχων της για την εκμετάλλευση των εργαζόμενων τάξεων, εφαρμόζοντας, μια ολοένα και πιο δραστήρια τρομοκρατία κατά του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Ο Κομμουνισμός ανάγκασε τέλος και το σκουριασμένο μυαλό των ιδεολόγων και δημοσιογράφων της αστικής τάξης να κινηθεί σε αγώνα κατά της «αναρχίας», κατά των «απάτριδων» και κατά των «αθέων»! Όλες οι απαρχαιωμένες πνευματικές κασαντούρες κιντοποιήθηκαν και κινητοποιούνται στον αγώνα κατά του Κομμουνισμού.

... Γιατί οι εργάτες «να μεριμνούν δια την αύριον» και να μην περιμένουν να ζήσουν «όπως τα πετεινά του ουρανού» που «ούτε σπείρουσιν ούτε θερίζουσιν»; ...

Ο πρόμαχος «του έθνους και της ορθοδοξίας», ο αστικός τύπος και προπάντων τα πιο οπισθοδρομικά κι αγαθαγγελικά του όργανα, η «Αλήθεια» κι η «Ελευθερία», οδηγούν τον αγώνα αυτό και ζητούν ούτε λίγο ούτε πολύ την εξόντωση των Κομμουνιστών και την αποκοπήν τους από το σάπιο δένδρο της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Ο πρόεδρος του «Συνδέσμου Εθελοντών». Ι. Πηγασίου ο οποίος δεν εργάζεται «χάριν του στομάχου και εντέρων» του, αλλά «χάριν υψηλών ιδανικών» χάριν πελατεία και ερανολογίας, δε θέλει να μείνει πίσω κι αποφάσισε να δώσει «μιαν διδασκαλίαν εις Κομμουνιστήν» που δημοσιεύεται στην γεροντοκόρη «Αλήθεια».

Στην διδασκαλία του διδάσκει κάποιον ανυπάρκτον «κομουνιστή» που θέλει «να τα μοιράσωμεν όλα», ενώ ο κ. Πηγασίου είναι υπέρ της κρατικοποιήσεων των όλων, «όπως έγινε στη Ρωσσία». Ο Κομμουνισμός βέβαια δε θέλει να μοιράσει τίποτε σε κανένα, αλλά να εθνικοποιήσει τα μέσα της παραγωγής για να εξασφαλίσει σε όλους τους εργαζομένους δουλειά. Δεν υπάρχει δε Κομμουνιστής που θέλει να «τα μοιράσει όλα», εκτός από κανένα ανισόρροπο που νομίζει ότι είναι κομουνιστής και με τον οποίο κατά προτίμηση άνοι-

Το ισόγειο στην οδό Βασιλείου Μακεδόνος 13, όπου έγινε στις 15 Αυγούστου 1926 το Α΄ Συνέδριο του ΚΚΚ

ξε συζήτηση ο κ. Πηγασίου.

Ο κ. αυτός φοβερίζει τον μαθητή του ότι ο Κομμουνισμός θα τον κάμει να ζεί όπως ζούνε σήμερα στην Ρωσσία. Άπαγε της βλασφημίας! Ο Κύπριος εργάτης να προτιμήσει να δουλεύει 6-7 ώρες την ημέρα αντί 12-15, να παίρνει μεροκάματο που να του εξασφαλίζει μία καλύτερη ζωή αντί της πείνας, να έχει κοινωνική ασφάλεια αντί να πεθαίνει στους δρόμους και τόσα άλλα «κακά της Σοβιετικής κολάσεως»!

Ο κ. Πηγασίου φοβερίζει ακόμη τον μαθητή του, ότι υπό την Σοβιετική κυβέρνηση «άλλοι με θα κατοικούν εις ωραίας οικίας, διότι έχουν τα μέσα με τα αρχάς» (δηλαδή οι εργάτες), ενώ «άλλοι θα κατοικούν εις τρώγλας διότι δεν λογαριάζονται» (δηλαδή οι πρώην εκμεταλλευτές). Βλέπετε πράγματα ανυπόφορα! Ο κ. Πηγασίου λέγει στο μαθητή του: «Είναι αλήθεια ότι κατοικείς εις μιαν μικροκατοικίαν (διάβαζε τρώγλην) ενώ άλλοι κάθονται εις μέγαρα και τρέφονται πλουσιοπάροχες». Ο κ. Πηγασίου θέλει να μείνουν όπως έχουν τα πράγματα διότι «μέγαρα δι' όλους δεν υπάρχουν»!

Οι εργάτες όμως είναι μετριόφρονες. Δέχονται να κατοικήσουν εις τα υπάρχοντα μέγαρα και για όσους θα μείνουν έξω, η μέλλουσα κυβέρνηση τους θα σκεφθεί! Άλλωστε τα μέγαρα τα κτίζουν οι εργάτες, οι οποίοι θα εξακολουθήσουν να εργάζονται και υπό το Σοβιετικό καθεστώς. Κτίζουν κι άλλα!

Φοβερίζει τους εργάτες ότι θα κακοπερνούν και θα υποφέρουν υπό το Σοβιετικό καθεστώς, όπως σήμερα υποφέρουν κατά τον κ. Πηγασίου και οι εργάτες της Ρωσσίας.

Παρακάτω όμως λέγει στον υποτιθέμενο μαθητή του ότι οι κομουνιστές εγκατέλειψαν «την πατρώα και την θρησκείαν» για να επιτύχουνε μόνο «ώστε να καλοπερνά ο στόμαχος και τα έντερα» τους. Ώστε λοιπόν ο Κομμουνισμός κ. Πηγασίου μπορεί να εξασφαλίσει ψωμί για «τον στόμαχον και τα έντερα» των εργατών; (πράγμα τόσο χυδαίο για τους κοιλαράδες αστούς: ο εργάτης να συνηθίσει να τρώει!).

Μα τώρα έρχεσθε σε αληθινή αντίθεση με τα λεγόμενά σας. Όλη σας η πολεμική ενάντια στον Κομμουνισμό στηριζότανε στην άποψη ότι ο κομουνισμός (και φέρνατε παράδειγμα την Ρωσσία) δεν μπορεί να εξασφαλίσει καλή ζωή στους εργάτες.

Τώρα δεν έρχεσθε να επιπλήξετε τους εργάτες διότι απαρνούνται θρησκεία και πατρίδα για να επιτύχουν καλύτερη ζωή από τον κομουνισμό. Ασφαλώς «δεν μπορείτε να ενώσετε τις δύο άκριες», όπως λέγουν οι εχθροί σας Ρώσσοι!

Αμφιβάλλω αν οι εργάτες της Κύπρου είναι τόσο «ιδεολόγοι» ώστε να δέχονται να γεμίσουν τον στόμαχό τους με ρητά του ευαγγελίου και με ζητωκραυγές υπέρ της «Ενώσεως». Πάντως ο κ. Πηγασίου και οι ταξικοί του σύντροφοι αστοί, οι τόσο ιδεολόγοι» είναι βέβαιο ότι δε θα δεχθούν τέτοια δίαιτα που επιδιώκει ο κ. Πηγασίου για τους εργάτες, κάνοντας κατάλογο των «κομουνιστών» Λευκωσίας και υποδεικνύοντας ευαγγελικώτατα και εθνικώτατα την απόλυσή τους από τις δουλειές. Ακατανόητη αληθινά προστασία των εργατών.

Τέλος πάντων στο τέλος κ. Πηγασίου επείσατε οριστικά τον εργάτη σας ότι οι Κομμουνιστές είναι «εκμεταλλευτές», διότι πίνουν μπίρα, και σαμπάνια» (το ιδεώδες δηλαδή της ευτυχίας για τον αστό, αν προσθέσουμε και καμμιά εξαπάτηση κοριτσιού) που άφθονα τους κερνούν οι δεσμοφύλακες των Κεντρικών φυλακών όπου βρίσκονται. Ο εργάτης λοιπόν ύστερα από τέτοιο μάθημα δεν έχει παρά να φροντίσει να ξανασυναντήσει τον κ. Πηγασίου όχι όμως υποθέτω για να τονέ συγχαρεί, αλλά για να τονέ φτύσει, αν δεν λυπάται βέβαια το φτύμμα του.

Άλλο σκουριασμένο όπλο που κουρδίστηκε ενάντια στον Κομμουνισμό είναι η Εκκλησία. Η Ιερά Σύνοδος συζητεί το ζήτημα του Κομμουνισμού και πιθανόν να υιοθετήσω τις ευαγγελικές προτάσεις της «Αληθείας» και ν' αφορήσει όλους τους Κομμουνιστές. Αυτό θα είναι συμφωνότατο και με το Ευαγγέλιο, γιατί οι εργάτες «να μεριμνούν δια την αύριον» και να μην περιμένουν να ζήσουν «όπως τα πετεινά του ουρανού» που «ούτε σπείρουσιν ούτε θερίζουσιν»; Γιατί να αγωνίζονται κατά της πλουτοκρατίας και να μην γυρίζουν και από την άλλη πλευρά τους όταν τους ραπίζουν από τη μια και να μην περιμένουν τη σωτηρία τους μετά το θάνατο; Αυτά τα θανάσιμα αμαρτήματα σκανδαλίζουν τους σεπτούς αντιπροσώπους του Χριστού (οι οποίοι ούτε «εμπορεύονται» ούτε συγκεντρώνουν «θησαυρούς επί της γης») και γι' αυτό κηρύττουν αληθινή σταυροφορία κατά του Κομμουνισμού. Οι χρυσόστομοι ιεροκήρυκες της «Ορθοδόξου έν Κύπρω Εκκλησίας» έχουν κινητοποιηθεί για να διδάξουν το «χριστεπώνυνον ποίμνιον», ότι οι λύκοι-μπολσεβίκοι «το απειλούν» και ότι ο «αντίχριστος» παρουσιάσθηκε στην Κύπρο με όλα του τα σατανικά τεχνάσματα.

Εάν ο Πάπας της Ρώμης οργανώνει σταυροφορίες κατά του Κομμουνισμού χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα κι αυτό ακόμη το ραδιόφωνο (αδιάφορο αν οι προκάτοχοί του έκαιαν πάνω στη φωτιά τους προγόνους του Μαρκόνι, τους Γαλιλαίους και τους Κοπέρνικους) γιατί ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Νέας Ιουστινιανής και πάσης Κύπρου να μείνει πίσω; Αν ο ένας είναι κληρονόμος του Αποστόλου Πέτρου, ο άλλος είναι κληρονόμος του Αποστόλου Βαρνάβα. Κι οι δύο κατάγονται από τους μαύρους μεσαιωνικούς καιρούς από την φεουδαρχική περίοδο, από την εποχή της δουλοπαροικίας και της αγγαρείας.

Η Ιερά Σύνοδος της Κύπρου βρήκε ήδη και το εξιλαστήριό της θύμα, τον προλετάριο ποιητή Τεύκρο Ανθία, ο οποίος με το καυτήριο του, τη «Δευτέρα Παρουσία», έκαψε τις εμπυασμένες πληγές της Ορθοδόξου Εκκλησίας κι εγελοιοποίησε κάθε εθνική και θρησκευτική πρόληψη. Μέσα στην «Δευτέρα Παρουσία» οι αιωνόβιες «αλήθειες» για τις οποίες υποκριτικά κόπτεται η αστική τάξη, παρουσιάστηκαν όπως τους πιερότους και τις πεταλούδες των καρναβαλιών, ικανές να κινούν τα χάχανα μονάχα. Γι' αυτό ο ποιητής Ανθίας έχει αφορισθεί κι οφείλει να μείνει «άλυωτος» μετά θάνατο μέχρι την «αληθινή» Δευτέρα Παρουσία, εκτός αν όσο που να πεθάνει θα έχουμε στην Κύπρο Κρεματτόριο (κλίβανο που καίουν τους νεκρούς) που θα μπορεί να εξουδετερώσει με την υψηλή θερμοκρασία τις μεταθανάτιες συνέπειες του αφορισμού. Όσον αφορά τις επί γης συνέπειές του, το πολύ πολύ ο αφορισμός θα δώσει θέμα στον Ανθία για κανένα τσουχτερό του στιχούργημα. Δίπλα όμως στα τσακμακοτούφεκα, τους καλογήρους, η κυπριώτικη Κεφαλαιοκρατία κινητοποίησε και τα πιο σύγχρονα όπλα της, τους «σοσιαλίζοντες» μάλλον τους «εθνικοσοσιαλιστές» του τύπου Φειδία Κυριακίδη.

Πίνακας του ζωγράφου Χρίστου Φουκαρά, εμπνευσμένος απο τους πρώτους Μαρξιστικούς κύκλους της Κύπρου

Οι τελευταίοι οφείλουν να παρουσιαστούν τώρα με τη μάσκα του φιλεργάτη για να αποτραβήξουν τους εργάτες από τον Κομμουνισμό και να τους οργανώσουνε σε νομιμόφρονα συνδικάτα παρόμοια με τα ρεφορμιστικά και προδοτικά Τρεϊντ-ούνιονς της Αγγλίας. Αυτή τη σημασία έχουν οι φιλεργατικοί λόγοι μερικών βουλευτών κατά την επιψήφιση του νόμου περί συντεχνιών (Τρεϊντ-ούνιονς) που επίσης επιδιώκει παρόμοιο σκοπό.

Κι όμως οι εργαζόμενες μάζες της Κύπρου δεν παρασύρονται από την αντικομουνιστική προπαγάνδα. Τουναντίον σιγά σιγά απελευθερώνονται από την πολιτική επιρροή της κεφαλαιοκρατίας και περνούνε στο προλεταριακό στρατόπεδο κάτω από τις σημαίες του Κομμουνιστικού Κόμματος.

Αυτό έχει πιστοποιηθεί στην εκλογή Πάφου. Η Εθνική Οργάνωση κι ο υποψήφιός της έβαλαν ως κύριο ζήτημα στην εκλογική τους καμπάνια τον αγώνα κατά του Κομμουνισμού.

Με την λαμπρά, όπως ενόμιζαν ευκαιρία του γεγονότος, ότι το κομουνιστικό Κόμμα υποστήριζε το Γαλατόπουλο οι «εθνικιστές» παρουσιάστηκαν ως πολέμιοι του «Κομμουνισμού» και της «αθεΐας». Εχρησιμοποίησαν όλα τους τα όπλα και όλα τους τα επιχειρήματα κατά του Κομμουνσμού, ΕΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΑΝ ΤΗΝ ΑΠΟΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ βέβαιοι ότι οι νομιζόμενοι εθνικόφρονες χωρικοί της Πάφου θα γινόντουσαν άγρια θηρία, κι όμως το αποτέλεσμα ήταν αποκαρδιωτικό γι' αυτούς.

Η έκβαση της πάλης ... απαιτεί σήμερα την πιο δραστήρια όραση από το Κ.Κ.Κ... όπως και την καλύτερη οργάνωση του αγώνα των εργαζομένων μαζών - Ελλήνων και Τούρκων. Ο επίσημος αντιπρόσωπος του Εθνικισμού έχει ηττηθεί κατά κράτος κι «ο προστατευόμενος» (όπως τον εχαρακτήρισαν) του Κομμουνισμού Γαλατόπουλος, παρά τις αμφιταλαντεύσεις και την ατολμία πολλών φίλων του που ενόμιζαν ότι η υποστήριξη του Κομ. Κόμματος ήτανε «βλαβερή» στην εκλογική τους πάλη.

Αυτό είναι μια μεγάλη νίκη του Κομ. Κόμματος κι αν ακόμη ο Γαλατόπουλος «αποκηρύξει τον Κομμουνισμό» όπως αναμένουν οι εθνικιστές, μάταια όμως ως τώρα.

Οι εκλογείς της Πάφου έδειξαν επίσης ότι τα δύο στρατόπεδα χώρισαν πια οριστικά. Μα έδειξαν και κάτι άλλο. Ότι ο Εθνικισμός συνεχώς χρεωκοπεί και την θέση του την παίρνει γρήγορα ο Κομμουνισμός, η μόνη Ελπίδα των μαζών της Κύπρου. Η έκβαση της πάλης για την κατάκτηση των εργαζομένων απαιτεί σήμερα την πιο δραστήρια όραση από το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου και την κατά μέτωπο επίθεση ενάντια στον Εθνικισμό και τις οργανώσεις του, όπως και την καλύτερη οργάνωση του αγώνα των εργαζομένων μαζών Ελλήνων και Τούρκων, για τις άμεσές τους απαιτήσεις.

Αυτή είναι η μόνη ορθή γραμμή για το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κύπρου. Μάταια οι εθνικιστές «ενδιαφέρονται» για την εφαρμογή στην Κύπρο της πολιτικής γραμμής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, η οποία κατ' αυτούς «διαστρεβλώνεται από τους εδώ Κομμουνιστάς». Κατ' αυτούς οι Κομμουνιστές οφείλουν να επιδιώξουν την Ένωση με την Ελλάδα «για να αποκτήσουν ελευθερία προπαγάνδας των ιδεών τους» (ξεχνούν το ιδιώνυμο του Βενιζέλου!) και να πάψουν να κινητοποιούν τους εργαζόμενους πάνω στις άμεσες απαιτήσεις. Με λίγα λόγια θέλουν να κάμουν το Κομμουνιστικό Κόμμα ουρά του εθνικισμού!

Η Κομμουνιστική Διεθνής όμως δεν θα υποστηρίξει οτιδήποτε εθνικό κίνημα μα μονάχα τα επαναστατικά κι ως τώρα είδαμε ότι το ενωτικό κίνημα είν' αντεπαναστατικό ρομαντικο-φιλολογικό κίνημα και όπλο στα χέρα του εγγλέζικου ιμπεριαλισμού.

Άλλος όρος είναι η εξασφάλιση της πολιτικής ανεξαρτησίας του Κομμουνισμού Κόμματος και της ελευθέρας οργάνωσης των Εργαζομένων, πράγματα που δεν αναγνωρίζουν οι εδώ εθνικιστές που θεωρούν τον Κομμουνισμό θανάσιμο αμάρτημα.

Για να λείψει κάθε παρεξήγηση ας παραθέσουμε ένα απόσπασμα από το Πρόγραμμα της Κομμουν. Διεθνούς:

«Τα Κομμουνιστικά Κόμματα εις τας Αποικιακός και τας ημιαποικιακας χώρας πρέπει να διεξάγουν έναν τολμηρό αγώνα εναντίον του ξένου ιμπεριαλισμού και ακατάπαυστα να προπαγανδίζουν υπέρ της φιλίας και της ενότητας με το προλεταριάτο των ιμπεριαλιστικών χωρών. Πρέπει φανερά να προαγάγουν, να προπαγανδίζουν και να θέτουν σε εφαρμογή το σύνθημα της αγροτικής επανάστασης, να διαγείρουν τις φαρδειές μάζες των χωρικών για την ανατροπή των γαιοκτημόνων και να καταπολεμούν την αντιδραστική και μεσαιωνική επίδραση του κλήρου, των ιεραποστολών και άλλων παρομοίων στοιχείων».

«Εις αυτάς τας χώρας το κυριώτερον έργον είναι να οργανωθούν οι εργάτες και χωρικοί ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ... και να απελευθερωθούν από την επιρροή της εθνικής κεφαλαιοκρατίας, με την οποία μπορούν να γίνουν προσωρινοί συμφωνίαι υπό τον όρον όπως αυτή, η κεφαλαιοκρατία, δεν εμποδίζει την επαναστατική οργάνωση των εργατών και χωρικών, και όπως διεξάγει ένα γνήσιο αγώνα εναντίον του ιμπεριαλισμού».

*Χαράλαμπος Βατυλιώτης: Βιογραφικό

Ο Χαράλαμπος Βατυλιώτης γεννήθηκε στη Βατυλή το 1898. Τέλειωσε το Γεωργικό Γυμνάσιο της εποχής.

Στα 22 του μετανάστευσε στην Αίγυπτο όπου ήλθε σε επαφή με το εργατικό κίνημα της χώρας. Από την Αίγυπτο απελαύνεται σε λίγα χρόνια λόγω της βράσης του και μέσω Ελλάδας πηγαίνει στη Σοβιετική Ένωση. Τα 1926 πάει στην Ελλάδα κι από κει επιστρέφει στην Κύπρο για να οργανώσει το Ιδρυτικό Συνέδριο του ΚΚΚ. Μετά το συνέδριο φεύγει στην Ελλάδα όπου όμως η κατάσταση δεν του επιτρέπει να εγκατασταθεί και ξαναπάει στη Σοβιετική Ένωση. Εκεί μένει μέχρι το 1930. Το Δεκέμβριο του 1930 επιστρέφει στην Κύπρο για να αναδιοργανώσει το ΚΚΚ. Συλλαμβάνεται κατά τη διάρκεια των Οκτωβριανών και εξορίζεται στην Αγγλία απ' όπου μαζί με τον Κώστα Γκελέα πηγαίνει στη Σοβιετική Ένωση. Εκεί υφίσταται αυστηρή κριτική για τη στάση του ΚΚΚ στα Οκτωβριανά και για το λόγο απο εκδιώχνεται από την ηγεσία του κόμματος και στέλνεται στην παραγωγή σε μια περιοχή του Καυκάσου (αρχές του 32). Πεθαίνει το 1934 από τύφο.

Οι στόχοι του κομουνισμού στην Κύπρο

ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΠΟΙΚΙΩΝ*

Έχω την πεποίθηση ότι επικρατεί σύγχυση αναφορικά με τους στόχους του Κομμουνισμού στην Κύπρο. Το παρόν άρθρο έχει συγγραφεί σε μια προσπάθεια να γίνει μια σαφέστερη εκτίμηση της πιθανής γραμμής δράσης του κόμματος.

Α. Το κομουνιστικό κόμμα στο εσωτερικό της Κύπρου

Κάποτε δηλούται ότι επιθυμία των Κομμουνιστών είναι να ηγεμονεύουν την Κύπρο και ότι η παρεμπόδιση της πραγματοποίησης της επιθυμίας αυτής πρέπει να αποτελέσει τον πρωταρχικό στόχο της βρετανικής πολιτικής. Τι σηματοδοτούν αυτές οι δηλώσεις;

1. Δεν αναμένεται οι Κομμουνιστές να έχουν τη δυνατότητα να πάρουν την εξουσία, όπως αυτό έχει συμβεί π.χ. στην Τσεχοσλοβακία. Ούτε είναι δυνατόν να αναμένεται να διακυβερνούν στο βαθμό που το πράττουν π.χ. στη Μαλάια. Η Νήσος είναι πολύ μικρή, με πολύ ανθηρή οικονομία. Αστυνομεύεται και διακυβερνάται πολύ εύκολα. Είναι πολύ δύσκολο να φανταστούμε τις περιστάσεις εκείνες, κατά τις οποίες μια ιδιαίτερα μικρή στρατιωτική δύναμη δεν θα ήταν αρκετή για να τους εξουδετερώσει. Ούτε και διαφαίνεται κάποιο περιθώριο για εργατική διένεξη όπως για παράδειγμα στη Γαλλία και στην Ιταλία. Δεν υπάρχουν στο νησί σημαντικές βιομηχανίες αλλά ούτε και σημαντικά λιμάνια που να είναι άξια λόγου. Μοναδικοί στόχοι στρατηγικής αξίας αποτελούν το αεροπορικό πεδίο και οι ασύρματες εγκαταστάσεις. Φαίνεται εξαιρετικά αμφίβολο όλα αυτά να αξίζουν σοβαρής προσοχής και επαγγελματικής προσέγγισης, όσο ο πόλεμος παραμένει ψυχρός. Άλλωστε, θα ήταν ανόητο να αναληφθεί σύντομα «άμεση δράση», εάν το πιθανό αποτέλεσμα θα ήταν σημαντικά αντίποινα. Ως εκ τούτου, όσον αφορά στον τομέα του ουσιαστικού ελέγχου, το Κόμμα είναι απίθανο να πράξει περισσότερα παρά να προετοιμαστεί για τη μορφή δράσης που θα μπορούσε να παρενοχλήσει και να επεκτείνει την κατοχική δύναμη, εάν επέκειτο πόλεμος. Με άλλα λόγια, θα μπορούσαμε να αναμένουμε ότι θα προσπαθούσαν να βελτιώσουν την ποιότητα της πληροφοριοδότησής τους και να συνεχίσουν τις (μέχρι τώρα ανεπιτυχείς) προσπάθειες να διεισδύσουν στη Δημόσια Υπηρεσία και στην Αστυνομία και να διατηρήσουν μια αξιόπιστη και καλά πειθαρχημένη οργάνωση έτοιμη για δράση, όταν και εφόσον προκύψει ανάγκη. Δεν φαίνεται να συντρέχει ιδιαίτερος λόγος να αναμένεται στο παρόν στάδιο να εκραγεί π.χ. σαν δυναμίτιδα.

2. Κατά την οικοδόμηση μιας αξιόπιστης οργάνωσης, το Κόμμα πλεονεκτεί σε κάποια πεδία, ενώ αντιμετωπίζει δυσκολίες σε κάποια άλλα. Το πλεονέκτημα είναι ότι δεν υπάρχει άλλο κόμμα της Αριστεράς ούτε και οποιαδήποτε άλλη οργάνωση, η οποία να επιδεικνύει ενδιαφέρον για αυτή την πολιτική ιδεολογία. Ως εκ τούτου, τόσο αυτοί που για οποιοδήποτε λόγο αποδοκιμάζουν τη δύναμη της Δεξιάς, όσο και εκείνοι, οι οποίοι είναι περισσότερο απαιτητικοί στην πολιτική παρά απλά διεκδικητικοί όσον αφορά στην Ένωση, κλισέ της Εθναρχίας, θα ήταν εύκολο να ενταχθούν. Από την άλλη, πολλοί Κύπριοι ανθίστανται στη νοητική πειθαρχία (κομματικοί αξιωματούχοι έχουν κατηγορηθεί στο παρελθόν για «ιδιοτελή θεώρηση» αντί να επικεντρωθούν στη δουλειά τους) και δεν έχουν το κίνητρο της απόλυτης εξαθλίωσης για να επιδιώξουν μια επαναστατική πολιτική μέχρις εσχάτων. Έτσι, το πρόβλημα του πραγματικού Κομμουνιστή ακτιβιστή είναι να κρατήσουν την υποστήριξη των συνοδοιπόρων που ακολουθούν το κόμμα.

Πώς αυτό μπορεί να επιτευχθεί; Το ακόλουθο φαίνεται να είναι το πλέον ελπιδοφόρο γενικό πλάνο γι΄ αυτούς:

(α) Επιχειρώντας να καταστήσουν αναξιόπιστα τα άλλα πολιτικά κι-

Πρωτομαγιά στην Αμμόχωστο την δεκαετία του ΄40

νήματα στη Νήσο και κυρίως καταστέλλοντας όσο το δυνατόν περισσότερο, οποιοδήποτε ανεξάρτητο κίνημα της Αριστεράς.

(β) Συνδέοντας το όνομά τους, όσο το δυνατόν περισσότερο, με δημοκρατικούς ή κοινωνικά αξιόλογους σκοπούς (ας σημειωθεί η πρόσφατη εκστρατεία τους υπέρ της Συνεργατικής Αμπελουργών, στην περίπτωση της οποίας ελλόχευε ο κίνδυνος της διάλυσης).

(γ) Παρακινώντας μικρές διενέξεις με την εξουσία, μέσα από τις οποίες είναι δυνατό να καταδειχθεί μια δυσμενής εικόνα για την Κυβέρνηση, οι συνοδοιπόροι που ευθυγραμμίζονται δεσμευτικά με την πολιτική του κόμματος και οι δεσμοί τους ενισχύονται καθώς θυματοποιούνται από την Κυβέρνηση.

3. Εάν αυτή η ανάλυση είναι ορθή, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο σημείο (γ). Ακόμη και σ' αυτή τη χώρα, οι Κομμουνιστές έχουν καλλιεργήσει μια πολύ αποτελεσματική τεχνική να εμφανίζονται κακοποιούμενοι από την Αστυνομία (π.χ. η πρόσφατη Πρωτομαγιάτικη πορεία). Ως γνωστό η άποψη του Κυβερνήτη είναι ότι καταστολή με μικρές δόσεις θα αποτρέψει την ανάγκη για μεγαλύτερες δόσεις αργότερα, (με άλλα λόγια, με την τακτική τους να παρενοχλούν την Κυβέρνηση, οι Κομμουνιστές ενδέχεται να απλώσουν το χέρι πέρα από το σημείο που φτάνουν, με αποτέλεσμα την απώλεια υποστηριχτών). Είναι εξαιρετικά δύσκολο να κρίνουμε αν αυτή η ανάλυση του είναι ορθή, αλλά αν το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κύπρου είναι καθόλα ικανό, τότε οι κατασταλτικές τεχνικές μικρών δόσεων πιθανόν να έχουν τονωτικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, εάν ο Κυβερνήτης έχει δίκαιο και ολίγη καταστολή όντως αποτρέψει τους συνοδοιπόρους από του να ακολουθούν τους ηγέτες τους, τότε δεν έχουμε και πολλά να φοβηθούμε από τον Κομμουνισμό στην Κύπρο σαν αποτελεσματική δύναμη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Ως εκ τούτου, στο εσωτερικό πεδίο, φαίνεται ότι πιθανόν οι Κομμουνιστές:

(α) Να εστιάζουν την προσοχή τους στην αξιοποίηση της εσωτερικής οργάνωσης και πειθαρχίας του Κόμματος,

(β) Να ενθαρρύνουν την Κυβέρνηση να υιοθετήσει μια σειρά μικρών κατασταλτικών μέτρων και να εμπλακεί σε αριθμό ασήμαντων προστριβών με τις Αρχές.

(γ) Να αποφύγουν άμεση δράση πιο βίαιης μορφής.

Β. Η Κύπρος και ο Διεθνής Κομμουνισμός

2. Εάν η Κύπρος βρισκόταν στο κενό, το πρόγραμμα που έχει σκιαγραφηθεί πιο πάνω, δεν θα προκαλούσε ιδιαίτερη σύγχυση. Όμως, φαίνεται ότι πιθανόν, κατά τον ψυχρό πόλεμο, η Κύπρος να δύναται να χρησιμοποιηθεί κατά έναν πολύ αποτελεσματικότερο τρόπο:

(1) Για να περιπλέξει τις σχέσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ, ΗΒ, Ελλάδα και Τουρκία

(2) Για να δυσφημίσει το Ηνωμένο Βασίλειο ως αποικιοκρατική δύναμη

(α) Η σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διατήρηση ενός ενιαίου μετώπου, το οποίο θα διατηρείται μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και των αγγλοσαξονικών δυνάμεων. Κατά την άποψη όλων των Ελλήνων, η Κύπρος πρέπει να υπάγεται στην Ελλάδα. Η Τουρκία δεν διακατέχεται από σύγκλιση απόψεων με την Ελλάδα αναφορικά με την απόκτηση της Κύπρου. Η Ελληνική Κυβέρνηση εξαρτάται από την αγγλοσαξονική υποστήριξη και έχει να αντιμετωπίσει ένα μεγάλο αντί-αγγλοσαξονικό ρεύμα. Το ΗΒ επιθυμεί να κρατήσει την Κύπρο. Οι ΗΠΑ έχουν πιθανότατα αναλωθεί στο δίλημμα του στρατηγικού πλεονεκτήματος και των πολιτικών δυσχερειών, αναφορικά με τη διατήρηση της παρούσας θέσης τους. Κατά συνέπεια, όσο περισσότερο παραμένει στο προσκήνιο το κυπριακό πρόβλημα, τόσο μεγαλύτερη ταραχή θα προκαλεί στη γύρω περιοχή. Το μοναδικό πράγμα που δεν θα ευαρεστούσε τους Κομμουνιστές, θα ήταν μια λύση αποδεκτή από τη διεθνή κοινότητα. Είναι, λοιπόν, προς όφελός τους, τόσο να δράττονται πάσης ευκαιρίας για να προωθήσουν το πρόβλημα, ώστε να επιληφθούν αυτού διεθνείς οργανισμοί, όσο και να διαπιστώνουν ότι το θέμα της παραχώρησης, αφενός είναι εύσχημο και αφετέρου όσο πιο δυσχερές θα μπορούσε να αποβεί. Όσο πιο απολυταρχική και τυραννική είναι η τοπική κυβέρνηση, και ισχυρότεροι οι Κομμουνιστές σε τοπικό επίπεδο, τόσο ευκολότερο θα είναι να πραγματοποιηθεί αυτό.

(β) Η ανάγκη των καταδυναστευμένων κατοίκων της αποικίας να ορθώσουν το ανάστημά τους ενάντια στην καπιταλιστική εκμετάλλευση των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, αποτελεί βεβαιότατα έναν από τους κομουνιστικούς όρκους πίστεως (και κεντρικό πυλώνα του κομματικού προγράμματος). Τίποτε δεν υπήρξε πιο δυσπρόσιτο σε αυτή την εκστρατεία από τη βρετανική πολιτική του «ουδέν απρόθυμο μέλος στην Κοινοπολιτεία» (π.χ. Ινδία). Ωστόσο, οποιοδήποτε έδαφος που μπορεί να απεικονιστεί ότι κρατιέται εντός της Κοινοπολιτείας ενάντια της θέλησής της αποτελεί ουσιαστικής σημασίας ενεργητικό για τους κύκλους της Αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη, στην Αμερική, καθώς και σε άλλες αποικίες. Η ύπαρξη μιας τέτοιας κυριότητας θέτει υπό αμφισβήτηση την καλή μας πίστη σε άλλες περιπτώσεις. Στο παρόν στάδιο οι Κύπριοι Κομμουνιστές καταναλώνουν πολλή ενέργεια για να αναπτύξουν την θέση ότι η Νήσος διοικείται με βάση τα οικονομικά συμφέροντα των ιμπεριαλιστών και ότι κατακρατείται παρά τη θέλησή της ως αγγλοαμερικανική στρατιωτική βάση. Είναι αμφισβητήσιμο άν ισχύει το πρώτο επιχείρημα. Για το δεύτερο φαίνονται να έχουν δίκαιο. Κατά συνέπεια, όπως καταδεικνύεται στο προαναφερθέν σημείο (α), όσο πιο κραυγαλέα είναι η επιδίωξη της Κύπρου για ένωση με την Ελλάδα και όσο πιο καταπιεστικά και ανελεύθερα εκφράζει την πολιτική της, η τοπική κυβέρνηση, τόσο περισσότερο αναμένουν να επωφεληθούν της κατάστασης οι Κομουνιστές.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

(3) Η Κύπρος είναι σημαντικότερη και ωφελιμότερη για τον Κομμουνισμό, ως πιόνι στο διεθνές παιγνίδι, παρά ως αυτοσκοπός.

(4) Από μια διεθνή οπτική, όσο καταπιεστικότερες και αυταρχικότερες είναι οι Αρχές στη Νήσο, τόσο καλύτερα εξυπηρετούνται οι σκοποί των Κομμουνιστών μακροπρόθεσμα.

(5) Παραμένει ακόμη να δούμε, πού μπορεί να φθάσει το κόμμα σε τοπικό επίπεδο, εφαρμόζοντας προκλητική πολιτική που απαιτείται από εξωτερικούς παράγοντες και σε κάποιο βαθμό επίσης από εσωτερικούς. Προσωπικά, τείνω στις δυο απόψεις που έπονται. Ωστόσο, αυτές πρέπει να παραμείνουν θέμα γνώμης.

(6) Έχοντας υπόψη ότι ο ψυχρός πόλεμος ενδέχεται να διαρκέσει, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος του βίου μας, δεν πρέπει να διαφύγουν της προσοχή μας, τα μακροπρόθεσμα οφέλη της διευθέτησης στην Κύπρο που θα μπορούσε να κατευνάσει το ελληνικό φρόνημα χωρίς να ανησυχήσει τους Τούρκους.

(7) Εν τω μεταξύ, δεδομένου ότι η Αστυνομία και ο διορισμός των δικαστών ελέγχονται, θα άξιζε τον κόπο να πάρουμε σημαντικό ρίσκο, με την κατάλληλη ευκαιρία, υπέρ της δημιουργίας εσωτερικής αυτοκυβέρνησης στη Νήσο. Πέραν των διεθνών παραγόντων, δεν βλέπω καμία προοπτική για διαχωρισμό της πλειοψηφίας των Αριστερών Κυπρίων, από τους Σταλινικούς ενόσω ολόκληρη η πολιτική δραστηριότητα παραμένει χωρίς αναγνώριση, χωρίς να συνοδεύεται από ευθύνη και σε μεγάλο βαθμό υπόγεια.

***Απο το Γραφείο Αποικιών,**
αριθμός φακέλλου CO 537/6237 [16.6.1950]

Η κοινή δράση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εργατών: Μια ιστορική διαδρομή κοινωνικών αγώνων

Σία Αναγνωστοπούλου*

1948: Η κοινή δράση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εργαζομένων ως Ιστορική Διαδρομή

Το θέμα για το οποίο θα ασχοληθώ αφορά κυρίως την ιστορική διαδρομή της κοινής δράσης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εργαζομένων, όπως αυτή εκφράστηκε κυρίως με τις μεγάλες απεργιακές κινητοποιήσεις του 1948. Όμως αποφάσισα, και ας με συγχωρήσουν γι΄ αυτό οι φίλοι οργανωτές, να διευρύνω λίγο την οπτική μέσα από την οποία θα προσεγγίσω το θέμα. Κι αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί αισθάνομαι πάντα λίγο αμήχανα να μιλάω μπροστά σε ανθρώπους για ζητήματα που οι ίδιοι τα γνωρίζουν πολύ καλύτερα από μένα, αφού αυτοί οι άνθρωποι υπήρξαν οι πρωταγωνιστές των γεγονότων. Οι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, που έκαναν πραγματικότητα αυτούς τους κοινούς αγώνες, και που ευτυχώς οι περισσότεροι από αυτούς είναι ζωντανοί και ανάμεσά μας, γνωρίζουν τα γεγονότα καλύτερα από τον καθένα μας. Δεύτερον, γιατί θεωρώ ότι αυτοί οι κοινοί αγώνες αξίζει να βρουν τη θέση που τους ταιριάζει στην ιστορία, όχι μόνο στην ιστορία της Κύπρου αλλά στην ιστορία της ευρύτερης περιοχής. Συγχρόνως όμως αξίζει να διερευνηθούν τα πεδία στα οποία έχουν εγγραφεί και έχουν καρποφορήσει αυτοί οι αγώνες, αλλά επίσης να διερευνηθούν και οι ιστορικοί λόγοι που δεν επέτρεψαν την πλήρη μετατροπή αυτών των αγώνων σε πολιτική πράξη.

Θα ήθελα κατ΄αρχήν να δώσω μόνο κάποια από τα πολύ βασικά χαρακτηριστικά της απεργίας των μεταλλωρύχων του 1948. Όπως είναι γνωστό στην Κύπρο ένα μεγάλο μέρος της εργατικής τάξης απασχολείτο στα μεταλλεία, των οποίων τη σημαντικότερη εκμετάλλευση είχε η Αμερικανική Μεταλλευτική Εταιρία. Οι συνθήκες εργασίας στα μεταλλεία ήταν απάνθρωπες, συνθήκες για τις οποίες έχουμε πια έναν μεγάλο αριθμό μαρτυριών ώστε να μην χρειάζεται να κάνω εδώ πιο εκτενή αναφορά. Αρκεί να ανατρέξει κανείς στα άρθρα της εφ. Νέος Άνθρωπος για τις προηγούμενες δεκαετίες ή στο βιβλίο του Π. Βαρνάβα «Ένας μεταλλωρύχος θυμάται» για τη δεκαετία του ‘40. Οι άθλιες συνθήκες δουλειάς οδήγησαν στην ίδρυση το 1939, και μετά από πολλές αντιδράσεις από την αποικιακή εξουσία και την εργοδοσία, στην ίδρυση της Συντεχνίας Μεταλλωρύχων. Η Συντεχνία ιδρύεται από κοινού, από Ε/κ και Τ/κ, πράγμα εξαιρετικά σημαντικό, αφού οι ταξικές διεκδικήσεις επιβάλλουν την ενότητα σε δικοινοτικό επίπεδο. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το μεγαλύτερο μέρος των Ε/κ και Τ/κ μεταλλωρύχων είναι οργανωμένοι στη Συντεχνία Εργατών της ΚΜΕ που ανήκει στην ΠΕΟ και στην Τουρκική Συντεχνία.

Στις 13 Ιανουαρίου και μετά από απόρριψη από την εργοδοσία των αιτημάτων των μεταλλωρύχων, αιτήματα που αφορούσαν το ωράριο, τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, καθώς και το μεροκάματο, αποφασίζεται η κήρυξη απεργίας. Ο αγώνας, ο πιο δύσκολος, σκληρός και μαχητικός αγώνας που γνώρισε ποτέ η Κύπρος, κηρύχθηκε και καθοδηγήθηκε από κοινού, από την Συντεχνία Εργατών της ΚΜΕ της ΠΕΟ και από την Τουρκική Συντεχνία Μεταλλωρύχων της ΚΜΕ, που ήταν υπό την καθοδήγηση της Κεντρικής Επιτροπής των Τουρκικών Συντεχνιών.

Σε αυτό τον αγώνα που διήρκησε 4 μήνες και 4 μέρες συνεχούς απεργίας, πήραν μέρος 2000 εργάτες της ΚΜΕ, από τους οποίους 700 περίπου Τ/κ. Η συμμετοχή ήταν σχεδόν καθολική, η μαχητικότητα και η αυτοθυσία των εργατών τεράστια, αλλά και η συμπαράσταση της υπόλοιπης εργατικής τάξης πολύ σημαντική. Σημαντική επίσης ήταν η συμβολή των Κυπρίων γυναικών στην απεργία. Δεν θα σταθώ στην απεργία, και σε αυτόν τον τεράστιας σημασίας για το συνδικαλιστικό κίνημα της Κύπρου αγώνα της κυπριακής εργατικής τάξης. Γι΄ αυτά η ίδια η ΠΕΟ το 1949 έκανε ειδική έκδοση με τίτλο: «Ο Αγώνας των Μεταλλωρύχων της ΚΜΕ. Η εκτίμηση και τα γεγονότα της απεργίας του 1948», καθώς και η Συντεχνία των Μεταλλωρύχων το 1978, εξέδωσε βιβλίο με τίτλο: «Οι απεργιακοί αγώνες των μεταλλωρύχων και αμιαντωρύχων και της Ρωσικής του 1948. Ιστορικός σταθμός στην Πορεία του Κυπριακού Συνδικαλιστικού Κινήματος». Και στις δύο αυτές εκδόσεις, αλλά και σε άλλα βιβλία, του Π. Βαρνάβα επίσης, υπάρχουν όλα τα στοιχεία που δείχνουν τη σημασία και την εμβέλεια της απεργίας.

Ιανουάριος 2007: Οι Απεργίες του 1948 Σήμερα

Σήμερα θα ήθελα να δούμε αυτές τις απεργίες του ‘48 υπό το φως των μεγάλων φαινομένων που κυριαρχούν στην ιστορική πραγματικότητα όχι μόνο της Κύπρου αλλά και μιας πολύ ευρύτερης περιοχής. Κατ΄αρχάς οι απεργίες αυτές εκδηλώνονται σε ένα ιστορικό μεταίχμιο: στο μεταίχμιο ανάμεσα στο οριστικό τέλος της ηρωικής, αντιφασιστικής, αντιστασιακής δεκαετίας του ‘40 (μέχρι τα μέσα της δεκαετίας) και στις απαρχές των ψυχροπολεμικών δεκαετιών που θα επακολουθήσουν. Η δεκαετία του ‘40 λοιπόν, κυρίως το δεύτερο μισό αυτής της δεκαετίας, είναι ένα κατώφλι από τη μια πραγματικότητα στην άλλη, και σε αυτό το κατώφλι εκδηλώνονται οι μεγάλες από κοινού απεργίες του ‘48. Επομένως σε αυτόν τον αγώνα του ‘48 εκφράζονται τα χαρακτηριστικά αυτής της σύνθετης εποχής: προοδευτικά και δημοκρατικά, σπέρματα ψυχροπολεμισμού και αυταρχικότητας από την άλλη. Με τον αγώνα του ‘48 η Κύπρος συνδέεται με τα μεγάλα προοδευτικά παγκόσμια κινήματα, αλλά και μέσα από αυτόν αρχίζουν να διαφαίνονται τα πρώτα σημάδια του ψυχροπολεμισμού.

Με τους αγώνες των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων αναιρείται στο πλαίσιο της πολιτικής, ταξικής δράσης αυτό το τόσο βολικό για τις διάφορες εξουσίες στερεότυπο του προαιώνιου εθνικού εχθρού, ενώ γίνεται φανερό ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να διεκδικήσει με επιτυχία τα αιτήματά της παρά μόνο όταν είναι ενωμένη.

Ο λόγος για τον οποίο επέλεξα να δω τις απεργίες του ‘48 στο πλαίσιο πολύ ευρύτερων της Κύπρου φαινομένων, είναι γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις, όταν μελετάμε την ιστορία της Κύπρου, την μελετάμε σχεδόν απολύτως ξεκομμένη από την παγκόσμια ιστορία. Δεν αντιμετωπίζουμε δηλαδή τα διάφορα ιστορικά φαινόμενα που εμφανίζονται στην Κύπρο ως μέρος των φαινομένων, των ιδεολογιών και των πρακτικών που εμφανίζονται σε πολύ ευρύτερη κλίμακα από την Κύπρο. Μελετάμε την Κύπρο ως ιδιαιτερότητα: είτε για να αποδείξουμε τη βαθιά, ιστορική εθνική σχέση ανάμεσα στην κάθε κοινότητα και την αντίστοιχη Μητέρα Πατρίδα της, είτε για να αποδείξουμε το πόσο έβλαψαν την Κύπρο οι Μεγάλες Δυνάμεις.

Τα δύο πιο χαρακτηριστικά και σημαντικά φαινόμενα του πρώτου μισού της δεκαετίας του ΄40 είναι, από τη μια μεριά τα αντιστασιακά, αντιφασιστικά εθνικά κινήματα που αναπτύσσονται στις διάφορες κοινωνίες (μεταξύ αυτών η ελληνική και άλλες), και από την άλλη μεριά τα

αντιαποικιακά, εθνικά κινήματα, από τα οποία άλλα ενισχύονται (Ινδίες) και άλλα μόλις εμφανίζονται (Αλγερία, κλπ.). Ο αγώνας των Κύπριων μεταλλωρύχων και γενικά της εργατικής τάξης του '48 αποτελεί ουσιαστικά το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στην Κύπρο και στις άλλες κοινωνίες στις οποίες αναπτύχθηκαν αυτά τα φαινόμενα. Εξηγώ αμέσως τι εννοώ.

Σε όλη σχεδόν την Ευρώπη αναπτύσσονται στη διάρκεια του Πολέμου αντιφασιστικά, αντιστασιακά κινήματα, τα οποία, πέρα από την οποιαδήποτε αντίσταση στη ναζιστική κατοχή, έχουν τα εξής χαρακτηριστικά: Κατ΄αρχάς βγάζουν τον απλό κόσμο, άντρες και γυναίκες, στον δημόσιο χώρο. Με αυτή την έννοια, από τη μια μεριά η δημοκρατία διεκδικείται ως εθνικό αγαθό, από την άλλη μεριά με αυτά τα κινήματα για πρώτη φορά οι μάζες μπαίνουν στο προσκήνιο της Ιστορίας. Τις περισσότερες φορές δίνεται έμφαση, και δικαίως σε ένα βαθμό, στη συμβολή των αντιστασιακών κινημάτων κατά της γερμανικής κατοχής. Λίγες φορές όμως δίνεται έμφαση σε έναν πολύ ουσιαστικό ρόλο αυτών των κινημάτων: δεν επέτρεψαν τον εκφασισμό των κοινωνιών και έμαθαν τις κοινωνίες να διεκδικούν μαζικά τη δημοκρατία. Έμαθαν τον λαό να οργανώνεται πολιτικά και ιδεολογικά και να διεκδικεί τη θέση του στον δημόσιο χώρο.

Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι εργάτες σε κοινή δράση

Στην Κύπρο βεβαίως δεν έχουμε ναζιστική κατοχή. Όμως κατ΄εξοχήν οι αγώνες του 48 εγγράφονται ακριβώς σε αυτό το κλίμα της εποχής, της πολιτικά και διεκδικητικά εισόδου των μαζών στην Ιστορία. Μέχρι το 1940 στην Κύπρο, έχουμε μια αποικιακή διοίκηση με χαρακτηριστικά απολύτως αντιδημοκρατικού, αυταρχικού καθεστώτος (παλμεροκρατία). Από την άλλη μεριά, η οργάνωση των δύο κοινοτήτων βασίζεται περισσότερο στη συγκρότηση της κοινωνίας όχι με πολιτικά και ιδεολογικά κριτήρια αλλά με κριτήριο ποιμνίου και πίστης. Οι παραδοσιακές εξουσίες (θρησκευτικές και άλλες) εκφράζουν και αντιπροσωπεύουν αποκλειστικά την κάθε κοινότητα στη βάση εθνοθρησκευτικών χαρακτηριστικών, όπου απουσιάζουν εντελώς τα ταξικά αιτήματα και διεκδικήσεις. Μέχρι τότε στην Κύπρο και παρά τις προηγούμενες συντονισμένες διεκδικήσεις, δεν είχαμε ούτε τέτοιας εμβέλειας οργανωμένο εργατικό κίνημα ούτε βεβαίως πολιτική διεκδίκηση εκδημοκρατισμού του δημόσιου χώρου, με όρους πολιτικούς και ιδεολογικούς.

Οι μεγάλες κινητοποιήσεις σηματοδοτούν για την Κύπρο την εμπέδωση όχι μόνο των ταξικών διεκδικήσεων της εργατικής τάξης, αλλά της εισόδου των μαζών στην Ιστορία. Οι μεγάλες απεργίες σηματοδοτούν την είσοδο των μαζών στον δημόσιο χώρο με όρους πολιτικούς και ιδεολογικούς. Διαβάζω ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Π. Βαρνάβα: «Το βράδυ της ίδιας μέρας κλήθηκε στο Μαυροβούνι μια πλατειά κοινή σύσκεψη στελεχών Ελλήνων και Τούρκων απεργών, για να δούμε τι συγκεκριμένες αντιπροτάσεις -στην ουσία τροποποιήσεις- θα κάναμε των αιτημάτων». Επίσης ένα άλλο απόσπασμα από το ίδιο βιβλίο: «Μετά τη σύσκεψη τα στελέχη σκόρπισαν στους συνοικισμούς και στα χωριά της περιοχής. Δύο χιλιάδες μεταλλωρύχοι ομάδες-ομάδες μέσα στους δρόμους, στα σπίτια, στις πλατείες, στα καφενεία, μαζί με τα στελέχη συζητούσαν το θέμα». Ας προσέξουμε τις διατυπώσεις: πλατειά, κοινή σύσκεψη, ομάδες-ομάδες στις συνοικίες και τα χωριά, συζητούσαν με τα στελέχη το θέμα. Αυτό ακριβώς συνιστά τη συγκρότηση του δημόσιου χώρου. Η πλατειά σύσκεψη, η συζήτηση με τα στελέχη. Μέχρι τότε ο λαός στο δημόσιο χώρο μόνο άκουγε (στην Εκκλησία, το σχολείο, κλπ.) τώρα συζητά στον δημόσιο χώρο. Αυτή είναι η είσοδος των μαζών στην Ιστορία. Οι ταξικές διεκδικήσεις που βγάζουν στους δρόμους τόσο κόσμο υποδηλώνουν συγχρόνως τη διεκδίκηση του εκδημοκρατισμού του δημόσιου χώρου με όρους που θέτει η εργατική τάξη και όχι οι παραδοσιακές ηγεσίες των κοινοτήτων. Με τον αγώνα λοιπόν συγκροτείται ένα πολιτικό σώμα με ταξική συνείδηση, αρχίζει και διαμορφώνεται ένας δημόσιος χώρος δημοκρατικός, ένας χώρος που συνδιαμορφώνεται από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών των κινημάτων είναι η αλληλεγγύη, η ταξική αλληλεγγύη και η ενότητα του λαού σε βάση ταξική. Είναι γνωστό ότι οι απεργίες των μεταλλωρύχων γνώρισαν την συμπαράσταση όλης της κυπριακής εργατικής τάξης, επομένως μέσα από αυτούς τους αγώνες εμπεδώνεται η ταξική συνείδηση της εργατικής τάξης. «Η εργατική τάξη, ιδιαίτερα κάτω από την καθοδήγηση της ΠΕΟ και της Κεντρικής Επιτροπής των Τουρκικών Συντεχνιών, εκδήλωσε τη συμπαράστασή της από την αρχή μέχρι το τέλος του αγώνα. Ο κάθε οργανωμένος εργάτης διέθετε μισό μεροκάματο την εβδομάδα για ενίσχυση του αγώνα». Να μην ξεχνάμε επίσης τα μεγάλα συλλαλητήρια των υπόλοιπων εργατών για συμπαράσταση του αγώνα των μεταλλωρύχων. Με τον αγώνα των Κυπρίων εκφράζεται για πρώτη φορά μια οργανωμένη πολιτικά και ιδεολογικά αντίσταση όχι μόνο στην αποικιοκρατία, αλλά και στις παραδοσιακές εξουσίες των κοινοτήτων. Οι μάζες αναλαμβάνουν μόνες τους τη διεκδίκηση των αιτημάτων τους, δηλαδή τον εκδημοκρατισμό του δημόσιου χώρου.

Θα δώσω ένα από τα πολλά παραδείγματα της δημοκρατικής, αντιστασιακής δράσης. Αυτό του 1945, όταν η αποικιακή εξουσία με αιφνιδιαστικές έρευνες στις συντεχνιακές οργανώσεις της ΠΣΕ, του ΑΚΕΛ και των μορφωτικών συλλόγων σε όλη την Κύπρο, κατάσχεσε μεγάλες ποσότητες συντεχνιακών εγγράφων και στη συνέχεια έστειλε σε δίκη την ηγεσία της ΠΣΕ με την κατηγορία ότι ήταν παράνομη και ότι συνωμοτούσε για την ανατροπή του βρετανικού καθεστώτος στην Κύπρο. Κατά τη διάρκεια της δίκης που κράτησε ένα μήνα ξέσπασαν απεργίες και παλλαϊκές συγκεντρώσεις και συλλαλητήρια διαμαρτυρίας σε όλη την Κύπρο. Αξίζει να αναφερθεί ότι ένα από τα ενοχοποιητικά έγγραφα για την ΠΣΕ που προσκόμισε στη δίκη η αποικιακή εξουσία ήταν το εξής: «Η ΠΣΕ οφείλει ν' αγωνιστεί για να λυθούν τα δεσμά του λαού με τρόπο ώστε ν' αγωνιστεί ελεύθερος για να εκδηλώσει τα αισθήματα και τους πόθους του όπως το απαιτεί το πνεύμα και το γράμμα των διακηρύξεων του Ατλαντικού και της Τεχεράνης».

Εργατικοί Αγώνες και Αντι-αποικιακό κίνημα

Αυτό το πνεύμα αντίστασης ωστόσο εκφράζεται και σε ένα άλλο επίπεδο, ίσως πολύ πιο χαρακτηριστικά. Στο αντιαποικιακό επίπεδο. Πράγματι, η δράση της ΠΕΟ της δεκαετίας του '40 συνδέει άμεσα την Κύπρο με τα μεγάλα αντιαποικιακά κινήματα της εποχής. Βεβαίως εκδηλώσεις αντιαποικιακού πνεύματος είχαμε και πριν στην Κύπρο, κατ΄εξοχήν υπό την ηγεσία της Εκκλησίας της Κύπρου. Σε ό,τι με αφορά ωστόσο θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι ριζοσπαστικές, αντιαποικιακές κινητοποιήσεις στην Κύπρο δεν έχουμε παρά κυρίως από τη δεκαετία του '40. Κινητοποιήσεις που πλήττουν επί της ουσίας την αποικιοκρατία. Το ουσιαστικότερο στοιχείο πάνω στο οποίο βασίστηκε η αποικιοκρατία, και όχι μόνο η βρετανική αλλά και η γαλλική, ήταν η διαίρεση, η διάσπαση του ντόπιου πληθυσμού. Το αξίωμα της αποικιοκρατίας (και του ιμπε-

ριαλισμού βεβαίως) ήταν και παραμένει το περίφημο «διαίρει και βασίλευε», του οποίου η εφαρμογή σήμαινε ότι: στις αποικιοκρατούμενες περιοχές δεν πρέπει να αναπτυχθεί η αντίληψη ενός λαού, ενός πολιτικού σώματος με κοινές διεκδικήσεις, γιατί αυτό θα έπληττε τα θεμέλια της αποικιοκρατικής συγκρότησης. Οι εθνικές διεκδικήσεις, εκφρασμένες όμως ως κοινοτικές, σε καμιά περίπτωση δεν μπορούσαν να πλήξουν επί της ουσίας τα αποικιακά θεμέλια. Η ενεργοποίηση του αξιώματος «διαίρει και βασίλευε» επέτρεπε στις αποικιακές εξουσίες να υποθάλπουν τις εθνικές διεκδικήσεις, ως κοινοτικές κι αυτές, της άλλης κοινότητας εναντίον της πιο ισχυρής. Αυτό που έπληττε τα αποικιακά θεμέλια ήταν οι κοινές διεκδικήσεις που εκφράζονταν σε διακοινοτικό, διεθνικό επίπεδο. Και τέτοιες διεκδικήσεις είναι κατ΄εξοχήν οι ταξικές.

Στην Κύπρο λοιπόν οι κινητοποιήσεις της ΠΕΟ, οι κοινοί αγώνες Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων σπάνε για πρώτη φορά, με πολιτικό τρόπο, την αποικιακή διαχωριστική γραμμή. Απειλούν τα θεμέλια της αποικιοκρατίας στην Κύπρο. Οι κοινοί αγώνες σηματοδοτούν την απαρχή της πολιτικής και ιδεολογικής αμφισβήτησης της αποικιοκρατίας. Την απαρχή της κυπριακής αντίστασης στην αποικιοκρατία. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η αποικιοκρατική διοίκηση θορυβείται από αυτές τις κινητοποιήσεις. Σε αυτό το σημείο ωστόσο θα ήθελα να υπογραμμίσω κάτι, το οποίο έχει δώσει αφορμή για πολλές παρανοήσεις των γεγονότων και των σημασιών τους. Τα μέλη της ΠΕΟ κάνουν κοινούς, ταξικούς, αντιαποικιακούς αγώνες, χωρίς ωστόσο να απαρνούνται την εθνοτική τους ένταξη. Δηλαδή συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις ως Έλληνες και Τούρκοι της Κύπρου. Πράγμα που σημαίνει ότι: αν η αποικιοκρατία φρόντιζε να αναπαράγει στην Κύπρο σε αποικιακό πλαίσιο την προαιώνια εθνική εχθρότητα Ελλήνων και Τούρκων για να μπορεί να εφαρμόζει το αξίωμα του «διαίρει και βασίλευε», αν επίσης οι παραδοσιακές εξουσίες των κοινοτήτων φρόντιζαν επίσης να αναπαράγουν αυτή την εχθρότητα προκειμένου να μην αμφισβητείται η δική τους εξουσία σε κοινοτικό επίπεδο, η ΠΕΟ με τους αγώνες των Κυπρίων πλήττει ακριβώς αυτό το αποικιακό, ιμπεριαλιστικό και παραδοσιακό σχήμα. Με τους αγώνες των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων αναιρείται στο πλαίσιο της πολιτικής, ταξικής δράσης αυτό το τόσο βολικό για τις διάφορες εξουσίες στερεότυπο του προαιώνιου εθνικού εχθρού, ενώ γίνεται φανερό ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να διεκδικήσει με επιτυχία τα αιτήματά της παρά μόνο όταν είναι ενωμένη. Είναι χαρακτηριστικό γι΄ αυτό που λέω, το γεγονός ότι στις 8 Γενάρη 1948 υπογράφεται το «Πρωτόκολλο Συνεργασίας» ανάμεσα στην ΠΕΟ και τις τουρκοκυπριακές συντεχνίες που έχουν στο μεταξύ ιδρυθεί, όπου τονίζεται ότι το πρωτόκολλο υπογράφεται «για να διαδηλώσουν την σταθερή πίστη τους (ε/κ και τ/κ) πως δίχως ενότητα μεταξύ των εργατών και των οργανώσεων τους, ο αγώνας για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου γίνεται πολύ δύσκολος». Αυτή η ενότητα είναι ακριβώς που εξουδετέρωνε όλα τα αποικιακά, παραδοσιακά σχήματα που αναπαρήγαγαν το στερεότυπο της εχθρότητας Ελλήνων και Τούρκων.

Αν όμως η ΠΕΟ της δεκαετίας του '40 συνδέει την Κύπρο με τα πιο σημαντικά κινήματα, αντιστασιακά και αντιαποικιακά, του κόσμου, η ΠΕΟ της δεκαετίας του '50 και των επόμενων δεκαετιών θα συναντήσει τις τεράστιες δυσκολίες όλων των αριστερών κινημάτων στην Ευρώπη και σε ένα βαθμό στον υπόλοιπο κόσμο. Βεβαίως η ΠΕΟ συνεχίζει την πορεία της, εξακολουθεί να αριθμεί στις τάξεις της Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, συνεχίζει να συνεργάζεται με τις τουρκοκυπριακές συντεχνίες, όμως οι καταστάσεις είναι εντελώς διαφορετικές. Η δεκαετία του '50, αλλά και όλες οι επόμενες δεκαετίες, μέχρι το 1989, σφραγίζονται από ένα μείζον γεγονός: από τον Ψυχρό Πόλεμο. Οι διεθνείς σχέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο συγκροτούνται σε μια και μοναδική βάση: αυτή της απειλής και της ισορροπίας του τρόμου. Ο ένας κόσμος (ο δυτικός) απειλείται από τον άλλο (τον ανατολικό), και αντιστρόφως. Αυτή ωστόσο η αντίληψη της απειλής και της ισορροπίας του τρόμου δεν διέπει μόνο το διεθνές πλαίσιο: θα αποτελέσει τη βάση πολιτικής συγκρότησης σε όλα τα επίπεδα των κοινωνιών, τόσο του δυτικού όσο και του ανατολικού κόσμου. Στον δυτικό κόσμο, που μας ενδιαφέρει, η απειλή είναι ο κομουνισμός, και ο,τιδήποτε ξεφεύγει από αυτό που επιδιώκουν οι συντηρητικές εξουσίες είναι κομουνιστικό, δηλαδή αντεθνικό.

Στο όνομα του κινδύνου και της απειλής, οι κοινωνίες συγκροτούνται στη βάση συντηρητικών, αυταρχικών πολιτικών. Όταν υπάρχει απειλή και κίνδυνος, πάντα επωφελούνται οι αυταρχικοί μηχανισμοί εξουσίας: στρατός, παρακράτος, παραδοσιακές, συντηρητικές εξουσίες. Στην Κύπρο στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης περί απειλής αναπαράγεται δυναμικά το παρελθόν της σύγκρουσης Ελλήνων και Τούρκων, κι αυτό το παρελθόν της σύγκρουσης είναι που επιτρέπει στις δεξιές και ακροδεξιές δυνάμεις να περιορίσουν τη δράση των αριστερών δυνάμεων σε αυστηρά κοινοτικό επίπεδο, και έτσι να την ελέγξουν απολύτως. Δηλαδή, οι δικοινοτικές συνεργασίες στο πλαίσιο της Αριστεράς που ενίσχυαν τη δύναμη τόσο του εργατικού κινήματος όσο και των συντεχνιών, θεωρήθηκαν ως αντεθνικές, αφού οι Έλληνες και οι Τούρκοι είναι προαιώνιοι εχθροί. Με το στίγμα της αντεθνικής πολιτικής και δράσης, οι συντηρητικές, αυταρχικές δυνάμεις της κάθε κοινότητας κατόρθωναν να περιορίσουν την πολιτική και συνδικαλιστική δράση των αριστερών σε ένα εθνικό (κοινοτικό) και όχι διεθνικό (κυπριακό) επίπεδο. Οι κοινοτικές λοιπόν, αυταρχικές εξουσίες αναπαράγουν την ακροδεξιά, αντικομουνιστική ιδεολογία τους στο πλαίσιο της κοινότητας και του κράτους μέσα από παραδοσιακούς μηχανισμούς και στο όνομα του ελληνισμού ή του τουρκισμού που απειλούνται. Η οποιαδήποτε συνεργασία Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων θεωρείται αντεθνική, κομουνιστική και καταδικαστέα.

Το δύσκολο κλίμα της εποχής (που διαρκεί μέχρι σήμερα)

Σε αυτό το δύσκολο κλίμα της εποχής, δεν έλειψαν παρ' όλα αυτά κοινές πολιτικές δράσεις Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων. Δεν έλειψε η διεκδίκηση κοινής πολιτικής και συνδικαλιστικής δράσης, διεκδίκηση με τραγικά κάποτε αποτελέσματα, με δολοφονίες όπως αυτές των Καβάζογλου και Μισιαούλη. Η ψυχροπολεμική ιδεολογία της οποίας τα δραματικά αποτελέσματα ήταν παραπάνω από εμφανή στην Κύπρο, είχαν και ένα άλλο αποτέλεσμα: Οι αριστερές δυνάμεις, σε κατάσταση άμυνας απέναντι στη μόνιμη κατηγορία της εθνικής προδοσίας, περιόριζαν την αντιϊμπεριαλιστική τους δράση στον εθνικό εχθρό. Δηλαδή, σε πολλές περιπτώσεις αφομοίωναν στην αντιϊμπεριαλιστική ιδεολογία, τα παραδοσιακά εθνικιστικά σχήματα της δεξιάς. Έτσι, η αναπαραγωγή του στερεότυπου του προαιώνιου εθνικού εχθρού έβρισκε αριστερή νομιμοποίηση, στο πλαίσιο του ότι ο εθνικός εχθρός εθεωρείτο δάκτυλος του ιμπεριαλισμού. Οι Τούρκοι για τους Έλληνες αποτελούσαν τον δάκτυλο του ιμπεριαλισμού, αφού η Τουρκία θεωρείται ο μόνιμος συνεργάτης των ΗΠΑ, ενώ οι Έλληνες για τους Τούρκους επίσης αποτελούν τα αγαπημένα παιδιά των ιμπεριαλιστών. 'Όμως, η αναπαραγωγή στο πλαίσιο του αντιϊμπεριαλισμού των πατριωτικών σχημάτων των συντηρητικών, αυταρχικών δυνάμεων, διευκόλυναν την επιβολή αυτών των δυνάμεων και αποδυνάμωναν τη διεθνική δράση της Αριστεράς. Στην Κύπρο ωστόσο, παρά τις τεράστιες δυσκολίες, κυρίως μετά το '74, οι συνδικαλιστικές συνεργασίες Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων διατηρήθηκαν, διατηρήθηκε επίσης η μεγάλη κληρονομιά της δεκαετίας του '40: η κληρονομιά της συμβίωσης και κυρίως της κοινής διεκδίκησης για δημοκρατία και ελευθερία. Αυτές οι συνδικαλιστικές συνεργασίες σε πολύ δύσκολες συγκυρίες είναι αυτές που άνοιγαν κάποιες ρωγμές και υπονόμευαν την ψυχροπολεμική ιδεολογία της απειλής και της ισορροπίας του τρόμου. Μέσα από αυτές τις συνεργασίες άνοιγε ένας υπόγειος, έστω και μικρός δρόμος, μέσα από τον οποίο η ταξική συνείδηση μπορούσε να συνυπάρχει με την πατριωτική. Δηλαδή ο Ελληνοκύπριος δεν χάνει τον πατριωτισμό του διεκδικώντας τη συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους και το αντίστροφο.

Αυτό τον υπόγειο δρόμο θεωρώ ότι οι Τουρκοκύπριοι κυρίως έβγαλαν στην επιφάνεια από το 2000 και μετά όταν άρχισαν τις μεγάλες διαδηλώσεις, διεκδικώντας μεταξύ άλλων την κοινή πορεία προς το μέλλον Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Και τότε και τώρα θεωρώ ότι αυτές οι μαχητικές διαδηλώσεις, εμπνευσμένες έστω και με ασυνείδητο τρόπο από τις μεγάλες εκείνες απεργιακές κινητοποιήσεις της δεκαετίας του '40 αλλά και της δύσκολης στη συνέχεια κοινής πορείας Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων συνδικαλιστών, αποτελούν τομή στην κυπριακή ιστορία. Αυτή η τομή που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται πολλές δεκαετίες πριν.

***Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο**

Η αριστερά μετά το 1960: διαστάσεις του αριστερού πατριωτισμού

Του Αντρέα Παναγιώτου*

Όπου οι δεξιοί προσπαθούν να μονοπωλήσουν το Έθνος, η Αριστερά ισχυρίζεται ότι μιλά εκ μέρους του λαού και υποστηρίζει το Λαό

(Πήτερ Λοΐζος - *Το ελληνικό δώρο, μια ανθρωπολογική μελέτη ενός κυπριακού χωριού στα τέλη της δεκαετίας του 1960*)

Και οι υποστηρικτές του ΑΚΕΛ ενδιαφέρονται για την ενότητα, αλλά ενός διαφορετικού είδους: την ενότητα μεταξύ όλων των Κυπρίων. Στον πολιτικό λόγο του ΑΚΕΛ αποφεύγεται σαφώς η χρήση του όρου «Ελληνισμός», αλλά χρησιμοποιείται αντιθέτως ο όρος «Κυπριακός Λαός», ο οποίος υποθετικά συμπεριλαμβάνει τους Τουρκοκυπρίους [...]. Ο όρος «Κυπριακός Λαός» αναφέρεται σε ένα διαφορετικό ιστορικό παράδειγμα - σ' αυτό μιας συγκεκριμένης κυπριακής ιστορίας, που είναι μια ιστορία «παραδοσιακής συνύπαρξης» μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και στην οποία ο ρόλος του ΑΚΕΛ στην καλλιέργεια της διεθνοτικής συνεργασίας ήταν υψίστης σημασίας. Σύμφωνα με το ΑΚΕΛ, αυτή η κατάσταση της παραδοσιακής συνύπαρξης καταστράφηκε από τις πράξεις των δεξιών εθνικιστών και στις δύο πλευρές, καθώς και από τις πράξεις της Ελλάδας, της Τουρκίας και των ξένων δυνάμεων.

(Γιάννης Παπαδάκης - *Ελληνοκυπριακές αφηγήσεις της ιστορίας και συλλογική ταυτότητα, μια ανθρωπολογική μελέτη στη δεκαετία του 1990*)

Κινητοποίηση για το δικαίωμα στις κοινωνικές ασφαλίσεις.

Παρόλο που η κυπριακή αριστερά έχει ενιαίες/κοινές ρίζες στην περίοδο της ανόδου του λαϊκού κινήματος, εντούτοις ο εθνικιστικός διαχωρισμός της περιόδου 1955 - 74 οδήγησε στην δημιουργία δυο κοινοτικών αριστερών κομμάτων [ΑΚΕΛ και CTP]. Οι διαφωνίες των δυο κομμάτων σήμερα εκφράζουν και δυο διαστάσεις της ενιαίας κυπριακής αριστερής οπτικής. Ο κυπριακός αριστερός λόγος [ιδιαίτερα μετά το 60] παρήγαγε ένα είδος αριστερού πατριωτισμού ο οποίος είχε δυο διαστάσεις: ήταν ανεξαρτησιακός και δικοινοτικός. Σήμερα η ε/κ αριστερά εκφράζει την πρώτη και η τ/κ αριστερά την δεύτερη διάσταση - αλλά στο εσωτερικό και των δυο υπάρχουν μειοψηφίες που τονίζουν την άλλη διάσταση.

Προτού προχωρήσουμε στη συγκεκριμένη μορφή κυπριακού πατριωτισμού όπως εξελίχτηκε στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, θα ήταν χρήσιμο να τοποθετούσαμε τη μοντέρνα Αριστερά στην ιστορία των κινημάτων των κατώτερων τάξεων στην Κύπρο. Πριν από την κομουνιστική Αριστερά (που αναδείχτηκε ως μαζικό κίνημα και σταθεροποιήθηκε ως υποκουλτούρα στην κυπριακή κοινωνία κατά την περίοδο 1920-1960) υπήρξε ένα σημαντικό κύμα αγροτικών κινητοποιήσεων/κινημάτων κατά την περίοδο 1760-1833 και ένα βραχύτερο κύμα κινητοποιήσεων από τους φτωχούς των πόλεων υπό την ηγεσία των εθνικιστών διανοουμένων και της μεσαίας τάξης ενάντια στην παραδοσιακή ελίτ προς το τέλος του 19ου αιώνα (1890-1910). Το κύμα των αγροτικών εξεγέρσεων και η μοντέρνα Αριστερά είχαν αρκετά κοινά: και τα δύο ξεκίνησαν ως αποτέλεσμα των αλλαγών στις οικονομικές/ταξικές σχέσεις λόγω εξωτερικών παραγόντων: οι αγροτικές κινητοποιήσεις ήταν μια αντίδραση ενάντια στην αύξηση της εκμε-

τάλλευσης (όπως εκδηλώθηκε με την αύξηση της φορολογίας) κατά το χρονικό σημείο της ενσωμάτωσης της περιοχής στην καπιταλιστική κοσμο-οικονομία/world system,[1] ενώ η Αριστερά ήταν το αποτέλεσμα των αντιδράσεων ενάντια στη διαδικασία της προλεταριοποίησης που συνδεόταν με την αύξηση των αγροτικών χρεών λόγω των διακυμάνσεων στο εξωτερικό εμπόριο κατά το χρονικό σημείο της «εμβάθυνσης της καπιταλιστικής ανάπτυξης» στο νησί.[2] Σε αυτόν τον τομέα, και τα δύο κινήματα - το πρώτο χωρίς νεωτερικό ιδεολογικό πλαίσιο και το δεύτερο συνειδητά/ιδεολογικά- αντιδρούσαν στη σχέση του νησιού με το παγκόσμιο σύστημα. Ακόμα και η ενδιάμεση εθνικιστική κινητοποίηση των φτωχών των πόλεων ήταν μια αντίδραση στις πολιτισμικές και πολιτικές επιδράσεις από το εξωτερικό, όπως ήταν η άνοδος του εισαγόμενου ελληνικού εθνικισμού και η κοσμικότητα που προωθούσαν οι Βρετανοί. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, δεν είναι τυχαίο που μετά τη δεκαετία του 1950 η Αριστερά επικέντρωνε την πολιτική της όλο και περισσότερο σε γεωπολιτικούς παράγοντες. Εάν, στην ουσία, οι εξελίξεις στο νησί καθορίζονταν σε μεγάλο βαθμό από εξωτερικούς παράγοντες, τότε αργά ή γρήγορα η ταξική συνείδηση ενός ιστορικού κινήματος (πράγμα το οποίο η μοντέρνα Αριστερά ισχυρίζεται ότι είναι) θα έπρεπε να έρθει αντιμέτωπη με αυτή την υλική πραγματικότητα. Ο πατριωτισμός της Αριστεράς σ' αυτό το πλαίσιο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως φαινόμενο που εκφράζει τη σχέση των κατοίκων του νησιού με τις δυνάμεις που επηρεάζουν τη ζωή τους.

Ο αριστερός πατριωτισμός είναι, κατά κάποιον τρόπο, η πολιτική συνείδηση του «καθεστώτος της ανεξαρτησίας». Επομένως, προτού εξετάσουμε τις εσωτερικές και τις εξωτερικές εκφράσεις αυτού του καθοριστικού χαρακτηριστικού της Αριστεράς, ας αρχίσουμε με το τι σήμαινε η ανεξαρτησία στο πλαίσιο του παγκόσμιου συστήματος. Η Κύπρος βρισκόταν σε καίριο γεωγραφικό σημείο κατά τους μετασχηματισμούς που ακολούθησαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Για τη Βρετανία, και γενικά για τη Δύση, η αξία της ήταν στρατιωτική-στρατηγική. Ήταν ένας χώρος για εγκατάσταση φρουράς σε μια περιοχή η οποία περιλάμβανε το Κανάλι του Σουέζ, που αποτελούσε την πηγή πετρελαίου για τη δυτική βιομηχανία και ταυτόχρονα σειόταν από αντι-αποικιακά κινήματα και αντι-δυτικά αισθήματα. Σε αυτό το πλαίσιο, εάν απλουστεύσουμε μια περίπλοκη δέσμη καταστάσεων και συγκυριών, οι Κύπριοι ήταν αντιμέτωποι με την εξής «επιλογή»: είτε να ταυτιστούν με τους αποικιακούς τους κυρίους (ή τη νέα ηγεμονική δύναμη, τις ΗΠΑ) και να δεχτούν τη χρήση του νησιού για τον έλεγχο της περιοχής, είτε να απορρίψουν τον δυτικό αποικιακό και νεο-αποικιακό έλεγχο και να προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν το χώρο του νησιού τους για τα δικά τους συμφέροντα - ή ακόμα περισσότερο, να ταυτιστούν με τους ανυπότακτους γείτονές τους. Στην πράξη, η ανεξαρτησία σήμαινε τη δεύτερη επιλογή. Ήταν, με αυτή την έννοια, μια «στιγμή/συγκυρία» στην αντιπαράθεση των φιλο-συστημικών και αντισυστημικών δυνάμεων στο πλαίσιο του παγκόσμιου συστήματος[3] κατά την περίοδο των αντιπαραθέσεων του ψυχρού πολέμου. Είναι μέσα σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο που θα προσπαθήσουμε να τοποθετήσουμε και να ερμηνεύσουμε τις δύο συγκρούσεις που ήταν πιο εμφανείς: τη δικοινοτική σύγκρουση και την αντιπαράθεση μεταξύ ελληνικού και τουρκικού κράτους. Και ο αριστερός πατριωτισμός, όπως θα δούμε, κατείχε μια μεσολαβητική θέση στην εσωτερική εθνοτική σύγκρουση, ενώ σε σχέση με τις εξωτερικές δυναμικές ήταν μια δύναμη που εξέφραζε δημόσια ένα πολύ ευρύτερο λαϊκό αίσθημα.

Ας αρχίσουμε τη διερεύνησή μας με ένα ακόμα παράδοξο: καθώς η σημασία του πατριωτισμού αυξήθηκε στην αριστερή πολιτική, η έμφαση στην εσωτερική ταξική πολιτική[4] μειώθηκε, αλλά το κόμμα παρέμεινε πιστά μαρξιστικό-λενινιστικό. Στο εσωτερικό, μετά το 1948, η Αριστερά είχε εγκαταλείψει τις μαχητικές μορφές εσωτερικής ταξικής σύγκρουσης και όπως το έθεσε ο γενικός γραμματέας στο συνέδριο του 1970:

Το καθετί στη δουλειά του κόμματός μας υποτασσόταν και υποτάσσεται ακόμη στο συμφέρον της απελευθερωτικής,[5] αντι-ιμπεριαλιστικής πάλης του λαού μας.[6]

Και ξεκάθαρα, μετά την ντε φάκτο διαίρεση του νησιού το 1974, αυτή η ανάγκη τού να δίνεται προτεραιότητα στα συλλογικά συμφέροντα των κατοίκων του νησιού, σε σχέση με συγκεκριμένα οικονομικά και πολιτικά θέματα, έχει διατηρηθεί, εάν όχι ενδυναμωθεί. Ενδεικτικό αυτού του γεγονότος είναι το ότι στα κομματικά συνέδρια το Κυπριακό και η διεθνής πολιτική κατείχαν εξέχουσα θέση, ενώ η οικονομική ανάλυση ακολουθούσε - και δεν ήταν καν ταξική ανάλυση, αλλά μάλλον επικεντρωνόταν στην ανάπτυξη και την «πρόοδο». Εφόσον το ΑΚΕΛ δεν είχε απορρίψει το μαρξισμό-λενινισμό, πώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε αυτή την έμφαση στον πατριωτισμό; Απώλεια του επαναστατικού ζήλου και ενσωμάτωση/αφομοίωση στο σύστημα ή μήπως η σύνδεση του μαρξισμού-λενινισμού με τον πατριωτισμό ήταν η λογική απάντηση του κυπριακού «λαϊκού κινήματος»;

Ιστορικά ο αριστερός πατριωτισμός είχε/έχει δύο διαστάσεις:

1. Ήταν γεωγραφικός, με έμφαση στο χώρο, με την έννοια ότι το όραμά του εμπνεόταν λιγότερο από κάποια εγγενή χαρακτηριστικά (φυλετικά ή πολιτισμικά) των κατοίκων της Κύπρου και περισσότερο από την έμφαση στο ότι η Κύπρος (ως χώρος) είναι η κοινή πατρίδα ολόκληρου του λαού της.[7] Εξ ου και το σύνηθες αντι-εθνικιστικό σύνθημα των αριστερών στις διαδηλώσεις Η Κύπρος ανήκει στο λαό της.[8] Η διάσταση αυτή απέκτησε ιδιαίτερη σημασία μετά το 1964 όταν η Δύση άρχισε να προωθεί σχέδια[9] για τη διχοτόμηση του νησιού μεταξύ των δύο εθνοτικών κοινοτήτων, και μετά την ντε φάκτο διαίρεση του νησιού το 1974.

2. Ήταν πλουραλιστικός, δίνοντας έμφαση στα θετικά της συνύπαρξης των διαφόρων κοινοτήτων στο νησί. Ωστόσο, η Αριστερά τόνιζε την κοινή μοίρα και τα κοινά συμφέροντα αυτού του πολιτισμικού πλουραλισμού, στο πλαίσιο της ενότητας του κυπριακού λαού. Έτσι, ενώ αναγνωρίζει τους «ιστορικούς» δεσμούς Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων με τις γειτονικές χώρες, επιμένει ότι η προτεραιότητα όλων των Κυπρίων πρέπει να είναι η Κύπρος.[10] Σε αυτό το πλαίσιο, η έννοια του λαού έχει εξελιχτεί από μια περιγραφή των κατώτερων τάξεων σε έναν προσδιορισμό της συλλογικότητας των Κυπρίων πολιτών.

***Κοινωνιολόγος και αναπληρωτής καθηγητής στο Frederick Institute of Technology.**
Μια πιο ολοκληρωμένη μορφή του κειμένου βρίσκεται στο βιβλίο Το Πορτοκαλί της Κύπρου, εκδ. Νήσος

Υποσημειώσεις

1 Για τα ευρύτερα πρότυπα ενσωμάτωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, βλ. Wallerstein (1989) για τις κυπριακές τάσεις, βλ. Κύρρης (1984).

2 Η «εμβάθυνση της καπιταλιστικής ανάπτυξης»/deepening of capitalist development, κατά τον Wallerstein, είναι χαρακτηριστικό της «περιφερειοποίησης» που ακολουθεί τη διαδικασία της ενσωμάτωσης από την εξωτερική αρένα στην περιφέρεια της ευρωπαϊκής κοσμο-οικονομίας.

3 Arrighi (1993 [1989]).

4 Η ταξική πολιτική κυριαρχούσε στις συζητήσεις του κομουνιστικού κόμματος την περίοδο του μεσοπολέμου και ήταν μια σημαντική διάσταση των μαζικών κινητοποιήσεων της Αριστεράς στη δεκαετία του 1940. Η συγκρουσιακή αυτή διάσταση έφτασε στο αποκορύφωμά της με τις μαζικές απεργίες του 1948.

5 Ο όρος εθνικό (ο οποίος κυριαρχούσε τη δεκαετία του 1950) σε σχέση με την απελευθέρωση είχε εγκαταλειφθεί. Στη σημειολογία της κομματικής γλώσσας, αυτό ήταν άλλο ένα βήμα μακριά από την ιδεολογία της ένωσης.

6 Ο Νέος Δημοκράτης (1970), αρ. 31, σ. 19.

7 Αυτή η έννοια της κοινής πατρίδας ήταν και η άποψη της παραδοσιακής ρωμαίικης ελίτ (που ταυτιζόταν περισσότερο με την Ορθοδοξία παρά με τον εθνικισμό).

8 Αυτό πρωτίστως είναι ένα ελληνοκυπριακό σύνθημα, αλλά πρόσφατα οι Τουρκοκύπριοι φαίνεται να έχουν υιοθετήσει ένα παρόμοιο: Αυτή η χώρα είναι δική μας.

9 Το πλέον διαβόητο από αυτά ήταν το σχέδιο Acheson που πολλοί θεωρούν ως το σχέδιο/υπόστρωμα (subtext) για τις επεμβάσεις της Δύσης μέχρι το 1974.

10 Αυτό ισχύει τόσο για το ΑΚΕΛ όσο και για τα τουρκοκυπριακά αριστερά κόμματα.

Οι Τουρκοκύπριοι και οι πρώτοι κομουνιστές

Μια ανασκόπηση της Τουρκοκυπριακής αριστεράς πριν το 1960

Του Ahmet An*

Όταν τη 14η Αυγούστου 1926, ιδρύετο επίσημα το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κύπρου, δεν περιλαμβάνονταν Τουρκοκύπριοι ανάμεσα στα ιδρυτικά του μέλη. Παρόλο που ένας από τους στόχους του Κόμματος ήταν «να συσταθεί ένα ενιαίο μέτωπο Ελλήνων και Τούρκων κατά των Βρετανών», η επικοινωνία του με την τουρκοκυπριακή κοινότητα ήταν περιορισμένη. Το Κόμμα υποστήριζε, κατά πρώτον, την ανεξαρτησία και στη συνέχεια την αυτονομία του νησιού. Η διχογνωμία μεταξύ Κομμουνιστικού Κόμματος της Κύπρου και Ελληνοκυπρίων εθνικιστών, οι οποίοι συνηγορούσαν υπέρ της Ένωσης του νησιού με την Ελλάδα, παρεμπόδιζε την σύσταση «αντί-ιμπεριαλιστικού ενιαίου μετώπου» που αποτελούσε τον στόχο των Κομμουνιστών. Από την άλλη, ο Κεμαλισμός ήταν η μοναδική ισχύουσα ιδεολογία στην Τουρκία και ανάμεσα στους Τουρκοκυπρίους. Τα σοσιαλιστικά έντυπα που εκτυπώνονταν στα Τούρκικα ήταν σχεδόν ανύπαρκτα στην Κύπρο, εφόσον η επιρροή του Κομμουνιστικού Κόμματος της Τουρκίας, του οποίου η λειτουργία είχε ανασταλεί στη χώρα το 1923, ήταν ακόμη και εκεί μηδαμινή.

Σύμφωνα με πληροφορίες που διαθέτουμε, μερικοί Τουρκοκύπριοι εργάτες είχαν με τη σειρά τους οργανωθεί και ίδρυσαν το ενιαίο Συνδικάτο Οικοδόμων, το οποίο συστάθηκε τον Απρίλιο του 1919. Οι Τουρκοκύπριοι εργάτες συμμετείχαν στις δραστηριότητες του Εργατικού Κέντρου της Λεμεσού (ΕΚΛ), το οποίο, το 1924 συγκέντρωνε στις τάξεις του όλους τους εργάτες. Το καταστατικό του Εργατικού Κέντρου της Λεμεσού μεταφράστηκε στα Τούρκικα, κατά τρόπο ώστε να έχουν και οι Τουρκοκύπριοι τη δυνατότητα να αναγνώσουν τους στόχους και τους σκοπούς του Κέντρου. Ο Γιάννης Λεύκης, ο οποίος ήταν ένας από τους ιδρυτές του ΕΚΛ, ανέφερε στα απομνημονεύματά του ότι το καταστατικό του Εργατικού Κέντρου μεταφράστηκε στα Τούρκικα από κάποιο Τουρκοκύπριο, ονόματι Μουσταφά, ο οποίος γνώριζε πολύ καλά τα Ελληνικά και που αργότερα μετανάστευσε στην Τουρκία και εργάστηκε για μικρό χρονικό διάστημα στο Τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών. Τόσο οι Τουρκοκύπριοι όσο και οι Ελληνοκύπριοι παρευρέθηκαν στην ιδρυτική συνέλευση του Κέντρου και το καταστατικό του είχε εγκριθεί ομόφωνα.

Τον Απρίλιο του 1924, Τουρκοκύπριοι αντιπρόσωποι παρευρέθηκαν στην πρώτη συνεδρία των γεωργών που συγκάλεσε ο δικηγόρος Κυριάκος Ροσσίδης στο Λευκόνοικο. Η δεύτερη συνεδρία πραγματοποιήθηκε στη Λευκωσία, τον Ιούλιο του 1925, στο πλαίσιο της οποίας αποφασίστηκε να συσταθεί ένα ενιαίο «Αγροτικό Ελληνοτουρκικό Κόμμα». Λόγω προσωπικών ερίδων, δεν κατέστη δυνατό να συσταθεί αυτό το κόμμα.

Πρόσθετα, γνωρίζουμε ότι ακόμη ένα καταστατικό μεταφράστηκε στα Τούρκικα και δημοσιεύτηκε στη Λευκωσία, την 20η Οκτωβρίου 1931. Ήταν το καταστατικό της «Εργατικής Λέσχης της Λευκωσίας» (Lefkosa Amele Kulubu Nizamname-i Esasisi) που απαριθμούσε 16 σελίδες. Είχαν εκτυπωθεί 500 αντίγραφα και πωλήθηκαν προς ένα πιάστρο.

Στο τέλος της δεκαετίας του '20 και στην αφετηρία της δεκαετίας του '30, ανομβρία και φτώχεια ταλαιπώρησαν την Κύπρο. Η οικονομική κρίση είχε πλήξει τον καπιταλιστικό κόσμο. Ο κυπριακός λαός άρχισε να γνωρίζει τα ιδεώδη του σοσιαλισμού και να εμπλέκεται στη σύσταση συνδικάτων. Από την άλλη, το βρετανικό αποικιοκρατικό καθεστώς επιχείρησε να παρεμποδίσει την ανάπτυξη του κινήματος της εργατικής τάξης, τροποποιώντας τον ποινικό κώδικα και απαγορεύοντας την έκδοση βιβλίων για την Αριστερά.

Μετά τα Οκτωβριανά: Στροφή προς την Ένωση

Μετά τη στάση του Οκτωβρίου 1931, το Βρετανικό Αποικιοκρατικό Σύνταγμα και το Νομοθετικό Συμβούλιο καταργήθηκαν. Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κύπρου καθώς και οκτώ συνδεδεμένες με αυτό οργανώσεις κηρύχθηκαν τον Αύγουστο του 1933 εκτός νόμου, μετά από κάποιες τροποποιήσεις που έγιναν στην τότε ισχύουσα νομοθεσία. Οι ηγέτες του Κομμουνιστικού Κόμματος είχαν απελαθεί. Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα της ελληνοκυπριακής εφημερίδας «Χρόνος», στην έκδοσή της της 4ης Οκτωβρίου 1933, ο Τουρκοκύπριος ονόματι Hasan Hilmi από το χωριό Κοιλάνι περιλαμβανόταν στους συλληφθέντες για κομουνιστική προπαγάνδα.

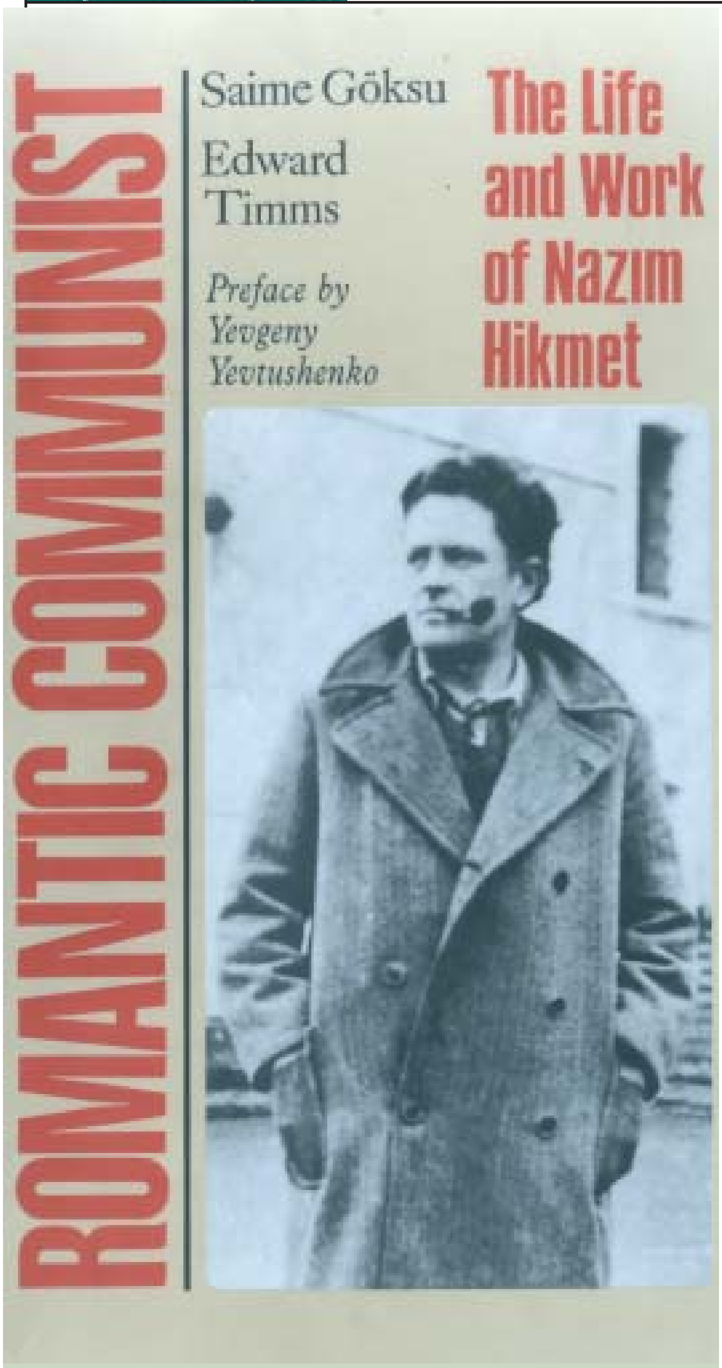
Όταν, το 1941, το βρετανικό αποικιοκρατικό καθεστώς επέτρεψε τις δραστηριότητες των πολιτικών κομμάτων, είχε συσταθεί το ΑΚΕΛ, ως το νόμιμο όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κύπρου. Και πάλιν, ανάμεσα στους ιδρυτές του, δεν περιλαμβάνονταν Τουρκοκύπριοι.

Όταν το ΑΚΕΛ ασπάστηκε την πολιτική της Ένωσης με την Ελλάδα, στο πλαίσιο του δεύτερου συνεδρίου του, στις αρχές του 1943, άρχισαν να εκδηλώνονται κάποια προβλήματα στην συνεργασία μεταξύ Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων, τόσο στο συνδικαλιστικό κίνημα όσο και στις πολιτικές δραστηριότητες, στις οποίες εμπλέκονταν. Εδώ, επισημαίνουμε για πρώτη φορά τον εθνικό διχασμό της εργατικής τάξης.

Το πρώτο τουρκοκυπρια-

Ο Ντερβίς Αλί Καβάζογλου, ο Τουρκοκύπριος Κομμουνιστής μιλά στην τηλεόραση. Δολοφονήθηκε μαζί με τον Κώστα Μισιαούλη το 1965 απο την ΤΜΤ.

Η πρώτη ιστορική δήλωση περιλάμβανε το μήνυμα του γνωστού Τούρκου ποιητή Nazim Hikmet προς τους Τουρκοκύπριους, ο οποίος τους ζητούσε να συνεργαστούν με τους Ελληνοκύπριους αδελφούς τους σε ένα κοινό αγώνα για ειρήνη και ελευθερία στην Κύπρο, η οποία έπρεπε να παύσει να είναι μια αποικία και μια στρατιωτική βάση στην υπηρεσία του ιμπεριαλισμού.

κό συνδικάτο συστάθηκε την 27η Δεκεμβρίου 1942 με το όνομα «Συνδικάτο Τούρκων Ξυλουργών της Λευκωσίας», υπό την ηγεσία του Niyazi Dagli, μετά την αποχώρηση 12 Τουρκοκυπρίων από το ενιαίο συνδικάτο. Η ενωτική προπαγάνδα αποτέλεσε και πάλιν το λόγο που έσπρωξε τους Τουρκοκύπριους γεωργούς να αποχωρήσουν από τις τάξεις της νεοσυσταθείσας Παγκύπριας Αγροτικής Ένωσης το 1943. Οι τάσεις των ενωτικών της ΠΕΚ αποτέλεσαν κώλυμα για τη συνέχιση της συμμετοχής των Τουρκοκυπρίων σε αυτή. Την 1η Μαίου 1943, οι Τουρκοκύπριοι χωρικοί ίδρυσαν τη δική τους «Τουρκοκυπριακή Ένωση Γεωργών».

Ο εθνοτικός διχασμός στους κόλπους του κινήματος της εργατικής τάξης επιτείνεται όταν τη 13η Αυγούστου 1944, εκατοντάδες Τουρκοκύπριοι εργάτες εγκατέλειψαν το κτίριο της ΠΕΟ, για να ιδρύσουν νέα τουρκοκυπριακά συνδικάτα. Το 1945, 843 Τουρκοκύπριοι εργάτες οργανώθηκαν σε ξεχωριστό τουρκοκυπριακό συνδικάτο με την επωνυμία «Τουρκοκυπριακή Ένωση Εργατών».

Η τουρκοκυπριακή εφημερίδα *Yanki* δημοσίευσε, στην έκδοσή της τής 26ης Φεβρουαρίου 1945 αρ.9, ένα άρθρο με τον τίτλο «Τα ελληνοκυπριακά κόμματα και εμείς». Αναφερόταν σε ένα άλλο άρθρο, το οποίο είχε δημοσιευθεί στην εφημερίδα του Δήμου Λεμεσού, με τον τίτλο «Η θέση των Τούρκων». Παραθέτουμε στην συνέχεια χαρακτηριστικά αποσπάσματα:

«Παρόλο που ο Δήμος Λεμεσού έχει αποδεχτεί το γεγονός ότι δεν υποστηρίζουμε την Ένωση, θέλουμε να δούμε να καταβάλλονται προσπάθειες για μελλοντική συμμετοχή μας σε αυτή την υπόθεση. Πιστεύουμε στην αληθινή φιλία μεταξύ Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων. Όμως, διαπιστώνουμε με λύπη ότι η αγάπη με την οποία μας περιβάλλουν οι Ελληνοκύπριοι φίλοι μας δεν είναι παρά ένας πολιτικός σεβασμός. Επειδή συνεχίζουν να εμμένουν στη θέση τους όπως μη δοθεί σε μας η θέση του αντιδημάρχου στους Δήμους και αμελείται η απόδοση στην τουρκική γλώσσα των δημοτικών θεμάτων.. ..»

Σε ένα άλλο απόσπασμα από την επιστολή του «Τουρκικού Εργατικού Συνδικάτου», η οποία στάλθηκε στο Βρετανό διευθυντή του Υπουργείου Αποικιών και το οποίο δημοσιεύθηκε στη *Yanki*, ημερομηνίας 6 Μαίου 1945, αναφέρεται το εξής:

«Μην επιτρέψετε την καταπίεση των Τουρκοκυπρίων δημόσιων υπαλλήλων ή εργατών από τους Ελληνοκύπριους, πράγμα που θα τους παρεμπόδιζε να αναπτυχθούν και να επιτύχουν... Οι ονομασίες των οδών, οι οποίες αναγράφονται στους τοίχους έκαστης από αυτές, θα έπρεπε να αναγράφονται και στα Τούρκικα... Τα έγγραφα που χρειάζεται να αποστέλλονται από τα αποικιακά γραφεία στους Τούρκους, πρέπει να συντάσσονται στα Τούρκικα και όχι στα Ελληνικά ή στα Αγγλικά... Εκτός από την 1η Μαΐου, πρέπει να γίνουν αποδεκτές και να γιορτάζονται επίσημα και οι τούρκικες εθνικές γιορτές. Δεν πρέπει οι Τουρκοκύπριοι και τα σχολεία τους να αποκαλούνται Ισλαμιστές και ισλαμικά, αλλά Τούρκοι και τουρκικά».

Τον Οκτώβριο του 1947, γνωστοποιήθηκε η πρώτη έκδοση της τουρκοκυπριακής εφημερίδας "*Iscinin Yolu SASMAZ*" (που σημαίνει στα Αγγλικά, «ο εργάτης δεν αποκλίνει της πορείας του»). Όμως, αυτή η μηνιαία εφημερίδα ανέστειλε την εκτύπωσή της μετά τη δεύτερη έκδοσή της, με το πρόσχημα ότι το περιεχόμενο ήταν «πολύ ιδεολογικής χροιάς».

Η μεγάλη απεργία των μεταλλωρύχων, η οποία διήρκεσε 125 μέρες, αρχίζοντας από τη 13η Ιανουαρίου μέχρι τη 17η Μαΐου 1948 αποτελεί ένα καλό παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων συνδικάτων. Αρχικά, οι τουρκοκυπριακές εφημερίδες Halkin Sesi και Hursoz, οι οποίες πρόσκειντο στην τουρκοκυπριακή ηγεσία, υποστήριξαν την απεργία. Ωστόσο, αργότερα απέσυραν την υποστήριξή τους. Παρουσιάστηκε η ανάγκη να δημοσιευτεί η καθημερινή εφημερίδα των εργατών για πρώτη φορά. Αυτό κατέστη δυνατό μόνο τη 19η Μαΐου 1948, δυο μέρες μετά τον τερματισμό της απεργίας. Το όνομα αυτής της εφημερίδας ήταν "*Emekci*" (εργάτης). Η καθημερινή δημοσίευση αυτής της εφημερίδας ανεστάλθηκε για λίγο το 1949 και άρχισε η επανέκδοσή της ως εβδομαδιαίας. Η δημοσίευσή της έπρεπε να ανασταλεί, εξ αιτίας μιας υπόθεσης για λιβελογράφημα σχετικά με το δρ Kucuk, Τουρκοκύπριο ηγέτη και ιδιοκτήτη της καθημερινής Halkin Sesi.

Ο Εζεκίας Παπαϊωάννου εξελέγη νέος Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ, κατά το 16ο Συνέδριο του κόμματος, τον Αύγουστο του 1949. Το σύνθημά του ήταν «Ένωση και μόνο Ένωση» και στηριζόταν από το Νίκο Ζαχαριάδη, ηγέτη του Κ.Κ. Ελλάδας.

Ο «*Νέος Κόσμος*», το παράνομο όργανο του Κ.Κ. Ελλάδας έγραψε στην έκδοσή του τού Νοεμβρίου 1951 ότι το σύνθημα περί Ένωσης έδινε τη δυνατότητα για την εντονότερη αντι-ιμπεριαλιστική κινητοποίηση κάτω από τις τότε υπάρχουσες συνθήκες.

Κατά το 7ο Συνέδριο του ΑΚΕΛ, το Δεκέμβριο του 1951, υιοθετήθηκε ένα ψήφισμα, το οποίο δέσμευσε το κόμμα «να δώσει μεγαλύτερη προσοχή σε εκείνους από την τουρκοκυπριακή κοινότητα, οι οποίοι συνέ-

χιζαν να βρίσκονται κάτω από την επιρροή των σωβινιστών (της ηπειρωτικής και ανατολικής χώρας) Τούρκων μεγαλοαστών και των μεγαλοτσιφλικάδων».

Η εθνικιστική πολιτική του ΑΚΕΛ αποξένωνε όλο και περισσότερο την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Ένα ενδιαφέρον άρθρο είχε δημοσιευτεί στην ελληνοκυπριακή καθημερινή εφημερίδα *Νέος Άνθρωπος*, το οποίο είχε αναδιατυπωθεί, λίγες μέρες αργότερα, τη 19η Μαρτίου 1952, από την τουρκοκυπριακή καθημερινή *Halkin Sesi*. Το άρθρο είχαν συγγράψει οι: Γ. Ιωαννίδης, Κ. Κόλιαννης και ο Π. Ρούσος και τιτλοφορείτο: «Ο Απελευθερωτικός Αγώνας του Κυπριακού Λαού - Η Τουρκική Μειονότητα».

Παρατίθενται στη συνέχεια χαρακτηριστικά αποσπάσματα: «Το πρόβλημα της τουρκικής μειονότητας αποτελεί το βασικότερο πρόβλημα κατά τον αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Και το ΑΚΕΛ πρέπει να εστιάσει την πολιτική του σε αυτά τα προβλήματα με σοβαρότητα και σταθερότητα ... Είναι πασιφανές ότι ο Τουρκοκύπριος εργάτης δεν θα πιστέψει σε αυτό το σύνθημα της Ένωσης με την Ελλάδα ... Οι Τουρκοκύπριοι δεν πιστεύουν στους Ελληνοκύπριους και δεν εμπιστεύονται τους Ακελικούς, επειδή δεν εμπιστεύονται το σωβινισμό της Μεγάλης Ελλάδας ... Πρέπει να δημιουργηθεί ένα ενιαίο κόμμα, το οποίο να εκπροσωπεί την εργατική τάξη του λαού. Αυτό μπορεί να είναι ο Εθνικός Τουρκικός Κλάδος αυτού του ενιαίου κόμματος (του ΑΚΕΛ)... Το τουρκικό πρόβλημα στην Κύπρο είναι ένα ειδικό εθνικό θέμα που εντάσσεται στο γενικότερο Εθνικό Ζήτημα. Εάν το ΑΚΕΛ δεν έχει μια πλήρη εθνική πολιτική για την τουρκική μειονότητα, δεν θα είναι σε θέση να χειριστεί το θέμα της Ένωσης και ταυτόχρονα την Ελληνική Εθνική Υπόθεση».

Δεν είναι επειδή ο σχηματισμός ενός ενιαίου αντί-ιμπεριαλιστικού μετώπου όλων των Κυπρίων έχει ουσιαστικά αποτύχει και βιώνουμε σήμερα τη διαίρεση του όμορφου μας νησιού; Εφόσον ο αγώνας μας είναι κοινός, γιατί συνεχίζουμε να μην είμαστε σε θέση να σχηματίσουμε ένα ενιαίο μέτωπο που να απαρτίζεται από τις εργατικές μάζες των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων;

Η ΠΕΟ και οι Τ/Κ εργάτες

Η ΠΕΟ που άρχισε, από το καλοκαίρι του 1948, να συνεργάζεται με τα τουρκοκυπριακά συνδικάτα, αποφάσισε το Νοέμβριο του 1952 να ανοίξει ένα κεντρικό γραφείο για τους Τουρκοκύπριους, μέλη της. Το Μάρτιο του 1954, ο Ahmet Sadi Erkurt, ο οποίος ήταν ο ιδιοκτήτης και εκδότης της εφημερίδας "*Emekci*" (και ο οποίος από το 1952 ήταν μέλος του Κεντρικού Συμβουλίου της ΠΕΟ) διορίστηκε επικεφαλής αυτού του Γραφείου της ΠΕΟ για τους Τουρκοκύπριους.

Το ΑΚΕΛ δημοσίευσε την πρώτη δήλωση του «Τούρκικου Κλάδου του Κόμματος», στα Τούρκικα, τον Οκτώβριο του 1954. Αυτή η δήλωση είχε διαδοθεί ευρέως μέχρι το χωριό της Γαλάτας στην Καρπασία. Αυτή η πρώτη ιστορική δήλωση περιλάμβανε το μήνυμα του γνωστού Τούρκου ποιητή Nazim Hikmet προς τους Τουρκοκύπριους, ο οποίος τους ζητούσε να συνεργαστούν με τους Ελληνοκύπριους αδελφούς τους σε ένα κοινό αγώνα για ειρήνη και ελευθερία στην Κύπρο, η οποία έπρεπε να παύσει να είναι μια αποικία και μια στρατιωτική βάση στην υπηρεσία του ιμπεριαλισμού.

Στο τέλος του 1954, διαπιστώνουμε ότι 1.500 Τουρκοκύπριοι εργάτες οργανώθηκαν στους κόλπους της ΠΕΟ. Το αριστερό συνδικάτο της ΠΕΟ άρχισε να δημοσιεύει, συχνά, δηλώσεις στα Τούρκικα καθώς και ένα μηνιαίο έντυπο, γνωστό ως "*Isci Bulteni*" (Δελτίο των Εργατών). Είχε ακόμη προγραμματιστεί η δημοσίευση της μηνιαίας εφημερίδας του συνδικάτου, γνωστής ως "*Iscinin Sesi*" (Η Φωνή του Εργάτη). Όταν, όμως, η εβδομαδιαία εφημερίδα "*Inkilapci*" (Επαναστάτης) δημοσιεύτηκε τη 13η Σεπτεμβρίου 1955, αυτό το σχέδιο δεν είχε πραγματοποιηθεί.

Η εφημερίδα "*Inkilapci*" μπορούσε να δημοσιευτεί μόνο 14 εβδομάδες και κατέληξε να είναι η φωνή των εργατών. Δημοσίευε άρθρα και ειδήσεις σχετικά με όλα τα σημαντικά κοινωνικά και οικονομικά θέματα εκείνων των ημερών. Ωστόσο, μετά που η βρετανική αποικιακή διοίκηση κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, στις 14 Δεκεμβρίου 1955, η συγκεκριμένη εφημερίδα έκλεισε, όπως και ο «Νέος Δημοκράτης», η καθημερινή εφημερίδα του ΑΚΕΛ. Αρχικά το ΑΚΕΛ και στη συνέχεια όλες οι αριστερές οργανώσεις των χωρικών, νεολαίας και γυναικών κηρύχθηκαν εκτός νόμου και πολλοί αριστεροί συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν. Όπως είναι δυνατό να γίνει κατανοητό από το άρθρο που τιτλοφορείται «Απειλή», το οποίο δημοσιεύτηκε στην τελευταία έκδοση της "*Inkilapci*", τη 12 Δεκεμβρίου 2003, η τότε τουρκοκυπριακή ηγεσία και η μυστική της οργάνωση, απέστειλαν απειλητικές επιστολές στην εκδοτική ομάδα της "*Inkilapci*", οι οποίες περιείχαν εκφράσεις όπως «Αναστείλατε τη δημοσίευση της Inkilapci, θα πεθάνετε, θα συνθλίψουμε τον επικεφαλής σας».

Μετά την κοινή πορεία των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων εργατών, την 1η Μαΐου 1958 και τη δήλωσή τους για αποφασιστικότητα, ως προς την εξαπόλυση ενός κοινού αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό και στην αποικιοκρατία, η ΤΜΤ (Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης) δημοσίευσε δήλωση με την οποία ζητούσε την παραίτηση των Τουρκοκυπρίων εργατών από το ελληνοκυπριακό συνδικάτο της ΠΕΟ. Προειδοποίησε, δε, εκείνους, οι οποίοι συνεργάζονταν με Ελληνοκύπριους ότι θα τιμωρούνταν. Στη συνέχεια οι τουρκοκυπριακές εφημερίδες εκείνων των ημερών κατακλύζονταν από δημοσιεύματα παραιτήσεων από την ΠΕΟ. Το ΑΚΕΛ δεν ήταν σε θέση να προστατεύσει τα δικά του μέλη. Και η πρώτη τρομοκρατική πράξη διενεργήθηκε την 22α Μαΐου 1958, με την απόπειρα δολοφονίας του Ahmet Sadi, επικεφαλής του τουρκικού τμήματος της ΠΕΟ. Αργότερα, την 24η Μαΐου, δολοφονήθηκε ο Fazil Onder, εκδότης της εφημερίδας "*Inkilapci*". Άλλοι προοδευτικοί Τουρκοκύπριοι είτε δολοφονήθηκαν είτε τραυματίστηκαν στη Λευκωσία και στη Λεμεσό.

Ταυτόχρονα, ενώ η Τουρκία και η τουρκοκυπριακή ηγεσία παρέμεναν πιστοί στην πολιτική τους, σύμφωνα με την οποία η διαίρεση του νησιού θα ήταν η μοναδική λύση στο κυπριακό πρόβλημα, οι αριστεροί Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι αντιτίθεντο στη διαίρεση του νησιού, ύψωναν τη φωνή τους, αντιδρώντας. Για παράδειγμα, ο τουρκοκυπριακός κλάδος του ΑΚΕΛ, σε μια επιστολή του, ημερομηνίας 19 Ιανουαρίου 1957, που δόθηκε στον καθηγητή Nihat Erim, ο οποίος βρισκόταν στην Κύπρο κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου, δήλωνε ότι «ο κυπριακός λαός, οι Τουρκοκύπριοι και οι Ελληνοκύπριοι αποτελούσαν ένα αδιαίρετο σύνολο. Είχαν ζήσει μαζί σε αυτή τη γη για αιώνες και συνέχισαν να ζουν σε αυτό το νησί». Διαβίβασαν τις απόψεις τους όπως την ακόλουθη: «Η ιδέα της διαίρεσης του νησιού δεν δύναται να υλοποιηθεί αλλά και ούτε μπορεί να αποτελέσει μια μορφή λύσης του κυπριακού προβλήματος. Επειδή ο τουρκοκυπριακός και ο ελληνοκυπριακός λαός δεν διαβιώνουν σε ξεχωριστές περιοχές, θα καταλήξει να είναι ένα πρόβλημα μετακίνησης πληθυσμών. Η ιστορία μάς έχει διδάξει ποιων τα συμφέροντα είναι δυνατό να εξυπηρετηθούν από τέτοιες εξελίξεις.»

Χωρίς Ενιαίο Μέτωπο ή η Διχοτόμηση Ως Βίωμα μιας Πολιτικής Αποτυχίας

Μετά από 50 χρόνια, παρατηρούμε ότι η πρόβλεψη του τουρκικού κλάδου του ΑΚΕΛ έχει επαληθευθεί και το νησί μας, η Κύπρος, έχει εκ των πραγμάτων διαιρεθεί. Δυστυχώς, μετά το 1974, το ΑΚΕΛ, το οποίο υποτίθεται ότι είναι το κόμμα που εκπροσωπεί στην Κύπρο, την εργατική τάξη στο σύνολό της, είχε αποφασίσει να κλείσει το ούτω καλούμενο «Τμήμα Μειονοτήτων».

Δεν είναι επειδή ο σχηματισμός ενός ενιαίου αντί-ιμπεριαλιστικού μετώπου όλων των Κυπρίων έχει ουσιαστικά αποτύχει και βιώνουμε σήμερα τη διαίρεση του όμορφου μας νησιού; Εφόσον ο αγώνας μας είναι κοινός, γιατί συνεχίζουμε να μην είμαστε σε θέση να σχηματίσουμε ένα ενιαίο μέτωπο που να απαρτίζεται από τις εργατικές μάζες των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων;

***Συγραφέας - Ιστοριογράφος**

Μορφές του κυπριακού αριστερού λόγου/πρακτικής:
από το underground στο λαϊκό κίνημα, 1920- 60

(Σημείωση: Οι «Περιπέτειες Ιδεών» διατηρούν αυτούσια την ορθογραφία του άρθρου, όπως αυτό δημοσιεύθηκε)

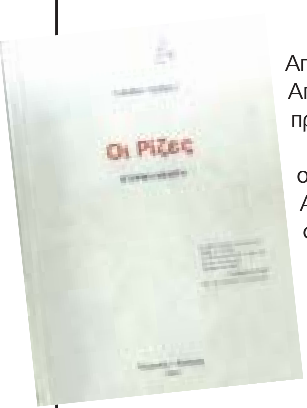
Εισαγωγικά σχόλια: Αντρέας Παναγιώτου

Η διασταύρωση της ρωμιοσύνης και του κομουνισμού

Η εμφάνιση της κυπριακής αριστεράς υπήρξε μια «ιστορική στιγμή» μετάλλαξης τοπικών παραδόσεων πληβειακης αντίστασης μέσα από την διασταύρωση με τον επαναστατικό μοντερνισμό που έκφρασε η κομουνιστική ιδεολογια/κοσμοθεωρία. Σαν συμπτώματα αυτής της διασταύρωσης όσον αφορά την επαφή των νέων ιδεών [οι οποίες την δεκαετία του 1920 εκφράζον με προκλητικό ριζοσπαστισμό τον αθεϊσμό τους] είναι τα πιο κάτω αποσπάσματα: ο Π. Σέρβας θυμάται την υποδοχή πρώων που έτυχαν οι κομουνιστές στην Τσαδα όταν τα έβαλαν με τον ηγούμενο της μονής Αγ. Νεοφύτου. Η έκφραση «ενικησαμε τον γούμενο» εκφράζει μια ιστορική παράδοση αμφισβήτησης της εκκλησιαστικής ηγεμονίας που πάει πίσω αιώνες και εκφραστηκε κατά τον 18ο και 19ο αιώνα με εξεγέρσεις που είχαν σαν στόχο τόσο την οθωμανική διοίκηση όσο και στην εκκλησία. Το άλλο απόσπασμα από τα απομνημονεύματα του Φιφη Ιωάννου, αναφέρεται στον «κόκκινο» η «αντάρτη» «εψηφισμενο ηγούμενο» Μαχαιρά, Γρηγοριο, ο οποίος εκφράζει την κριτική παράδοση μέσα στην ίδια την εκκλησία – μια παράδοση με επίσης ιστορικές καταβολές αν θυμηθεί κανείς τον καλόγερο Ιωαννικιο στην εξεγερση/επανσταση του 1833.

Προλόγισμα [από τις Ρίζες]

Του Γιάννη Λέφκη*

Από πού ξεκίνησε το Εργατικό Κίνημα στην Κύπρο και πότε; Από ποιους οργανόθηκε και καθοδηγήθηκε; Ποια ήτανε τα πρώτα παιδικά του βήματα;

Να ένα θέμα που αξίζει να μελετηθεί γιατί σχετίζεται με την οικονομική, κοινονική και πνευματική ζωή του τόπου μας. Απ' ό,τι ο ίδιος θυμάμαι κι απ' ό,τι υποστηρίζουνε κι οι γραφτές μαρτυρίες που υπάρχουνε, το Εργατικό Κίνημα στην Κύπρο ξεκίνησε από τη Λεμεσό και γύρω στη χρονιά του 1919.

Γιατί όμως «από τη Λεμεσό»; Και γιατί γύρω στη χρονιά που πιο πάνω ανάφερα;

Γιατί εκείνη τη χρονιά που από ένα Σωματείο της Λεμεσού, τη «Λαϊκή Συνεργατική Ένοση» που ήτανε ένα Σωματείο σαν όλα τ' άλλα στην Κύπρο την εποχή εκείνη, ξεπήδησε η πρώτη Εργατική Συντεχνία στην Κύπρο με καθαρά επαγγελματικούς σκοπούς. Η Συντεχνία Χτιστών ή πιο σωστά η «Συντεχνία Οικοδόμων Λεμεσού»όπως ονομάστηκε στην αρχή και που είχε σαν Επιτροπή της ανθρώπους μεσ' από το ίδιο το επάγγελμα. Κάτι που για πρώτη φορά γινότανε στην Κύπρο, όπου ως την ώρα εκείνη όλα τα Σωματεία. Όμιλοι, Λέσχες, Σύλλογοι ήτανε κάτω από Επιτροπές αστών, χωρίς κανένα επαγγελματικό προσανατολισμό και φυσικά χωρίς κανένα εργατικό προσανατολισμό.

Τη Συντεχνία Χτιστών ακολούθησε μέσα στην ίδια εκείνη χρονιά, η Συντεχνία «Σιγαροποιών και Καπνεργατών». Κι αφτή μέσα στον πρώτο μήνα του 1920, η «Συντεχνία Τσαγκάρηδων» Λεμεσού.

Κι έτσι, ένα-ένα τα διάφορα επαγγέλματα αρχίσανε να φτιάχνουνε τη δικιά τους Συντεχνία το καθένα, με δικιά του Επιτροπή βγαλμένη μεσ' από το ίδιο το επάγγελμα και με πρόγραμμα να καλιτερέψουνε τις συνθήκες της ζωής και της δουλιάς τους με το σμίξιμο τους και την κοινή τους προσπάθια.

Πώς ήρθε όμως αφτή η αλλαγή; Τι τους παρακίνησε σ' αφτό;

Ξέρουμε πως τίποτα δε γίνεται στην τύχη, και πως κάθε ιστορικό γινόμενο βρίσκει την εξήγηση του μέσα στη μελέτη των οικονομικών και κοινονικών συνθηκών που επικρατούνε στον τόπο και στο χρόνο που γίνεται.

Γι' αφτό πρέπει να πάμε πίσω στα χρόνια εκείνα για να δούμε πώς ήτανε η Λεμεσός και τι γινότανε σ' αυτή για να βρούμε την απάντηση και την εξήγηση του γιατί το Εργατικό μας Κίνημα ξεκίνησε απ' αφτή κι όχι από άλλη πόλη του νησιού μας.

Δηλαδή να βρούμε, ποιοι ήτανε οι ειδικοί λόγοι που συνεργήσανε για να γίνει αφτή η αλλαγή, και που σπρόξανε τη φτωχολογιά της να οργανοθεί πρώτη αφτή στην Κύπρο και ν' αγωνιστεί για να πετύχει καλίτερους όρους ζωής. Δίνοντας έτσι το παράδειγμα κι ανίγοντας το δρόμο για οργάνοση κι αγώνα στην εργατιά όλου του νησιού μας.

***από τα ιδρυτικά στελέχη του ΚΚΚ**

Οι πλούσιοι

Πλούσιοι και φτωχοί

Εφημερίδα *ΑΝΟΡΘΩΣΗ**

«[...] Όταν το ανθρώπινο είδος κινδυνεύει να καταστραφεί, βρίσκει τρόπο να επιζήσει. Κάποτε τον τρόπο τον έβρισκε τυφλά. Σήμερα το βλέπει συνειδητά. Κι ο τρόπος αυτός είναι ένας: να σταματήσει ο λυγμό. Να σφιχτεί η γροθιά. Να θεριέψει το μίσος, το δημιουργικό μίσος. Ν' ανάψει η φλόγα της θέλησης και του αγώνα. Ν' αγκαλιαστούν οι σκλάβοι της δουλειάς, να οργανωθούν, να συστηματοποιήσουν την πάλη τους. Ν' ανοίξουν το δρόμο που τραβάει μπροστά. Το δρόμο για την καινούρια ζωή. Τη ζωή της χαράς και της ευτυχίας των δουλευτάδων.

.... Φτωχοί και πλούσιοι, πλούσιοι και φτωχοί - μια παλιά ιστορία. Μια ιστορία όμως που είχε αρχή και θάχει τέλος. Μια ιστορία που αρχίζει με τον χωρισμό της κοινωνίας σε τάξεις και τελειώνει ως το σημείο που οι τάξεις αυτές θα καταργηθούν μια για πάντα. Μια ιστορία που αρχίζει από την περίοδο του πρωτόγονου Σοσιαλισμού και τελειώνει με την έναρξη του Επιστημονικού Σοσιαλισμού».

***ΑΝΟΡΘΩΣΗ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΔΙΑΦΩΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ, 17.4.1945 (Η Εφημερίδα αυτή απαγορεύτηκε απο τους Βρετανούς)**

Ο «κόκκινος» ηγούμενος

Του Φιφή Ιωάννου*

Έπρεπε η παράταξη της Εθνικής Ενότητος να είναι έτοιμη για κάθε ενδεχόμενο. Πώς; Θα επέμενε στο Λεόντιο. Θα εξαντλούσε όλα τα περιθώρια. Θα απεδείκνυε έτσι ότι σεβόταν και πειθαρχούσε προς τη λαϊκή ετυμηγορία. Αν όμως βρισκόταν προ αδήριτου ανάγκης; Προ ανυπερβλήτου εμποδίου, όχι από δική της υπαιτιότητα; Ε, τότε σε μια τέτοια περίπτωση θα προχωρούσαμε σε άλλον. Και ο άλλος αυτός δεν ήταν ο Δέρκων, αφού η δεύτερη εντολή του λαού ήταν «παπούτσι από τον τόπο σου». Αυτός ο άλλος θα ήταν ο Ηγούμενος Μαχαιρά Γρηγόριος, ο οποίος προσεγγίσθηκε επανειλημμένα από τον υποφαινόμενο και επείσθη να δεχθεί εκλογή μόνον σε περίπτωση που τελικά ο Λεόντιος θα αρνιόταν, λόγω του συνυποσχετικού. Ο Γρηγόριος δε, της Μονής Μαχαιρά Ηγούμενος, ήταν ένας τιμιότατος κληρικός, τόσο δημοκρατικός ώστε στο κελί του, πάνω από το κρεβάτι του, ανάμεσα σε δύο διακοσμητικά σπαθιά, είχε κρεμάσει καδρωμένη τη φωτογραφία του... Μάρκου Βαφειάδη, που ηγείτο του αντάρτικου στα βουνά της Ελλάδας!

Αυτό, φυσικά, δεν άργησε να γίνει γνωστό στους κύκλους της λεγόμενης «εθνικοφροσύνης», η οποία, αν και έπνεε μένεα κατά του Λεοντίου, μετέβαλλε την αντίδρασή της σε κάτι περισσότερο από φωτιά, προκειμένου περί του ... κομουνιστή Γρηγορίου! Αν ο πρώτος ήταν «συνοδοιπόρος» (βλέπετε οι χαρακτηρισμοί αυτοί χρησιμοποιούνταν από τότε, ακριβώς όπως και σήμερα παρ' όλον που ήταν προ πολλού χρεωκοπημένοι), ο δεύτερος ήταν ...κομουνιστής, αντάρτης του Μάρκου!.

Όμως όπως θα δούμε στη συνέχεια, αυτό ο «αντάρτης» ήταν εκείνος που στο τέλος έλυσε το Γόρδιο Δεσμό, για να αναδειχθεί Αρχιεπίσκοπος ο αείμνηστος ο Λεόντιος ο Α'.

Στις εκλογές που προκήρυξε η Ιερά Σύνοδος για ανάδειξη Ειδικών αντιπροσώπων, οι «εθνικόφρονες» Προφυρικοί σαρώθηκαν κυριολεκτικά. Ηττήθηκαν κατά κράτος, όπως ξανασημειώσαμε 6/7 των Ειδικών Αντιπροσώπων ήσαν Ενιαιομετωπικοί, Λεοντικοί. Και μια τέτοια πλειοψηφία, ήταν φυσικό να βρει την έκφρασή της και στη δεύτερη φάση της εκλογής, που ήταν η εκλογή Γενικών Αντιπροσώπων. [...] Και από τους 70 οι 60 ήταν Ενιαιομετωπικοί-Λεοντικοί. Οι δέκα (μεταξύ των οποίων ήταν ο Θ. Δέρβης, Πολύκαρπος Ιωαννίδης, Σάββας Χρίστης και τίνες άλλοι) ήσαν του ΚΕΚ (αντικομουνιστική «εθνικόφρων» παράταξη, υποστηρίζουσα τον Σιναίου Προφύριον).

Και ήλθε η μέρα που αυτοί οι 70 Γενικοί Αντιπρόσωποι, με κάπου 10 κληρικούς Οφφικιάλους, μαζί με τα μέλη της Συνόδου, υπό την προεδρία του Μητροπολίτου Δέρκων, συνήρχοντο στο Μέγα Συνοδικό τής Παλαιάς Αρχιεπισκοπής, για να προβούν στην εκλογή.

Ήταν ημέρα Παρασκευή 20 Ιουνίου 1947. Αυτήν την ημερομηνία θα τη θυμούνται όλοι, γιατί έχει γραφεί με ανεξίτηλα γράμματα στην Ιστορία σαν νίκη του Λεοντίου. Σαν νίκη των ενωμένων Αριστερών και Προοδευτικών Δυνάμεων του τόπου. Σαν μεγάλη νίκη, όλως ιδιαιτέρως του Λαού, που πάλεψε μέχρι τέλους και επέβαλε την παντοδύναμη θέλησή του, εφαρμόζοντας στο ακέραιο το «Φωνή Λαού, φωνή Κυρίου». «Ο Λαός ενίκησε» ήταν ο τίτλος τρίστηλου άρθρου στο «Δημοκράτη» την επομένη. Όπου, ανάμεσα στα άλλα, τονίζονταν και τούτα τα χαρακτηριστικά: «Και τι δεν έκαμε η.. «εθνικοπορφυρική» παράταξη για να παραπλανήσει, για να θολώσει τα νερά για να διαφθείρει συνειδήσεις, για να μπορέσει να επιβάλει Αρχιεπίσκοπον εξωκλιματικόν. Και πόσες «μηχανές» δεν έβαλε σ' ενέργεια για να φανεί άξιος πράκτορας ξένων, εξωκυπριακών και, στη βάση τους αντεθνικών καταστάσεων.

*** ΓΓ του ΑΚΕΛ (1945 - 1949) από το βιβλίο του *Έτσι άρχισε το Κυπριακό*, εκδ. Φιλίστωρ, 2005.**

Οι φτωχοί

Οι εθελοντές του ΑΚΕΛ παρελαύνουν στους δρόμους της Λεμεσού μπροστά στον ΓΓ του ΑΚΕΛ Πλουτη Σέρβα.

«Ο Νέος Άνθρωπος» και οι εκμεταλλευτές των μοναστηριών

Πλουτής Σέρβας*

Είχαμε γράψει ένα σκληρό άρθρο ενάντια στον Ηγούμενο του μοναστηριού του Αγίου Νεοφύτου, σχετικά με την εκμετάλλευση των Κολλίγων του μοναστηριού. Ο Ηγούμενος κατέφυγε στα δικαστήρια. Η δίκη θα γινόταν στην Πάφο, μια και ο κατήγορος ήταν κάτοικος της Επαρχίας Πάφου. Συνοδεύσαμε εκεί τον υπεύθυνο μας, ο Σκελέας κι εγώ, ως μάρτυρες. Κατά καλή μας τύχη, ο δικαστής ήταν Τούρκος, που δεν είχε κανένα λόγο να υπόκειται στις διατάξεις της Εθνικοφροσύνης. Ήμασταν, επίσης τυχεροί που την υπεράσπιση μας την είχε αναλάβει ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος που μόλις είχε αποπερατώσει τις σπουδές του στο Λονδίνο και κατέβηκε στην Πάφο εμφορούμενος από σοσιαλιστικές ιδέες. Ήταν ικανός δικηγόρος. Κατόρθωσε, πριν ακόμη κληθούν οι μάρτυρες, να πείσει το δικαστήριο ότι το κατηγορητήριο δεν ευσταθούσε. Έτσι, ο δικαστής μας απάλλαξε, χωρίς εντούτοις να υποχρεώσει τον κατήγορο να καταβάλει τα έξοδα της δίκης.

Ωστόσο, εμείς απαιτούσαμε τα έξοδα μας, αγώγια και μεροκάματα. Στην άρνηση του εναγόμενου, απειλούσαμε ότι θα κινούσαμε αμέσως αγωγή. Τελικά αναγκάστηκε να καταβάλει τα έξοδα και των τριών μας «ακριβοπληρωμένα». Σαν πήραμε τα χρήματα αποφασίσαμε να πάμε στην Τσάδα (τρία μίλια από την Κάτω Πάφο) και να το γλεντήσουμε. Η Τσάδα ήταν μεγαλοχώρι. Κοντά στην πόλη και πιο κοντά στο μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου, που αντλούσε τους πληβείους από εδώ και από τα διπλανά, επίσης φτωχοχώρια.

«Έξω από το χωριό περίμεναν την άφιξη μας πολλοί χωριανοί. Μας υποδέχθηκαν με ζητωκραυγές για τον «Νέο Άνθρωπο» που προστάτευε τόσο γενναία την φτωχολογιά.

Ανάμεσα στους συγκεντρωμένους υπήρχε το καλυμαύχι του Παπά […]

Έκανε την προσευχή και ευλόγησε την «τράπεζαν ταύτην» [και πρόσθεσε ο παπάς:] «σήμερα δεν έχουμε νηστεία, σήμερα έχουμε χαράς ευαγγέλια γιατί νικήσαμε τον Γούμενο».

*Από το βιβλίο του Όταν είμασταν παιδιά, 1993, σελ. 191-1992»

***Γενικός Γραμματέας του ΚΚΚ (1936 -1945), και ΓΓ του ΑΚΕΛ (1941 - 1945)**
Από το βιβλίο του *Όταν είμασταν παιδιά*

Diego Rivera - Ο Κόσμος

Ανεξαρτησιακός λόγος και αυτονομία της αριστεράς: ο εσωτερικός διάλογος για την στρατηγική την δεκαετία του 30

Το ζήτημα της ανοιχτής διακήρυξης υπέρ της ανεξαρτησίας από το ΚΚΚ παραμένει ακόμα μια θέση που αξίζει να ερμηνευτεί σαν προϊόν της ίδιας της εξελιξης/αναδυσης του κυπριακού εργατικου/λαικου κινήματος ενάντια στην κυρίαρχη ιδεολογία – αλλά και ενάντια στην υλική πραγματικότητα που έκφρασε η ένωση - προσάρτηση στο ελληνικό κράτος.. Πέρα από την ξεκάθαρη θέση των κομουνιστών [η οποία συνεχίστηκε έστω και πιο προσεγμένα μέχρι το 1940 όπως παρατηρεί ο Ζιαρτιδης στα απομνημονεύματα του], μια σημαντική διάσταση, η οποία έτυχε σύγχυσης είναι η σχέση του ΚΚΚ με το διεθνές κομουνιστικό κίνημα. Ο Π. Ο Σερβας ο οποίος όταν επέστρεψε από τις σπουδές στην Μόσχα, έκανε την στροφή προς το «άνοιγμα στην κοινωνία» [και τον περιορισμό της ριζοσπαστικής πρόκλησης είτε με την μορφή της ανεξαρτησιας/πληρους απόρριψης της ένωσης η του αθεϊσμού] εισηγήθηκε ότι η στάση του ΚΚΚ είχε γίνει αντικείμενο κριτικής από την «κομουνιστική διεθνή». Αυτή η κατηγορία όπως και η ταύτιση του αιτήματος για ανεξαρτησία με την θέση της διεθνούς [σε κάποιο στάδιο] για βαλκανική ομοσπονδία, κινούνται περισσότερο σε ένα κλίμα υποτίμησης του αυτόχθονα ριζοσπαστισμού που έκφρασε η θέση για ανεξαρτησία [και της οποίας τις ρίζες και την λογική κατέγραψε ο Γ.Λεφκης, σαν ο διανοούμενος της πρώτης φάσης του ΚΚΚ, στα απομνημονεύματα του, «Οι ρίζες»]. Εκφράζει επίσης και ένα είδος αμφισβήτησης της «μαρξιστικής παιδείας» της ηγεσίας του ΑΚΕΛ μετα το 1949. Στην ουσία όμως η δυναμική του κυπριακού λαϊκού κινήματος [όπως άλλωστε και όλων των λαϊκών κινημάτων] δεν είναι προϊόν επιμόρφωσης αλλά «συνάντησης» της πράξης της αμφισβήτησης με την επαναστατική θεωρία. Ο Κ. Γραικός τεκμηριώνει αρκετά πειστικά ότι ουσιαστικά η κριτική που έγινε μετά την συζήτηση στο διεθνές κίνημα για το1931 δεν ήταν γιατί το ΚΚΚ διατήρησε την αυτονομία του αλλά γιατί δεν την διατήρησε αρκετά. Όπως και να έχει το κυπριακό λαϊκό κίνημα ακολούθησε την πορεία της «ένταξης στην κοινωνία» με βάση τις τοπικές και ιστορικές δυναμικές – και υπό την σκιά της χαρισματικής μορφής του Πλουτη τότε.

Α.Π.

Το Κομουνιστικό Κόμμα Κύπρου, τα Οκτωβριανά και η Διεθνής

Του Κώστα Γραικού*

Το Βαλκανικό Γραφείο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Κομιντέρν) συνήλθε ένα χρόνο μετά τα Οκτωβιανά και συζήτησε την εξέγερση του Κυπριακού λαού.

Στη συνεδρία πήραν μέρος οι Μπέλλα Κουν, διευθυντής του Βαλκανικού Τμήματος, Βαλέτσκο, υποδιευθυντής, Σουριντόνωφ-Τραϊτσέκο Κόστωφ, Κολάρωφ, Ισκρώφ-Γραμματέας του Κ.Κ Βουλγαρίας, Μανσυΐλακυ, Πιατνίκωφ Βίλχεμ Πικ, Βούγιοβιτς και Αλιχάνωφ. Τη συνεδρία παρακολούθησαν και μερικοί Έλληνες κομουνιστές ανάμεσα σ' αυτούς και ο Ορφ. Οικονομίδης. Σε σχετική του επιστολή προς την Κ.Ε του ΑΚΕΛ (9.8.1976) τονίζει τα ακόλουθα: «Μετά τη λογοδοσία του Βάτη έγινε πολύ αυστηρή κριτική στο Κ.Κ.Κ. γιατί έγινε ουραγός των εθνικιστών της Κύπρου, συνθηκολόγησε μαζί τους και δεν τόλμησε ν' αναπτύξει ανεξάρτητη από αυτούς γραμμή, διαχωρίζοντας τη θέση του κόμματος και καταστώντας το Κ.Κ.Κ κύριο μοχλό της εξέγερσης του Κυπριακού λαού. Αντίθετα, αναφέρεται, το Κόμμα δεν εμφανίστηκε πουθενά και αφέθηκε έρμαιο να ακολουθήσει τη γραμμή των δεσποτάδων.»

Ο Βάτης στην αυτοκριτική που έκανε παραδέχτηκε τα σφάλματα του, αλλά δικαιολογήθηκε ότι «τα γεγονότα ξέσπασαν αυθόρμητα, ήταν τόσο αιφνιδιαστικά, που το Κ.Κ.Κ δεν πρόλαβε να καθορίσει τη θέση του». (Αυτό αποτελεί επιβεβαίωση της θέσης μας ότι τα Οκτωβριανά ήταν αυθόρμητη λαϊκή εξέγερση και όχι προετοιμασμένη κίνηση της δεξιάς όπως προσπαθούν σήμερα να αποδείξουν.) Έτσι - όπως είπε ο Βάτης - δεν του έμεινε τίποτα άλλο να κάνει «παρά να συνδέσει την τύχη του με τις θέσεις των εθνικιστών, που εγκατέλειψαν από την πρώτη κιόλας στιγμή τον αγώνα κατατρομοκρατημένοι».

Σαν αποτέλεσμα της δίκης, ο Βάτης καθαιρέθηκε από την ηγεσία και στάλκηε να δουλέψει στην παραγωγή πριν αναλάβει -αργότερα- νέα καθήκοντα στο Κ.Κ της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Σκελέας καθαιρέθηκε από όλα τα αξιώματά του και δεν ανάλαβε πια κανένα, μέχρι το θάνατό του.

Η θέση ότι το Κόμμα δεν εμφανίστηκε πουθενά είναι κατά τη γνώμη μας λανθασμένη, γιατί σύμφωνα με τις δηλώσεις Ξυναρή και άλλων η παρουσία των κομουνιστών, έστω και αυθόρμητη, ήταν έντονη. Δεν πρέπει εξάλλου να παραγνωρίζονται οι συνθήκες μέσα στις οποίες δρούσε το Κόμμα. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Τ. Ανθία, ανώτατου, τότε, στελέχους του Κόμματος, που σε αναμνήσεις του (Χαραυγή Νιόβρης 1966) έγραψε: «Τα Οκτωβριανά μας βρήκαν σ' έναν κυκεώνα υπονόμευσης, επίθεσης και άμυνας, σε μια χαώδη κατάσταση που βέβαια γινόταν σοβαρότερη από διάφορα λάθη τακτικής ... λόγω του απότομου φουντώματος (του κινήματος) . Οφείλουμε, ωστόσο, να εξάρουμε το ηρωικό στοιχείο που κυριαρχούσε στην κομματική ζωή και δράση. Η αντίσταση στο Χαφιεδισμό και την τρομοκρατία είχε τη σφραγίδα της παλληκαριάς και της αυταπάρνησης. Ένας υπεύθυνος για τη μεταφορά κομματικού εγγράφου, για παράδειγμα, προτιμούσε να το μασήσει και να το καταπιεί ή να δώσει μάχη με την αστυνομία, παρά να το αφήσει, κάτω από οποιεσδήποτε, συνθήκες να πέσει, στα χέρια των χαφιέδων....Πολλά τα εμπόδια. Σφοδρός ο διωγμός. Μα είχαμε τη δύναμη να πραγματοποιήσουμε παράνομες παρελάσεις και συγκεντρώσεις μ' εκατοντάδες και χιλιάδες εργάτες στην πόλη και την ύπαιθρο, όπως εκείνες στο Καϊμακλί, στο Κίτι ή στην Καλαβασό. Είχε αρκετά πλατύ έρεισμα το Κίνημα στο λαό, παρ' όλη τη λύσσα του ιμπεριαλισμού και της αντίδρασης». Εδώ τίθεται το ερώτημα γιατί το Κόμμα αποφάσισε να αλλάξει τη θέση του και να συνεργαστεί με τη δεξιά;

Ο Κώστας Σκελέας, ηγέτης του ΚΚΚ με τον «Βάτη».

Σύμφωνα με γραπτή μαρτυρία του Ιωσήφ Μαύρου (σε απομνημονεύματα του) κατά τη συνεδρία του κόμματος στην Εργατική Λέσχη, αμέσως μετά την εκδήλωση του κινήματος, ο Μαύρος έθεσε θέμα ότι το Κόμμα έπρεπε να πάρει μέρος στο κίνημα και ο Βάτης του απάντησε: «Κάτσετε κάτω σύντροφοι. Τι κίνημα τούτο είναι εθνικιστικό». Ξεκάθαρη η απάντηση, που συμβάδιζε και με τις αποφάσεις της Διεθνούς.

Γιατί όμως το Κόμμα την τελευταία στιγμή αποφάσισε αλλαγή της γραμμής του και συνεργάστηκε με τη δεξιά; Δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία που να δίνουν απάντηση. Κατά τη γνώμη μας οφείλεται στις πιέσεις των εξελίξεων που ήταν τόσο ραγδαίες με την ουσιαστική εξάρθρωση του Κόμματος τις δυο πρώτες μέρες, αλλά και στις πιέσεις από μέρους κυρίως της κομματικής νεολαίας που ήθελε «δράση». Εδώ δεν πρέπει να αποκλείσουμε και κάποιες εξωγενείς υποβολιμαίες επιδράσεις, όπως το χαλκευμένο φυλλάδιο της 23.10.1931, πριν φτάσουμε στις 26-27, όταν κυκλοφόρησε το πρώτο φυλλάδιο του Κόμματος και επανέφερε το σφυχτοδέσιμο και πάλι της νεολαίας με το Κόμμα. (Το γεγονός ότι ο Βάτης είπε «Κάτσετε κάτω σύντροφοι» και όχι «κάτσε κάτω σύντροφε» σημαίνει ότι υπήρχαν και άλλοι που υιοθετούσαν τη θέση του Μαύρου). Βέβαια πιθανώς να δοθεί απάντηση σ' αυτό το ερώτημα αργότερα, όταν θα υπάρξουν περισσότερα στοιχεία και πιθανώς έγγραφες αποδείξεις, με τη μελέτη εγγράφων που δυνατόν να παρουσιαστούν.

***Από το βιβλίο για το ΚΚΚ και τα Οκτωβριανά**

Η μεγάλη κοινωνική αντιπαράθεση του 47-49:
οι αμφιταλάντευσεις ανάμεσα στην εσωτερική σύγκρουση και την γεωπολιτική συγκυρία

Η περίοδος 47-49 υπήρξε εν μέρει το αποκορύφωμα της πρώτης περιόδου του κυπριακού εργατικού κινήματος και το σημείο καμπής για την αλλαγή στην ηγετική του ομάδα. Η αντιπαράθεση γύρω από τις αρχιεπισκοπικές εκλογές, για την διασκεπτική και για τις μεγάλες δικοινοτικές απεργίες του 48 χώρισαν την κοινωνία και έφεραν την αριστερά να είναι η πρώτη πολιτική δύναμη η οποία, όπως παρατήρησε ο Ατταλιδης, κατάφερε να συνδυάσει τους κοινωνικούς μεταρρυθμιστικούς αγώνες με τους αντί-αποικιακούς. Όμως το παιχνίδι παίζονταν σε σημαδεμένο γήπεδο. Το 47-48 με την εκδίωξη των κομουνιστών από τις κυβερνήσεις ενότητας στην δυτική Ευρώπη, την όξυνση του εμφύλιου στην Ελλάδα και την ολοκλήρωση της δημιουργίας των κρατικό-σοσιαλιστικών καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη, διαφάνηκε καθαρά το γεωπολιτικό πλαίσιο που είχε διαμορφωθεί στην Γιάλτα. Σε αυτο το πλαίσιο η Κύπρος ήταν στο σύνορο ανάμεσα στον δυτικό και τον αποικιοκρατουμενο κόσμο και η κυπριακή αριστερά βρέθηκε να πολεμά μόνη της ενάντια στο εκκλησιαστικό κατεστημένο, τους αποικιοκρατες, τις τοπικές άρχουσες τάξεις και την εθνικοφρονα παράταξη που στήριζε τους προηγούμενους.

Στο εσωτερικό της αριστεράς οι διαφωνίες ήταν έντονες - και οι ρίζες τους πήγαιναν πίσω στο 43-45 όταν αποφασίστηκε η διάλυση του ΚΚΚ και η διατήρηση του ΑΚΕΛ σαν του μόνου νόμιμου κόμματος της αριστεράς. Η εσωτερική αντιπαράθεση εστιάστηκε σε ένα βαθμό στο ζήτημα της αυτοκυβέρνησης ανκαι υπήρχαν ζητήματα που είχαν να κάμουν και με την δομή του κόμματος [χαρισματική εξουσία – συλλογικη/γραφειοκρατικη] αλλά και με το είδος και μέγεθος της αντιπαράθεσης με την δεξιά. Τα πιο κάτω αποσπασματα καταγραφουν τις απόψεις μερικών απο τους πρωταγωνιστές. Ο Π. Σερβας, ο ηγέτης ο οποίος είχε αντικατασταθεί το 45 αλλά παρέμεινε μια ηγετική μορφή κατάθεσε στα 90 του κριτική για την στρατηγική της περιόδου θεωρώντας σαν λάθος την συμμετοχή του ΑΚΕΛ στις εκκλησιαστικές εκλογές – και γενικά την μη διεκδίκηση της ηγεσίας του αντι-αποικιακού κινήματος [και κατ επέκταση, της τοπικής κοινωνίας] αυτόνομα από την αριστερά. Από την άλλη οπτική ο Εζεκίας Παπαιωαννου ο οποίος ήταν ο ηγέτης της νέας ομάδας που ανέλαβε την ηγεσία [οι άλλοι δυο ήταν ο Φάντης και ο Ζιαρτιδης] καταγράφει την δικιά του ερμηνεία για την εγκατάλειψη της γραμμής της αυτοκυβέρνησης για το «ένωση και μόνο ένωση» του 49 που σηματοδότησε και το τέλος των εσωτερικών έντονων αντιπαραθεσεων/συγκρουσεων ανάμεσα σε αριστερά και εθναρχια – από τότε διατηρώντας μεν την αυτονομία της η αριστερά αποδέχτηκε έμμεσα την ηγεσία της εκκλησίας [όπως εκφράστηκε προοδευτικά από τον Μακάριο ΙΙΙ] στα πλαίσια της εθνικής/λαικης ενότητας με στόχο τον ευρύτερο αντι-ιμπεριαλιστικό αγώνα. Είναι ενδιαφέρον το απόσπασμα του Εζεκία ακριβώς γιατί δείχνει το ιστορικό πλαίσιο της χρήσης του συνθήματος της ένωσης – σαν ένα «διαλεκτικά» στρατηγικό σύνθημα στα πλαίσια μιας ευρύτερης πολιτικής. Οι άλλοι ηγέτες [Σέρβας, Φ.Ιωάννου, Ζιαρτίδης] του ΑΚΕΛ όταν σχολίαζαν σε κείμενά τους την μεταβολή της θέσης του ΑΚΕΛ απο «αυτοκυβέρνηση - αυτοδιάθεση» στο σύνθημα «Ένωση και μόνο Ένωση» αναφέρονταν στην επίδραση της γνώμης του τότε μυθικού Ζαχαριάδη στις εσωτερικές συγκρούσεις του ΑΚΕΛ. Και τέλος το απόσπασμα από την επιστολη παραίτησης του Α. Αδάμαντος το 1952 διακήρυξε ξεκάθαρα μια θέση που όχι απλά υπήρχε, αλλά έκφρασε και την αντικειμενική πραγματικότητα – ότι όπως είχε διαμορφωθεί η Ελλάδα μετά τον εμφύλιο δεν μπορούσε να βοηθήσει την Κύπρο στον αντιαποικιακό της αγώνα αλλά και η ίδια η κυπριακή αριστερά δεν είχε να κέρδισε τίποτα από ένα τέτοιο αδιέξοδο αγώνα. Η φράση του Αδάμαντος «δεν θυσιάζω ούτε το μικρό μου δακτυλάκι» έμεινε σαν έκφραση την οποία χρησιμοποίησαν αργότερα και φανατικοί ενωτικοί βλέποντας τα αποτελέσματα του 55-59. Ευρύτερα ο Αδάμαντος ο οποίος παραιτήθηκε από το ΑΚΕΛ έκφρασε στις αρχές της δεκαετίας του 50 [μαζί με τον Φ. Ιωάννου που εργαζόταν στην εφημερίδα το Φως] μιαν άλλη αριστερή οπτική που στήριζε την προοπτικη της ανεξαρτησίας αυτοκυβέρνησης – έστω και συγκαλυμμένα.

Α.Π.

Ο Αντιιμπεριαλιστικός αγώνας, η Ένωση και η κρίση στο κόμμα

Του Εζεκία Παπαϊωάννου*

Οι βλέψεις του ιμπεριαλισμού στην Κύπρο ήταν πάντα η χρησιμοποίηση της νήσου σαν στρατηγικό σημείο και ορμητήριο για τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Ούτε στην Ελλάδα ούτε και στην Κύπρο ήθελε ο ιμπεριαλισμός ένα ισχυρό κομουνιστικό κίνημα που θα αντιστρατεύονταν και τελικά θα τον οδηγούσε να χάσει τις θέσεις του σ' αυτές τις δυο χώρες.

Μέσα σ' αυτές ακριβώς τις συνθήκες δημιουργήθηκε και η κρίση στην ηγεσία του ΑΚΕΛ που οδήγησε στην παραίτηση της Κεντρικής του Επιτροπής. Η κρίση δημιουργήθηκε φαινομενικά για το θέμα της γραμμής λύσης του Κυπριακού που ήταν η γραμμή της «Αυτοκυβέρνησης - Ένωσης» μα στην πράξη είχε πολύ βαθύτερα αίτια. Ήταν πρώτα η συνέχεια της παλιάς κατάστασης στην ηγεσία που οδήγησε στην αντικατάσταση του Πλουτή Σέρβα με τον Φιφή Ιωάννου στη θέση του Γ.Γ. του Κόμματος, εκλογή που όπως αποδείχτηκε στην πράξη δεν ήταν η ενδεδειγμένη γιατί της έλειπε η δοκιμασία και η διαφορά μεταξύ της πραγματικά επαναστατικής ηγεσίας και εκείνων των στοιχείων που φοβούμενα τον αγώνα ήθελαν να συμβιβαστούν. Ελέχθη από μερικά από αυτά τα στοιχεία ότι η γραμμή της «Αυτοκυβέρνησης - Ένωσης» δικαιώθηκε. Η ζωή όμως έδειξε ότι δεν συνέβη κάτι τέτοιο. Γιατί το σύνθημα της Ένωσης ή της Αυτοδιάθεσης μέσα στις συνθήκες που ακολούθησαν μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και όπως ειδικά είχαν διαμορφωθεί στην Κύπρο ήταν ένα αντι-ιμπεριαλιστικό σύνθημα που δεν επέτρεπε ταυτόχρονα στην αντιδραστική δεξιά να μπει στην ηγεσία του αντιιμπεριαλιστικού αγώνα. Δεν είναι τυχαίο για παράδειγμα το γεγονός ότι το Ενωτικό δημοψήφισμα του 1950 άρχισε σαν δημοψήφισμα από το ΑΚΕΛ και το υιοθέτησε η Εθναρχία, που τελικά και οργάνωσε αυτό το δημοψήφισμα. Μέσα στις συνθήκες που επικρατούσαν τότε οποιαδήποτε εγκατάλειψη της γραμμής της Ένωσης από μέρους κόμματος θα το απομόνωνε από τον λαό και δεν θα επέτρεπε την διεξαγωγή μαζικού αντιιμπεριαλιστικού αγώνα. Η διαλεκτική διδάσκει ότι το κάθε τι πρέπει να το βλέπουμε μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες που επικρατούν κι όχι ξέχωρα από αυτές. Ό,τι ήταν σωστό χθες, δεν σημαίνει πως είναι σωστό και σήμερα. Ή αντίστροφο, ό,τι είναι σωστό σήμερα δεν σημαίνει πως ήταν σωστό χθες. Βασικά η κρίση στην ηγεσία του ΑΚΕΛ που οδήγησε στην παραίτηση της Κ.Ε. και στην ανάθεση της καθοδήγησης του Κόμματος σε μια προσωρινή καθοδήγηση μέχρι που να μελετηθούν τα αυτοκριτικά σημειώματα των μελών της Κ.Ε. και να οργανωθεί το Κομματικό Συνέδριο μπροστά στο οποίο θα λογοδοτούσε η νέα ηγεσία, ήταν μεταξύ της πραγματικά επαναστατικής μερίδας της ηγεσίας και της συμβιβαστικής ή ρεφορμιστικής αν θέλετε. Μέσα σ' αυτό το διαχωρισμό έμπαινε, βέβαια, και θέμα πολιτικής γραμμής, που όπως είπαμε μέσα στις τότε συνθήκες το πραγματικά μαχητικό, αντιιμπεριαλιστικό, εθνικοαπελευθερωτικό σύνθημα ήταν το σύνθημα της Ένωσης.

Η ιστορική ηγεσία του ΑΚΕΛ 1945 - 1988
Παπαϊωάννου, Ζιαρτίδης, Φάντης.

Από το βιβλίο του Εζεκία Παπαϊωάννου *Ενθυμίσεις από τη Ζωή μου*

*** Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ 1945 - 1988**

Δεν θυσιάζω ούτε το μικρό μου δακτυλάκι για την Ένωση!

Αδάμ Αδάμαντος*

«Εθνικόφρων Θεατρινισμός»

«Εκτός από συγκινητικές κραυγές και μελοδραματικές εξάρσεις ενός εθνικόφορνος θεατρινισμού, η κεκκοφροσύνη τίποτε δεν κάμνει για να πείσει για την ειλικρίνεια των σκοπών της ή μάλλον κάμνει για να μας πείσει του εναντίου. Ομιλεί για τα Ελληνικά ιδεώδη, πιστεύει όμως στην παντοδυναμία της λίρας. Ομιλεί για ελευθερίαν, προσέχει όμως μη ραγίσουν οι κρίκοι της ιμπεριαλιστικής αλυσίδας που δεσμεύει τη λευτεριά μας και μας κρατεί υπόδουλους. Μυκτηρίζει την απόκτηση δικαιωμάτων, μεριμνά όμως για να μην φύγει από τα χέρια τίποτε από όσα της χρειάζονται για να εκμεταλλεύεται οικονομικά και αν εξουσιάζει τυραννικά το λαό μας.»

[από ομιλία του Αδάμαντος το 1948]

«Δεν είμαι διατεθειμένος να πειθαρχήσω σε ανεδαφικά και ανόητα συνθήματα και να θυσιάσω ούτε το μικρό μου δακτυλάκι»

«Υποθέσωμεν - είπα - ότι κι εγώ αφήνω τις επιφυλάξεις μου και κατεβαίνω σ' ένα παράφρονα αγώνα. Ποίο θα είναι το αποτέλεσμα; Θα κάμει η μοναρχοφασιστική κυβέρνηση της Ελλάδας το αιματοβαμμένο πουκάμισο μας πουκάμισο σημαία και θα διεκδικήσει με σθένος το αίτημα του λαού μας; Ασφαλώς όχι. (Ως γνωστόν τέτοιο θέμα δεν τόκαμε ούτε ο μέγας και πολύς Βενιζέλος μετά τα γεγονότα του 1931. Αντίθετα - και παρά τες διαμαρτυρίες του βουλευτού Ζαβιτσιάνου, αν ενθυμούμαι σωστά - εσυμφώνησε με τη Βρεττανική κυβέρνηση ότι το ζήτημα ήταν κλειστό!) Αλλά θα συγκινηθή μήπως η εδώ εθναρχοκεκκοφροσύνη; Θα ήταν πολύ αφελές και να πιστέψη κανείς. Θα περάσουν ίσια-ίσια από τον τόπο του αίματος, θα τον κυτάξουν με βδελυγμίαν και θα φτύσουν με μίσος, που εμόλυνεν ένα όργανον της Σοβιετίας και διέβαλε τον αδιάβλητον τους - έστω και ανύπαρκτον αγώναν και τον παρουσίασεν όπως είναι, αλλά ως κρίκον μιας άλυσης ταραχών, που τα όργανα της Μόσχας εξαπέλυσαν παντού της γήινης σφαίρας!

Κάτω από τέτοιες συνθήκες - επρόσθεσα - σήμερα δεν είμαι διατεθειμένος να πειθαρχήσω σε ανεδαφικά και ανόητα συνθήματα και να θυσιάσω ούτε το μικρό μου δακτυλάκι. Τέτοια θυσία θα χρειασθή και πρέπει να γίνη όταν εις την Ελλάδα θα υπάρχη κυβέρνηση ικανή να κάμη θυσία λάβαρο και να κινήση το σύμπαν για τη διεκδίκηση του δικαίου μας.

Και ο Ελληνικός λαός; Ο καϋμένος ο Ελληνικός δημοκρατικός λαός έχει τσακισθή σήμερον κάτω από τα κτυπήματα της Αμερικανοκρατίας και των πρακτόρων της και δεν βλέπω ότι η διεθνής ατμόσφαιρα θα επιτρέψη να χυθή σύντομα φως ούτε γύρω από το δίκαιον του Ελληνικού ούτε γύρω από το δίκαιον του Κυπριακού λαού».

[Απόσπασμα από επιστολή προς Διευθυντή της Εφημερίδας «Νέος Δημοκράτης», 1952]

* Ιστορικό στέλεχος του ΑΚΕΛ 1904 - 1959.
Δήμαρχος Αμμοχώστου 1943-1953.

Για τη λαϊκή αντίσταση στη μετριοπάθεια της ηγεσίας το 1958

Του Μιχάλη Πουμπουρή*

Παρουσιάζουμε ολόκληρο το κείμενο του φυλλαδίου το οποίο βρίσκεται στο αρχείο του ΑΚΕΛ Αμμοχώστου:

«Κυπριακέ λαέ, τώρα και 9 μήνες περίπου η δεξιά έστριφε τα νότα πως θα ξεκαθαρίσει και διαλύσει την αριστερά. Γι' αυτό σήμερα ύστερα από τόσα γεγονότα, κτυπήματα, φοβέρες και δολοφονίες μια νέα οργάνωση με τίμιους αγωνιστές είναι έτοιμη να πολέμησε στήθος με στήθος δια να εξαναγκάσει την δεξιά να πάψει να στέλνει τους τραμπούκους της και να υβρίζουν, να κτυπούν και να δολοφονούν τίμιους πατριώτες και να διατυμπανίζουν πάντοτε πως τους άξιζε γιατί ήταν προδότες. Εάν οι τίμιοι αγωνιστές, οι τίμιοι εργάτες είναι προδότες τότε για δεν πρόδωσαν τον καιρό της δράσης τους εναντίον του κατακτητή παρά σήμερα; Γι' αυτό ας το μελετήσουν σήμερα γιατί αλλιώς θα είναι αργά. Για κάθε δάκτυλο που θα χάνει ένας- τίμιος λαϊκός αγωνιστής πρέπει και θα ξεκαθαρίζουμε δέκα και θα δίνουμε και φωτιές ακόμα στα καταστήματα τους, στα σπίτια τους για να μάθουν να σέβονται τον λαό»

Ανάφερα αυτά τα περιστατικά, που δεν είναι και τα μοναδικά, για να δείξω από ποια σκληρή δοκιμασία πέρασε η αντοχή των Ακελιστών και ότι φορές είχαμε φτάσει στο χείλος του εμφύλιου σπαραγμού.

*** Ηγετικό στέλεχος του ΑΚΕΛ από το βιβλίο του *Μέρες Δοκιμασίας***

Μακάριος ΙΙ*: «Ο αγών κατά του κομουνισμού είναι επί του παρόντος περισσότερον επείγων!»

[Ο αγώνας μας] είναι κεκηρυγμένος υπέρ της ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδος, αλλά ο αγών κατά του Κομμουνισμού είναι επί του παρόντος περισσότερον επείγων. Είναι αδύνατον να παραβλέψει κανείς το γεγονός, ότι η Βρεττανία αποτελεί σήμερον εν των κυριωτέρων προπυργίων κατά του κομμουνισμού εις την ανατολικήν Μεσόγειον. Ουδέποτε, προσέθεσεν ο Τοποτηρητής, θα επιτεθώμεν κατά της Βρεττανίας, δια να επιτύχωμεν την Ένωσιν, ούτε και θα μετάσχωμεν επιθέσεως οαισδήποτε χώρας κατά της Βρεττανίας. Ελπίζομεν, όμως να αναγνωρίσει το δίκαιον της υποθέσεως μας και την ειλικρίνειαν των προθέσεων μας.

***Τοποτηρητής του Θρόνου, Εφημερίς, 19.12.1947**

«Προς κομουνιστάς μαθητάς: Έξω του σχολείου από τώρα!»

Πολύκαρπος Ιωαννίδης

[Μετά την ανακοίνωση για την παύση τριών Αριστερών καθηγητών, η Εφημερίς έγραφε: «Νομίζομεν ότι δεν είνε ανάγκη να υποδείξωμεν ότι η εφορεία οφείλει να χωρήση αδιστάκτως εις ολοκλήρωσιν τόυ έργου, αποκλείουσα εκ του σχολείου και τους κομμουνιστάς μαθητάς. Θα είνε το μεγαλύτερον έγκλημα να μείνουν εις τους κόλπους τους σχολείου μαθηταί, οι οποίοι θ' αποφοιτήσουν αύριον δια ν' αντιστρατεύονται τον αγώνα της Εκκλησίας και Πατρίδος, όπως ακριβώς κάμνουν τώρα οι Φιφήδες, Γιαπανάδες, Ζιαρτίδηδες, Πυγμάδες και Παπαπέτροι. Έξω του σχολείου από τώρα. Τούτο είνε και καθήκον όλων των Εφορειών όλων των γυμνασίων.

[Εφημερίς 24/7/1948, παρατίθεται στο βιβλίο του Ρολάνδου Κατσιαούνη, Η Διασκεπτική, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, 2000]

Γρίβας: «Ενδείκνυται να εξοντώσωμεν το Α.Κ.Ε.Λ.»

Εις την επιστολήν του προς τον «Πρωτέα» (Εθναρχεύοντα Μητροπολίτην Κιτίου Άνθιμον), με κοινοποιήσεις προς «Χάρην» (Μακάριον) καί «Ξηρόν». (Έλληνα Πρόξενον), ο Διγενής εσημείωνε (25.1.1958) και τα ακόλουθα περί Κομμουνιστών:

«Τα μέτρα τα οποία θα έχρησιμοποιούσαμεν τότε ήσαν απλά καί δραστικά. Είχαμε ένα μεγάλο ατού, «την προδοσίαν των». Αυτήν θα εχρησιμοποιούσαμεν ως όπλον, και διά της προπαγάνδας θα τους απεγυμνώναμεν. Είχα στα χέρια μου άφθονα στοιχεία. Πλην τούτων, μία ομάς αποσχισθέντων στελεχών του Α.Κ.Ε.Λ. ήτο εις την διάθεσίν μας να άνοιξη αγώνα διά φυλλαδίων εναντίον της ηγεσίας του Α.Κ.Ε.Λ. Ο τρόπος ούτος δράσεως εναντιον τών κομουνιστών, ως εξέθεσα τόσον εις ύμας δράσεως καί εις ΞΗΡΟΝ δέν εθεωρήθη ο ενδεδειγμένος και πάντες συνιστούσατε «πρεμίαν» και «γαλήνην» διά συνεργασίαν με κομουνιστάς. Υπέδειξα ακόμη ότι αι θεατρικαί μεταβάσεις Παρτασίδη, Ζιαρτίδη, Παπαπέτρου εις Αρχιεπίσκοπον και η ομολογία εις τούτον όρκου πίστεως και συνεργασίας, σκοπόν είχον μόνον την εξαπάτησιν. Και πάλιν δεν εισηκούσθην και μου ελέχθη «ηρεμία».

«'Εκθέσεις υπέβαλα και εις ΧΑΡΗΝ και εις υμάς καί είς ΞΗΡΟΝ περί των κινήσεων καί προθέσεων κομουνιστών και της συνεργασίας των με τους Άγγλους. Σας είπα ακόμη προ τίνος ότι ο Ζιαρτίδης θα προβληθή υπό των Άγγλων ουχί ως κομουνιστής ηγέτης αλλά, ως εργατικός ηγέτης, τουθ' όπερ επιχειρείται σήμερον, διά να εκτοπισθή εκ του πολιτικού προσκηνίου ο Αρχιεπίσκοπος ως ρυθμιστής. Αλλά και πάλιν δεν εισηκούσθην. Οι κομουνισταί πράγματι αντιλαμβανόμενοι την δύσκολον θέσιν των, εχρησιμοποίησαν ως παγίδα το σύνθημα «συνεργασία και όχι διχασμός». Εμείς ανοήτως, και παρά τας φωνάς μου, τους αγκαλιάσαμε. Τους βάλαμε παντού; στες επιτροπές συλλογής εράνων, στες εφορείες σχολείων, συσκεπτόμεθα μαζί των κ.τ.λ. «Ετσι τους εδώσαμεν άφεσιν. Το συγχωροχάρτι που τους δώσαμε το εχρησιμοποίησαν καλώς δι' εαυτούς και μας το ανταπέδωσαν με ράπισμα. Εγνώριζα την τακτικήν των κομουνιστών και ήμουν απολύτως βέβαιος ότι ουδέποτε θα συνειργάζοντο μαζί μας, αλλά με τους Άγγλους, και διά τούτο ήθελα να τους αντιμετωπίσω ευθύς εξ αρχής μόνους, και όταν δεν είχαν ακόμη αναδιοργανωθή, διά να τους εξοντώσω πολιτικώς και δυναμικώς. Δυστυχώς δεν εισηκούσθην διότι επεκράτησε το πνεύμα της «συνεργασίας», μιας δήθεν συνεργασίας με προδότας.

«Ήδη ευρισκόμεθα πρό πλήρους συνεργασίας του Α.Κ.Ε.Λ. με τους Άγγλους, και ή σχετική προεργασία εγένετο υπό τα όμματα μας, ενώ εμείς ετυφλώτταμεν και όταν ο Δήμαρχος κ. Δέρβης ελάμβανεν όρκον πίστεως παρά των κομουνιστών Δημάρχων, ούτοι συνεννοούντο κρυφίως μετά του Κυβερνήτου, πράγμα που επίσης το υποπτευόμην και διά το όποιον επέστησα την προσοχήν εις κ. Δέρβην διά γνωστού προσώπου.

«Έτσι χάρις εις τας ανοησίας και την ανεκτικότητά μας η συνεργασία κομουνιστών-Άγγλων συνετελέσθη.

«Τι πρέπει να γίνη. Πρέπει να αντιμετωπίσωμεν την κατάστασιν θαρραλέα. Οι κομουνισταί είναι αντίπαλοι μας είτε το θέλουμε είτε όχι. Ενδείκνυται να τους εξοντώσωμεν ως πολιτικήν οντότητα, ώστε να μη είναι πλέον υπολογίσιμος και δυναμένη διά των αποφάσεών της να επηρεάζη το εθνικόν ζήτημα, όπως δηλ. συνέβαινε μέχρι τούδε. Το τοιούτο θα το κατορθωθούμε εάν διά της προπαγάνδας καταδείξωμεν την προδοσίαν του Α.Κ.Ε.Λ., ώστε να το απογυμνώσωμεν των οπαδών του, οι όποιοι να αισθάνωνται ντροπήν διότι ανήκουν εις προδοτικόν πολιτικών κόμμα». Περαιτέρω εις την επιστολήν του ο αρχηγός της Ε.Ο.Κ .Α. υπεδείκνυε πώς θά έπρεπε νά διεξαχθή η προπαγάνδα κατά των κομουνιστών εν Ελλάδι και εν Κύπρω. Κατέληγε δε τονίζων: «Εν πάση περιπτώσει εγώ ετοιμάζομαι δυναμικώς να αντιμετωπίσω και τους τρεις αντιπάλους. Με εφόδια την πίστιν και το δίκαιον του αγώνος μας θα αντιμετωπίσω και τον νέον αντίπαλον, βέβαιος ότι θα υπερισχύσωμεν». Οι τρεις αντίπαλοι των αγωνιστών ήσαν οι Άγγλοι, οι Τούρκοι και οι Κύπριοι κομουνισταί. Ο νέος αντίπαλος ήτο, βεβαίως, το Α.Κ.Ε.Λ.

***Σπύρου Παπαγεωργίου *ΑΚΕΛ, Ένα Άλλο ΚΚΕ*, σελ.335**

Σκέψεις με αφορμή δύο βιβλία για την Αριστερά και το Κυπριακό

Του Νίκου Τριμικλινιώτη

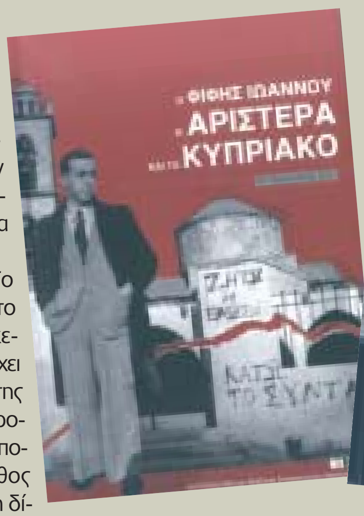
Φιφής Ιωάννου: Δύο Βιβλία για την Αριστερά και το Κυπριακό

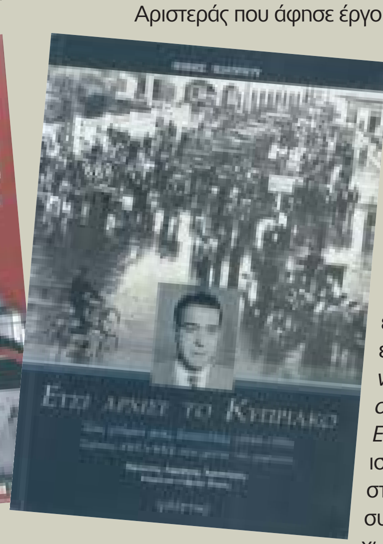
Φιφής Ιωάννου, Έτσι άρχισε το Κυπριακό - Στα χνάρια μιας δεκαετίας (1940 - 1950) Σχέσεις ΑΚΕΛ - ΚΚΕ στα χρόνια του εμφυλίου, Πρόλογος Δημήτρης Χριστόφιας επιμ. Γαβριήλ Παπάς, εκδ. Φιλίστωρ.

Νίκος Περιστιάνης (επιμ.), ο Φιφής Ιωάννου και η Αριστερά, Εκδ. Ινστιτούτο Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας Intercollege.

Με τα 80 χρόνια από την ίδρυση του αρχαιότερου πολιτικού θεσμού της Κύπρου, του ΚΚΚ - ΑΚΕΛ έχουν δει το φως της δημοσιότητας δύο εκδόσεις με το κείμενο του Φιφή Ιωάννου. Ο Φιφής Ιωάννου διετέλεσε Γενικός Γραμματέας κατά την κρίσιμη μεταβατική περίοδο 1945 - 49 και μετέπειτα αποσύρθηκε από την «ενεργό» πολιτική για να αφοσιωθεί στη δημοσιογραφία. Το κύριο μέρος και των δύο εκδόσεων περιλαμβάνει το κείμενο με τίτλο *Έτσι άρχισε το Κυπριακό: Στ' αχνάρια της δεκαετίας 1940 - 1950* που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Απογευματινή» Μάρτιος - Ιούνιος 1970.

Η πρώτη έκδοση είναι η επίσημη έκδοση. Με την άδεια της οικογένειας λοιπόν, με ωραίες δυσεύρετες φωτογραφίες και με ενδιαφέροντα ντοκουμέντα, συνοδεύεται και από πρόλογο από τον Γενικό Γραμματέα του ΑΚΕΛ, Δημήτρη Χριστόφια. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα περιποιημένη έκδοση.

Η δεύτερη είναι ανεπίσημη. Το κείμενο του Φιφή Ιωάννου είναι το ίδιο με διαφορετικούς τίτλους κεφαλαίων. Η δεύτερη έκδοση, δεν έχει το πλούσιο φωτογραφικό υλικό της πρώτης. Έχει όμως δύο ενδιαφέροντα κείμενα που σχολιάζουν την εποχή: ο δημοσιογράφος Χρύσανθος Χρυσάνθου «Φιφής Ιωάννου, στη δίνη των πολιτικών αναμετρήσεων» και ο κοινωνιολόγος Νίκος Περιστιάνης «Το κίνημα της Αριστεράς και η δεκαετία της βαθιάς διαίρεσης των Ε/Κ». Επίσης διαθέτει τρεις ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις: Δύο με τον Φιφή Ιωάννου (μια μάλιστα «κουβεντιάζοντας με τον Φιφή Ιωάννου» είναι για πρώτη φορά πλήρης απομαγνητοφωνημένη στο πλείστο μέρος της δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Εξ Υπαρχής) και μια συνέντευξη με τον Αντρέα Φάντη, επί σαράντα χρόνια Βοηθό Γενικό Γραμματέα του ΑΚΕΛ «γιατί ο Φιφής διαγράφηκε από το κόμμα».

Σκέψεις για την ιστορία της Κυπριακής Αριστεράς

Φαίνεται να αυξάνεται το ενδιαφέρον για την ιστορία της Κυπριακής Αριστεράς, εξού και οι δύο εκδόσεις. Τα μεγάλα ιστορικά ζητήματα για το ρόλο, τη δράση και τη σημασία του ΚΚΚ και του ΑΚΕΛ φαίνονται να ανοίγονται στη δημόσια σφαίρα μετά τη χρόνια προπαγάνδα, παραποίηση και καπήλευση της ιστορίας από τη θριαμβολογία και τις αγκυλώσεις που επιβάλλουν τα εθνο-κρατικά ιδεολογήματα. Η «αποκατάσταση» του Φιφή Ιωάννου δεν είναι παρά το πρώτο βήμα για να εξεταστεί ως ιστορικό, κοινωνικό, κοινωνιολογικό και πολιτικό ζήτημα. Έχουμε λοιπόν εκδόσεις για την Αριστερά του τόπου, κείμενα από πρωταγωνιστές, βετεράνους και άλλους, για συζητήσεις που έγιναν ή που δεν έγιναν, οι συγκρούσεις διαφορετικών γραμμών, εκδοχών και πραγμάτων εντός και εκτός της Αριστεράς. Τα κείμενα των «πρωταγωνιστών» που εξαντλήθηκαν ή δεν εκδόθηκαν ποτέ οφείλουν να δοθούν στις νέες γενεές για να διαβαστούν, να αξιολογηθούν, να συζητηθούν. Πρόσφατα το 2004 εκδόθηκε και βιβλίο για τον Αδάμ Αδάμαντος: *Το Αηδόνι της Αμμοχώστου, Η προφυτεία θητεία ενός κορυφαίου,* από τον Λουκά Κακουλλή, ενώ το 2005 επανεκδόθηκε από τις εκδόσεις Επιφανίου το βιβλίο του Πλουτή Σέρβα *Κυπριακή Τραγωδία* [ή *Πώς Καταφέραμε να Φτάσουμε στο Μηδέν*, 1975].

Εκτός από τον Φιφή, τα κείμενα των πρώτων κομουνιστών του Γιαβόπουλου, του Βάτη, του Σκελέα και άλλων πρέπει να αναδημοσιευτούν. Όπως επίσης πρέπει να γίνει αξιολόγηση του μνημειώδους έργου του Πλουτή Σέρβα, του πολυγραφότατου αυτού συγγραφέα και πρώτου ηγέτη του ΑΚΕΛ. Πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες μορφές της Αριστεράς που άφησε έργο πίσω του, μ' όλα του τα λάθη και τις αντιφάσεις του. Ήταν ο ηγέτης που μετέτρεψε το ΚΚΚ από ένα μικρό κόμμα σε ένα μαζικό, και για ένα διάστημα ηγεμονικό κίνημα. Όσο για το συγγραφικό του έργο, αυτό πρέπει να αξιολογηθεί, αντικειμενικά και με σύνεση: πρόκειται για ένα αντιφατικό έργο όταν άρχισε να γράφει το μνημειώδες έργο του *Ευθύνες* είχε απόψεις άλλες από αυτές που έγραφε τα τελευταία του έργα *Κοινή Πατρίδα, Τα Προικιά της Λεμεσού* ή το *Όταν ήμασταν παιδιά*. Οι *Ευθύνες* πρέπει να διαβαστούν ως ιστορικά κείμενα ενός πρωταγωνιστή που πολιτικά έχει πλέον αποσυρθεί και κρίνει εκ των υστέρων χωρίς όμως να χάσει τις εμπάθειες και τις υπερβολές ενός «βαθύ γνώστη» αλλά «πικραμένου» αναλυτή. Ωστόσο, αυτό δεν στερεί από την ιστορική αξία ή την αναλυτική οξύτητα ή τον σφριγηλό του λόγο. Η κριτική του Σέρβα είναι μύλος που αλέθει τα πάντα κι όχι πάντα δίκαια ή ισορροπημένα. Εξάλλου η στερνή του κρίση οφείλει να πάρει και το δικό του μερίδιο ευθύνης, στο βαθμό που του αναλογεί βέβαια. Η ουσία είναι ότι ο Σέρβας, ο ιστορικός ηγέτης του ΑΚΕΛ που διαδέχθηκε ο Φιφής Ιωάννου υπήρξε σημαντική ιστορική φυσιογνωμία της Αριστεράς και της χώρας που οφείλουμε να επαναξιολογήσουμε. Όπως και ο Φιφής Ιωάννου και ο Αδάμ Αδάμαντος, ο Ανδρέας Ζιαρτίδης, και ασφαλώς ο Εζεκίας Παπαϊωάννου, ο μακροβιότερος ηγέτης του κόμματος επί του οποίου διαπλάσθηκε το ΑΚΕΛ, όπως το ξέρουμε σήμερα, από τέλος της δεκαετίας του 1940, σχεδόν μέχρι την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Το ΑΚΕΛ πριν από τον Παπαϊωάννου και πριν την ανεξαρτησία παραμένει άγνωστο στον πιο πολύ κόσμο. Άν θέλουμε να γνωρίσουμε την ιστορία της αριστεράς και του τόπου οφείλουμε να γυρίσουμε και την πρώτη φάση: απο το ΚΚΚ στο ΑΚΕΛ ίσως μπορέσουμε να φωτίσουμε λίγο και την μετά Παπαϊωάννου εποχή.

Συνωμοσία, μυθολογία και διεθνής διπλωματία: Ποια η πραγματική ιστορία της σύγχρονης Κύπρου;

Του Αντρίκου Βαρνάβα*

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Mallinson, William, *Cyprus: A Modern History*, I.B. Tauris, London 2005 και ελληνική μετάφραση του σαν Κύπρος Μια Ιστορική Προοπτική ανάμεσα στην Ευρώπη και το Νάτο: Πόλεμος ή Ειρήνη; Εκδ. Παζήση.

Hannay, David, *Cyprus: The Search for a Solution*, I.B. Tauris, London 2005

Εδώ και αρκετά χρόνια, ο εκδοτικός οίκος I.B. Tauris αποδείχθηκε ο σημαντικότερος για τα θέματα ιστορίας της Κύπρου, αλλά η αξία των δύο πιο πρόσφατων προσφορών του είναι συζητήσιμη. Το βιβλίο του Mallinson έχει μεταφραστεί στα ελληνικά, ενώ αυτό του David Hannay όχι.

Το βιβλίο του Γουίλιαμ Μάλινσον αυτοπαρουσιάζεται ως μια «σύγχρονη ιστορία» της Κύπρου, αλλά είναι μια ιστορία της Κύπρου από το 1950 έως σήμερα. Παρ' ότι το Κυπριακό γίνεται «καυτό» ζήτημα κατά τη δεκαετία του 1950, δεν είναι δυνατή μια κατανόηση των αιτίων του χωρίς μια ολοκληρωμένη κάλυψη της προηγούμενης περιόδου. Ο Μάλινσον υπονοεί ότι τα προ του 1950 συμβάντα είναι ασήμαντα για την κυπριακή ιστορία και το Κυπριακό. Επικεντρώνεται στο διπλωματικό τομέα, παραμελώντας το πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό παρελθόν της Κύπρου.

Ο Μάλινσον αποδίδει την ύπαρξη του «Κυπριακού» στα συμφέροντα των ξένων δυνάμεων, υιοθετώντας έτσι τη λαϊκιστική θεωρία της συνωμοσίας για το Κυπριακό.[1] Ο Μάλινσον ισχυρίζεται ότι οι Κύπριοι άσκησαν ελάχιστη επιρροή στη μοίρα της πατρίδας τους, κάτι πολύ λανθασμένο, αφού οι δεξιοί ελληνοκύπριοι ηγέτες με την ΕΟΚΑ κατά τη δεκαετία του 1950 και στη συνέχεια διάφορες δεξιές και αριστερές παραστρατιωτικές ομάδες κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 και δεξιοί Τουρκοκύπριοι μέσω της ΤΜΤ από τη δεκαετία του 1950, άσκησαν έλεγχο σε μεγάλο βαθμό στις ενέργειες του λαού τους και την πολιτική των άλλων εμπλεκομένων κυβερνήσεων.

Όπως θα δείξω παρακάτω, ο Μάλινσον δεν καταφέρνει να πραγματευθεί με επάρκεια τα δύο θεμελιώδη ζητήματα που σχετίζονται με το Κυπριακό πριν το 1950: Τα βρετανικά στρατηγικά συμφέροντα και την άνοδο του εθνικισμού.

Ο Μάλινσον ισχυρίζεται ότι η στρατηγική σπουδαιότητα της Κύπρου καθιερώθηκε με την κατοχή της Βρετανίας το 1878. Στην πραγματικότητα, η στρατηγική θέση της Κύπρου στο πλαίσιο της δομής της Βρετανικής αυτοκρατορίας ήταν αμφισβητούμενη, αβέβαιη και ανώμαλη. Αυτή ήταν η πεποίθηση των περισσότερων πολιτικών - ιδιαίτερα του Φιλελεύθερου Κόμματος - καθώς και των ναυτικών και στρατιωτικών συμβούλων, και αντανακλάστηκε στις προσπάθειες να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα μετά το 1912. Παρά το ότι αυτή η πολιτική απέτυχε, παραμένει γεγονός ότι η Κύπρος θεωρείτο στρατηγικά άχρηστη πριν το 1916. Μετά την προσφορά της Κύπρου στην Ελλάδα τον Οκτώβρη του 1915, οι ιμπεριαλιστές παρότρυναν τους στρατιωτικούς συμβούλους να αναθεωρήσουν τη θέση της Κύπρου μέσα στη δομή της βρετανικής αυτοκρατορίας και κατέληγαν στη θέση ότι η Κύπρος ήταν τόσο σημαντική στρατηγικά, που δεν έπρεπε να δοθεί στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά, η Κύπρος ποτέ δεν θεωρήθηκε στρατηγική αξία πριν τις αρχές της δεκαετίας του 1950, παρ' ότι κατά τη διάρκεια της Καταστροφής στο Σουέζ οι Βρετανοί αναγκάστηκαν να χρησιμοποιήσουν τη Μάλτα, 1000 μίλια μακριά, για να ξεκινήσουν από εκεί τη ναυτική εισβολή.

Πολλοί ιστορικοί που προσεγγίζουν την ιστορία της Κύπρου με βάση το παράδειγμα του ελληνικού εθνικισμού, εξακολουθούν να δίνουν βάση σε μια ομιλία που υποτίθεται ότι απεύθυνε ένας Ελληνορθόδοξης ιεράρχης στον Σερ Γκάρνετ Γούλσελι, (Garnet Wolseley), τον πρώτο ύπατο αρμοστή της Κύπρου, με το αίτημα η Κύπρος να δοθεί στην Ελλάδα. Αυτοί οι σχολιαστές, περιλαμβανομένου του Μάλινσον, χρησιμοποιούν την ομιλία αυτή επειδή αποτελεί τη βάση των επιχειρημάτων τους ότι οι Ελληνοκύπριοι είχαν ελληνοποιηθεί όταν έφθασαν οι Βρετανοί, το 1878. Αλλά ο Ρολάνδος Κατιαούνης, απέδειξε πριν μια δεκαετία ότι ποτέ δεν εκφωνήθηκε αυτή η ομιλία.[2] Κάποιοι, μεταξύ των οποίων και ο Μάλινσον, υποστηρίζουν ακόμα ότι το αίτημα της Ένωσης υπήρχε κατά το 1821, κατά τον Πόλεμο για την Ανεξαρτησία στην Ελλάδα, παρ' ότι αυτό δεν ίσχυε όπως έδειξε η Ρεμπέκα Μπράιαντ (Rebecca Bryant) στην πρωτοποριακή της μελέτη *Imagining the Modern* που εξέδωσε ο Οίκος Tauris το 2004, ένα χρόνο πριν το βιβλίο του Μάλινσον.[3] Η Μπράιαν υποστήριζε πειστικά ότι η συνάντηση των Κυπρίων με τη νεοτερικότητα μετά την έλευση των Βρετανών, κατέληξε στην ανάπτυξη των εθνικισμών στο νησί.

Ο Μάλινσον επικεντρώνεται στο θέμα του στρατηγικού συμφέροντος και την άνοδο του εθνικισμού κατά τη δεκαετία του 1950, αλλά έχει λάθη και παραλείψεις. Προσπαθεί να διαπραγματευθεί την επιθυμία της Βρετανίας να διατηρήσει την επικυριαρχία της στο νησί κατά τη δεκαετία του 1950, αλλά δεν καταφέρνει να αναδείξει τον κύριο λόγο γι' αυτό - την τοποθέτηση πυρηνικών όπλων στο νησί για να χρησιμοποιηθούν για την υπεράσπιση του Συμφώνου της Βαγδάτης, στο οποίο συμμετείχε και η Τουρκία.[4] Δεν αναλύει τις δεξιές εξτρεμιστικές τρομοκρατικές ομάδες ΕΟΚΑ ή ΤΜΤ που έλεγχαν τις κοινότητές τους μέσω του φόβου και του ηρωισμού, ιδιαίτερα τα μέλη της πρώτης, στην επιδίωξη της επιθυμίας τους για Ένωση. Έφταιγε αυτή η καταστροφική επιθυμία, συνδυασμένη με την επιθυμία να ανατραπούν οι συμφωνίες του 1960, που οδήγησαν στην αποτυχία[5] και όχι, όπως διαβεβαιώνει ο Μάλινσον, το «εκτρωματικό σύνταγμα».

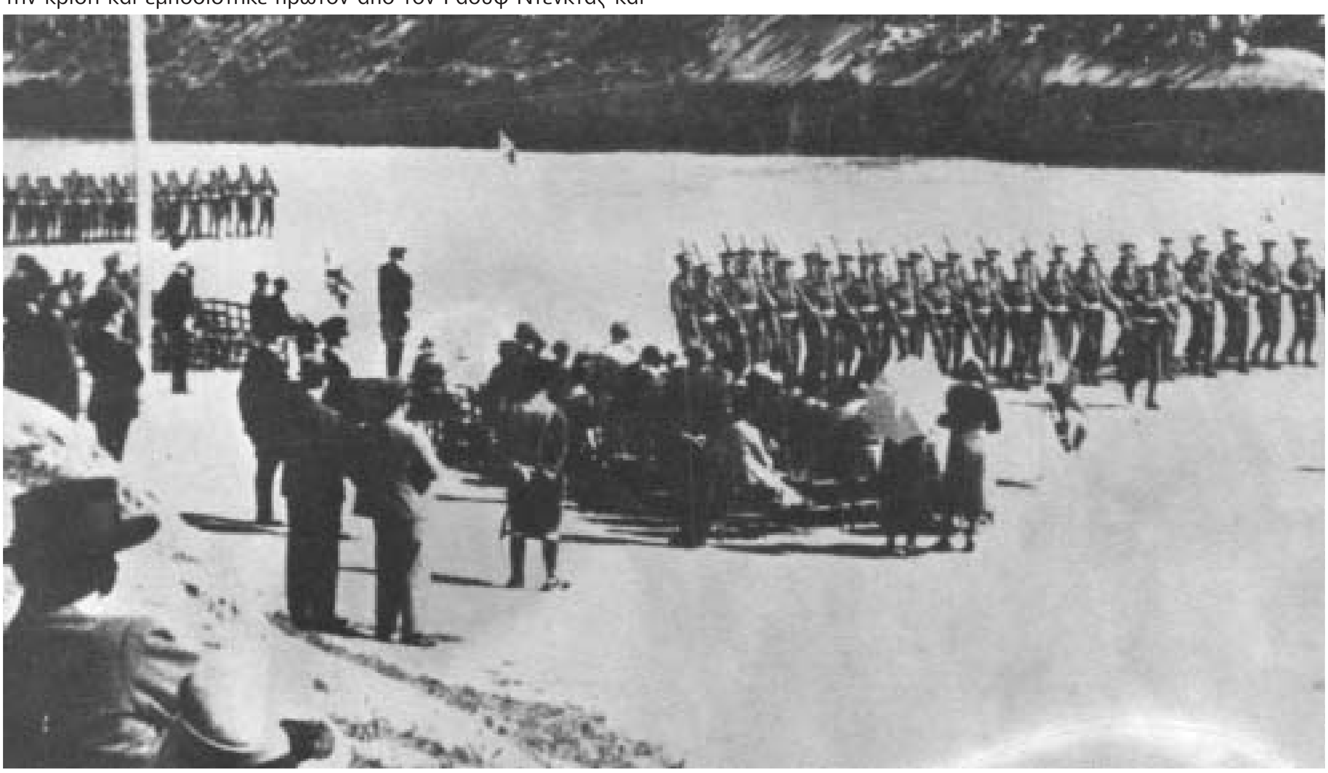
Εδώ είναι το σημείο όπου η εστίαση του Μάλινσον στο ρόλο των ξένων δυνάμεων στην Κύπρο έπρεπε να εξισορροπηθεί με την ανάλυση των τοπικών ευθυνών. Οι Τουρκοκύπριοι εξτρεμιστές, υπό την καθοδήγηση του Ραούφ Ντενκτάς και τα ριζοσπαστικά στοιχεία των Τούρκων στρατιωτικών, ήθελαν να υπονομεύσουν τις Συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου δείχνοντας ότι οι Έλληνες ήταν ανίκανοι να διασφαλίσουν τα δικαιώματά τους. Η ελληνοκυπριακή ηγεσία ήθελε να

υπονομεύσει τις ίδιες συμφωνίες για να φέρει την Ένωση ή την κυριαρχία της επί των Τουρκοκυπρίων, δείχνοντας ότι οι συμφωνίες αυτές δεν ήταν εφαρμόσιμες. Μ' αυτό το σκοπό, οι πρώην ηγέτες της ΕΟΚΑ χρηματοδοτούσαν παραστρατιωτικές ομάδες. Οι τρεις κυριότερες χρηματοδοτούντο από τον Πολύκαρπο Γιωκάτζη και τον Τάσσο Παπαδόπουλο, που ήταν αντίστοιχα υπουργοί Εσωτερικών και Εργασίας, τον Βάσο Λυσσαρίδη, σοσιαλιστή και γιατρό του Μακαρίου και τον Νίκο Σαμψών, ένα φανατικό εθνικιστή. Είναι αρκετά παράξενο που ο Γιωκάτζης και ο Σαμψών αναφέρονται μόνο δύο φορές και ο Λυσσαρίδης καμία. Ο άνθρωπος που ενορχήστρωσε την τραγωδία του 1963-64 ήταν ο Γιωκάτζης. Όπως έδειξε ο Δρουσιώτης, ο Γιορκάτζης πίστευε ότι ο συντομότερος δρόμος για να καταδειχθεί ότι οι Συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου δεν ήταν εφαρμόσιμες, ήταν να προκληθούν οι Τουρκοκύπριοι εξτρεμιστές, που γνώριζε ότι ήταν εξοπλισμένοι, και να αμφισβητήσουν το κράτος. Η διακοινοτική βία που μάστιζε την Κύπρο από τότε και ύστερα, έχει τις ρίζες της στην επιθυμία του Γιωκάτζη να κυριαρχήσει στο νησί. Το γεγονός ότι ο Μάλινσον δεν συμβουλεύθηκε τις σημαντικές εργασίες που έχουν γίνει για την Κύπρο από το 1960-74,[6] δείχνει την απειρία του στην ιστοριογραφία για την Κύπρο.

Ο Μάλινσον παρουσιάζει μόνο τη μία πλευρά των γεγονότων μετά από την τουρκική εισβολή, και ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία. Εγγράφεται στην αντίληψη «δικαιοσύνη για τους Ελληνοκυπρίους» και δείχνει μια αξιοπρόσεκτη ανικανότητα να κατανοήσει ότι δεν μπορεί και οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι να δικαιωθούν. Η λύση πρέπει αναπόφευκτα να είναι ένας συμβιβασμός. Ο Μάλινσον ξανα-ακολουθεί τη γραμμή της θεωρίας της συνωμοσίας και κατηγορεί τη διεθνή κοινότητα, ιδιαίτερα τους Βρετανούς, για την αποτυχία τους κατά την τελευταία προσπάθεια επίλυσης της κρίσης. Αποκαλεί το Σχέδιο Ανάν «το Σχέδιο των Εθνών του Ηνωμένου Βασιλείου» που υπονοεί ότι το σχέδιο αυτό αποτελούσε μια συνωμοσία του ΗΒ (του λόρδου Χάνι). Όχι μόνο δεν ήταν κάτι τέτοιο, αφού βασιζόταν σε διαπραγματεύσεις μεταξύ του προέδρου Κληρίδη, του Ντενκτάς, του απεσταλμένου του ΟΗΕ στην Κύπρο Αλβάρο ντε Σότο και του Λόρδου Χάνι, του Βρετανού ειδικού εκπροσώπου (1996-2003), αλλά η διαβεβαίωση αυτή αντικρούει την προσωπική αναφορά του Χάνι, που ο εκδοτικός οίκος Ταυρή επίσης εξέδωσε. Ο Μάλινσον δεν καταφέρνει να κατανοήσει ότι, ανεξάρτητα από τα κίνητρά της, η διεθνής κοινότητα προσπάθησε πραγματικά να επιλύσει την κρίση και εμποδίστηκε πρώτον από τον Ραούφ Ντενκτάς και την Τουρκία και μετά από τον Τάσσο Παπαδόπουλο που διαδέχθηκε τον Κληρίδη, και που δεν ήταν άλλος από το δεξί χέρι του Γιωρκάτζη στην παραστρατιωτική του ομάδα. Ο Μάλινσον ισχυρίζεται ότι όταν συναντήθηκαν τα ενδιαφερόμενα μέρη στο Μπούργκενστοκ, πριν το δημοψήφισμα της 24ης Απριλίου, ο Παπαδόπουλος υπέβαλε διάφορες τροπολογίες στο σχέδιο του ΟΗΕ οι οποίες απορρίφθηκαν, ενώ υιοθετήθηκαν 11 τροπολογίες που προτάθηκαν από τον Τουρκοκύπριο ηγέτη, τον Μεχμέτ Αλί Ταλάτ. Η πηγή του Μάλινσον είναι η εφημερίδα Athens News. Αγνόησε τους δύο πρώην προέδρους της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Γιώργο Βασιλείου και τον Κληρίδη, που μετείχαν στην ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία, οι οποίοι αποκάλυψαν ότι ο Παπαδόπουλος αρνήθηκε να προτείνει αλλαγές όταν τον παρότρυναν και αυτοί έκαναν έξι προτάσεις τροπολογίας και οι πέντε υιοθετήθηκαν. Μετά, ο Παπαδόπουλος υπέβαλε ένα έγγραφο 200 σελίδων με τροπολογίες πραγματικά την τελευταία στιγμή, που ο ΟΗΕ θεώρησε ότι ήταν γενικόλογο και πολύ αργοπορημένο. Όπως είναι αναμενόμενο, ο Μάλινσον υποστηρίζει το «ΟΧΙ» που τελικά υποστήριξε ο Παπαδόπουλος και επικρίνει κάθε κόμμα, ιδιαίτερα το ΠΑΣΟΚ, για την υποστήριξη του δημοψηφίσματος. Τίποτε δεν αναφέρει για τις παραβιάσεις δικαιωμάτων εναντίον υποστηριχτών της κυπριακής επανενοποίησης, οι οποίοι επέκριναν την άρνηση του Παπαδόπουλου να διαπραγματευτεί με τον Ταλάτ στο Μπούργκενστοκ. Ο Μάλινσον ανέλυσε τις ευνοϊκές γι' αυτή την άποψη εφημερίδες και συνεντεύξεις, και όχι τα διαθέσιμα έγγραφα, δηλαδή τις δηλώσεις των αυτόπτων μαρτύρων, τις επιστολές μεταξύ του Παπαδόπουλου και του ΟΗΕ, τις εκθέσεις της Ειδικής Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων στη Βρετανία, που ήταν αμερόληπτη και που περιλαμβάνει χιλιάδες ντοκουμέντα και την αναφορά της Διεθνούς Αμνηστίας (Σεπτέμβρης 2004) για τις παραβιάσεις δικαιωμάτων του καθεστώτος Παπαδόπουλου ενάντια σ' όσους υποστήριζαν το «ΝΑΙ».

Μάλινσον Versus Χάνι: Η Σύγκρουση Ιστορίας ή Οπτικής

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το βιβλίο του Μάλινσον βρίσκεται σε σύγκρουση με αυτό του λόρδου Χάνι, που ο εκδοτικός οίκος I.B. Tauris εξέδωσε νωρίτερα, τον ίδιο χρόνο. Το κεφάλαιο 1 του βιβλίου του Χάνι, που καλύπτει την περίοδο 1960-1996 είναι έξοχο

(αν και όχι χωρίς ελαττώματα) με δεδομένο ότι έχει μόνο 10 σελίδες, επειδή είναι ισορροπημένο, κάτι σχεδόν αδύνατο όταν διαπραγματεύεται κανείς την ιστορία της Κύπρου και το «Κυπριακό», σε αντίθεση με την προσπάθεια του Μάλινσον. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί για τα επόμενα δύο κεφάλαια, που αναφέρουν τις εντυπώσεις του για τους σημαντικούς παίκτες και ζητήματα. Μερικές φορές, όμως, είναι πολύ «ουδέτερος», επειδή κι εκείνος επίσης παραλείπει την τεκμηρίωση των παραστρατιωτικών δραστηριοτήτων και των δύο κοινοτήτων από το 1960 - 1974. Τα επόμενα οκτώ κεφάλαια καλύπτουν τα οκτώ χρόνια που διέθεσε για αυτή τη δουλειά. Η συνολική αφήγηση είναι επίσης εξαιρετικά ζυγισμένη, πληροφοριακή, τεκμηριωμένη και συναρπαστικά παρουσιασμένη. Ο Χάνι παίρνει υπόψιν του τις θέσεις και των δύο πλευρών και τις κατανοεί καλά. Επίσης αναγνωρίζει την ευθύνη της Βρετανίας για το «Κυπριακό» και νιώθει ένα βαθμό ενοχής για την πολιτική της Βρετανίας στο παρελθόν. Αυτό τον ωθεί να βοηθήσει στην επανένωση του νησιού και είναι καθαρό ότι αυτή η πρόκληση είναι το κίνητρό του. Ο ρόλος και τα γεγονότα με τον τρόπο που τα βίωσε στην ιστορία αυτή αποτελούν μια ανεκτίμητη πρωταρχική πηγή, ιδιαίτερα για τους λόγους που δίνω παραπάνω.

Ο Χάνι δίνει λεπτομέρειες για τις διαπραγματεύσεις, τις αντιπαραθέσεις και την κατάληξή τους, που αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο των διεθνών ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων και της συγκρότησης του συντάγματος μεταξύ δύο κοινοτήτων που προσπαθούν να πλησιάσουν. Παρ' ότι δεν είναι εντελώς καθαρό στην αφήγησή τους, περιέχεται στο βιβλίο η άποψη ότι οι Κύπριοι έχουν διαμετρικά αντίθετες οπτικές για τον τρόπο που θα ξεπεραστούν τα γεγονότα του 1974 και της προηγούμενης απ' αυτήν περιόδου και για το πώς θα επανενωθεί η Κύπρος.

Η επιτυχία και αποτυχία της αποστολής της οποίας ο Χάνι αποτελούσε μέρος, χωρίς να είναι αυτός που συνέγραψε τα σχέδια του ΟΗΕ όπως κάποιοι θέλουν να κάνουν τον κόσμο να πιστέψει, καθορίστηκε κατά μεγάλο μέτρο από παράγοντες και γεγονότα που εξελίχθηκαν πριν και μετά τη δική του θητεία. Η αποστολή απέτυχε συνολικά επειδή η ελληνοκυπριακή ηγεσία αποδείχθηκε ανώριμη και απροετοίμαστη για το είδος της λύσης που αρχικά είχε συμφωνηθεί το 1977 από τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Το ελληνοκυπριακό πολιτικό κατεστημένο με τη αξιοσημείωτη εξαίρεση των κομμάτων του πρώην προέδρου Βασιλείου και Κληρίδη, είχε την αυταπάτη ότι μια λύση δι-ζωνικής ομοσπονδίας θα του επέτρεπε να κυριαρχεί στην κεντρική κυβέρνηση, να πετύχει την επιστροφή όλων των προσφύγων στις εστίες τους και των περιουσιών τους και να θέσει τέρμα στις διεθνείς εγγυήσεις και διασφαλίσεις. Αλλά, μια τέτοια λύση απλώς ποτέ δεν μπήκε στο τραπέζι. Παρ' όλα αυτά, δεν ήταν όλα καταστροφή και θλίψη. Η έντονη ώθηση για τη λύση, ώστε η Κύπρος να μπει ενωμένη στην ΕΕ, αποδείχθηκε ότι ήταν η απάντηση για το ζήτημα της οικονομικής στενότητας και της πολιτικής απομόνωσης από την οποία πλήττονταν οι Τουρκοκύπριοι.

Ο Χάνι φωτίζει τη σύνθετη φύση του Κυπριακού στη σύγχρονη μορφή του, που αποτελεί μια μεγάλη αξία για τους ιστορικούς και τους πολιτικούς επιστήμονες, η οποία και απαιτεί μια διπλωματία νέου είδους, με την εμπλοκή του ΟΗΕ και της ΕΕ. Είναι προς τιμήν και των δύο οργανισμών ότι εργάστηκαν τόσο συνεκτικά πάνω σ' ένα από τα πιο δυσεπίλυτα διεθνή ζητήματα, παρ' ότι χωρίς αμφιβολία η ΕΕ μπορούσε να είχε εμπλακεί νωρίτερα.

Υπάρχει μια καθαρή αναντιστοιχία μεταξύ της ισοζυγισμένης εργασίας του Χάνι και της περιορισμένης μελέτης του Μάλινσον. Το βιβλίο του Χάνι είναι μια άριστη καταγραφή από πρώτο χέρι, για τη σύνθετη φύση και τη δυναμική του Κυπριακού και της διεθνούς διπλωματίας και είναι γραμμένο με τρόπο που δεν είναι ούτε ηγεμονιστικός ούτε περιορισμένος. Πάντως, παραμένει η ανάγκη για μια συνεκτική, ισορροπημένη, και τεκμηριωμένη ιστορία της Κύπρου.

***Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας στο Cyprus college**
και Τμήμα Ιστορίας Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης

Υποσημειώσεις

1 Βλέπε Christopher Hitchens, Hostage to History: Cyprus From the Ottomans to Kissinger, εκδόσεις Verso, Λονδίνο 1997. Και Brendan O'Malley & Ian Craig, The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion, εκδόσεις I.B. Tauris, Λονδίνο 1999.

2 Ρονάλδος Κατσιαούνης, Labour, Societty and Politics in Cyprus During the Second Half of the Nineteenth Century, («Εργατικό κίνημα, Κοινωνία και Πολιτική στην Κύπρο Κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα»), Κυπριακό Κέντρο Έρευνας, Λευκωσία 1996.

3 Rebecca Bryant, Imagining the Modern: The Cultures of Nationalism in Cyprus, I.B. Taurus, Λονδίνο 2004.

4 Βλ. δικό μου The Cyprus Problem and the Defense of the Middle East, 1945-1960: Britain's Reluctant Relinquishment of a Place d' Armes, Μελβούρνη, 2001 και Clearchos A. Kyriakides, British Cold War Strategy and the Struggle to Maintain Military Bases in Cyprus, 1951-1960, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Cambridge University, 1996).

5 Όπως δείχνει ο Μακάριος Δρουσιώτης στο Η πρώτη διαίρεση: η Κύπρος το 1963-64, Αλφάδι, Λευκωσία, 2005.

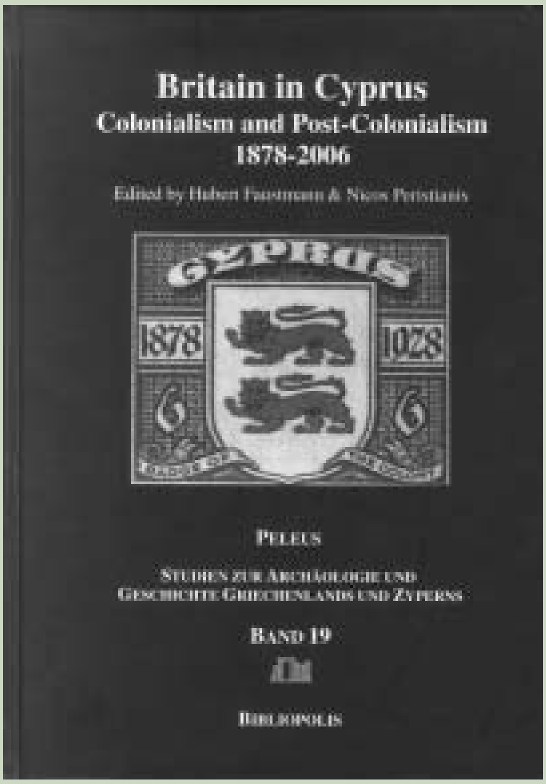
6 Αυτές περιλαμβάνουν: Stanley Kyriakides, Cyprus: Constitutionalism and Crisis Government, Uni of Pelsynvania, Philadelphia 1968. James A. Stegenga, The UN Force in Cyprus, Ohio State Uni, Colombus, 1968. Leontios Ierodiakonou, The Cyprus Question, Almqvist & Wiksell, Kristianstad Stockholm, 1971. Stephen Xydis, Cyprus: Reluctant Republic, Mouton, The Hague 1974. Richard A. Patrick, Political Geography and the Cyprus Conflict: 1963-1971, Department of Geography, Faculty of Environmental Studies, Uni of Waterloo, Ontario 1976. Kyriakos C. Markides, The Rise and Fall of the Cyprus Republic, Yale Uni Press, New Haven 1977. Halil Ibrahim Salih, The Impact of Diverse Nationalism on a State, University of Alabama Press, Tuscaloosa, 1978. M.A. Attalides, Cyprus: Nationalism and International Politics, Q. Press Edinburgh 1979. Makarios Droushiotis, ΕΟΚΑ: Η σκοτεινή Όψη, Στάχυ, Αθήνα, 1998. Alan James, Keeping the Peace in the Cyprus Crisis of 1963-1964, Palgrave, New York, 2001. Claude Nicolet, United States Policy Towards Cyprus, 1954-1974: Removing the Greek-Turkish Bone of Contention, Bibliopolis, Mahnheim 2001. Μακάριος Δρουσιώτης, ΕΟΚΑ Β και CIA: Το Ελληνικό Παρακράτος στην Κύπρο, Αλφάδι, Λευκωσία 2002. H. Ibrahim Salih, Cyprus: Ethnic Political Counterpoints, United States Univ. Press of America, Rowman & Littlefield, 2004. Μακάριος Δρουσιώτης, Η Πρώτη Διχοτόμηση: Κύπρος 1963-1964, Αλφάδι, Λευκωσία, 2005.

Ο Κύπριος Ζαπτιές, αστυνομικό εκτελεστικό των αποικιοκρατών.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ
Η Βρετανία στην Κύπρο: Αποικιοκρατία και Μεταποικιοκρατία 1878-2006

Του Μιχάλη Ατταλίδη*

Britain in Cyprus: Colonialism Post-Colonialism 1878-2006, **Faustmann, Hubert & Nicos Peristianis (eds.) Mannheim und Mohnesee: Bibliopolis, 2006. Book Presentation, Intercollege, 7 December 2006**

Δεν εγγυώμαι ότι αυτό το βιβλίο δίνει απαντήσεις σε κάθε τι που θέλατε να ξέρετε για τις σχέσεις μεταξύ της Βρετανίας και της Κύπρου πάντως, αυτό το μεγάλο βιβλίο των 660 σελίδων, διαπραγματεύεται πολλά δεδομένα και γεγονότα της σχέσης αυτής από το 1878 έως τις αρχές του 21ου αιώνα στα 32 του κεφάλαια, τα τρία έγγραφα που το συνοδεύουν και την εισαγωγή του.

Είναι πράγματι ένας πολύ βασικός τόμος για την αποικιακή περίοδο στην Κύπρο και για τις σχέσεις μεταξύ της Βρετανίας και της Κύπρου μετά την ανεξαρτησία του 1960.

Τα μεθοδολογικά ζητήματα και τα θέματα δεοντολογίας που ανακύπτουν όταν παρουσιάζει κανείς ένα βιβλίο αυτού του εύρους, που περιλαμβάνει τριάντα πέντε συγγραφείς, είναι μεγάλα. Δεν είναι δυνατό να αναφερθώ συγκεκριμένα και δίκαια σε όλους τους συγγραφείς. Ούτε και μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ενδιαφέρον να γίνει απλά μια παρουσίαση της δουλειάς που έκαναν οι επιμελητές, ως προς την επιλογή των θεμάτων και τις άλλες τεχνικές προσέγγισης της επιμέλειας ενός τέτοιου τόμου. Αποφάσισα για τούτο να ακολουθήσω μια κάπως υποκειμενική πορεία, να καταδείξω κάποια από τα σημεία που βρήκα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα, και ταυτόχρονα να παραθέσω κάποιες ενδείξεις για τα ζητήματα που διαπραγματεύεται αυτός ο τόμος. Κι αυτό ελπίζω να σας δώσει μια καλή εικόνα για το εύρος και το ύφος του βιβλίου.

Ως άτομο που έγραψε πριν από ένα τέταρτο του αιώνα ένα βιβλίο που καλύπτει μέρος της ίδιας χρονολογικής περιόδου, τα σχόλιά μου επισημαίνουν και τις πολύ σημαντικές προσθήκες στην ακαδημαϊκή δουλειά κατά τη διάρκεια αυτών των είκοσι πέντε χρόνων, καθώς όπως και την τεράστια αύξηση των πηγών πληροφόρησης, με πιο σημαντική απ' αυτές φυσικά το άνοιγμα των αρχείων του Φόρεϊν Όφις για σημαντικό τμήμα της αναφερόμενης περιόδου.

Αυτή η προσέγγιση έχει αναγκαστικά το μειονέκτημα ότι δεν κατανέμω τα σχόλιά μου ισότιμα στους συγγραφείς του τόμου, αλλά το κάνω με έναν τυχαίο τρόπο ανάλογα με το υποκειμενικό μου ενδιαφέρον για κάθε ένα από τα κείμενα του τόμου.

Η πληροφόρηση από τα αρχεία, ρίχνει το πιο έντονο φως στις δεκαετίες 1950 και 1960, και στις δραστηριότητες αυτού που τότε ονομάστηκε η «δυτική συμμαχία». Στην περίπτωση της Κύπρου αντιπροσωπευόταν κυρίως από τη Βρετανία και τις ΗΠΑ. Τα κείμενα που καλύπτουν αυτή την περίοδο τα βρήκα τόσο ενδιαφέροντα, ώστε θα αρχίσω από τα κεφάλαια του τελευταίου μέρους του τόμου, που ασχολούνται με την πιο πρόσφατη περίοδο, και μετά θα πάω πίσω στην αρχική αποικιοκρατική περίοδο, ξεκινώντας από την αρχή του τόμου.

Ο βαθμός του παρεμβατισμού της εξωτερικής εμπλοκής στην μετα-αποικιακή περίοδο περιγράφεται ιδιαίτερα καλά στη συμβολή του Brendan O' Malley, όσο και η αδιαφορία της για κάθε τι εκτός των στρατηγικών συμφερόντων, κάτι που κατά τη γνώμη μου είχε σημαντική επίδραση στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις, σ' αυτό που αργότερα ονομάστηκε «δια-κοινοτικές σχέσεις». Αν είχα την ανάλογη εξουσία, θα καθιέρωνα τρία από τα κείμενα ως υποχρεωτική μελέτη για τους κοινωνιολόγους και τους ανθρωπολόγους που ασχολούνται με τις δια-κοινοτικές σχέσεις στην Κύπρο, και προϋπόθεση για να τους επιτραπεί να γράψουν για το «Κυπριακό».

Αυτά τα τρία κείμενα είναι «Η επίδραση των βρετανικών στρατηγικών συμφερόντων στο Κυπριακό» του Brendan O' Malley, «Έλλειψη ενδιαφέροντος, θέλησης και δύναμης: η βρετανική πολιτική προς την Κύπρο, 1960-74» του Claude Nicolet και «Βρετανική πολιτική για την Κύπρο 1974-2004» του Keith Kyle.

Αυτά τα κείμενα δεν αφορούν απλώς την Κύπρο κατά την αποικιακή και μετα-αποικιακή περίοδο. Διερευνούν και περιγράφουν την αποικιακή και μετα-αποικιακή πολιτική απέναντι στην Κύπρο. Σε μεγάλο βαθμό επιβεβαιώνουν τις κυπριακές υποψίες για εξωτερική συνωμοσία. Η σημασία του τελευταίου για τους Κυπρίους δεν έγκειται στην απόθεση ευθυνών για τα προβλήματα και τις τραγωδίες, αλλά στην εξεύρεση μεθόδων ανάλυσης της αλληλεπίδρασης των εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων και της αναζήτησης του σύνθετου συσχετισμού γύρω από το ποιες εσωτερικές ιδεολογίες και τρόποι συμπεριφοράς αντιστρατεύονται ή μεγιστοποιούν τις εξωτερικές απειλές.

Το κείμενο του O' Malley είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Λέει ότι ο Ερνεστ Μπέβιν είπε στους συνεργάτες του το 1946 «πρέπει να αναθεωρήσουμε ολόκληρη την πολιτική μας για την Κύπρο, γιατί έχουμε οδηγήσει τους Κυπρίους στην πείνα, τους μεταχειριστήκαμε άσχημα και πρέπει να διορθώσουμε τους τρόπους μας». Δεν εκπλήσσει που πολλοί Κύπριοι κατέληξαν να προτιμούν τους Εργατικούς αποικιοκράτες από τους Συντηρητικούς αποικιοκράτες.

Ο O'Malley αναλύει για μια ακόμα φορά τον ατυχή συγχρονισμό τού κρεσέντο του κυπριακού Ενωτικού κινήματος με την προσπάθεια της Βρετανίας να διατηρήσει κάποια ίχνη της παγκόσμιάς της δύναμης στις δεκαετίες του 1940 και 1950, και την αυξανόμενη στρατηγική σημασία που είχε η Κύπρος γι' αυτό το σκοπό, και επιβε-

βαιώνει από τα αρχεία ότι ο Άντονι Ήντεν και η κυβέρνησή του επιδίωξαν και κατάφεραν, να εμπλέξουν την Τουρκία στο Κυπριακό, πράγμα που μεταξύ άλλων συνεισέφερε έμμεσα στις ταραχές του 1955 στην Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη και την Άγκυρα.

Όταν οι Βρετανοί δημιούργησαν τις επικουρικές αστυνομικές δυνάμεις το 1956, οι αρχηγοί των βρετανικών ένοπλων δυνάμεων γνώριζαν και φοβούνταν ότι αυτό θα υποδαύλιζε διακοινοτική βία, πράγμα που συνέβη σύντομα, με αποτέλεσμα να τοποθετηθεί το πρώτο συρματόπλεγμα στη Λευκωσία το 1956. Αυτό θα μπορούσε να ονομασθεί «Η πρώτη διχοτόμηση», για να δανειστώ τον τίτλο του τελευταίου βιβλίου του Μακάριου Δρουσιώτη (ενός από τους συγγραφείς στον τόμο).

Μέχρι το 1956 η ένοπλη εκστρατεία της ΕΟΚΑ είχε πετύχει σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της, καθώς οι Βρετανοί απελευθέρωσαν τον Μακάριο υπό την πίεση των ΗΠΑ, έχοντας αποφασίσει ότι δεν θα κρατούσαν το σύνολο της Κύπρου, παρ' ότι τα έγγραφα του βρετανικού Υπουργικού Συμβουλίου περιέχουν σκέψεις για το πώς, όπως αναφέρει ένα απόσπασμα, «θα φέρουμε τους Έλληνες αντιμέτωπους με την τουρκική άρνηση να αποδεχθεί την Ένωση ώστε έτσι να τους αναγκάσουμε να αποδεχθούν μια λύση που θα διατηρούσε την κυριαρχία στα δικά μας χέρια».

Μέχρι τη ρήξη του 1964, οι ΗΠΑ είχαν ολοκληρώσει την παραλαβή των ηνίων από τους Βρετανούς, που ξεκίνησε με την αποτυχία της αγγλο-γαλλικής επιχείρησης στο Σουέζ. Τότε ήταν που ο Τζορτζ Μπωλ είπε στον Μάρτιν Πάκαρντ, ένα Βρετανό αξιωματικό που προσπαθούσε να ηρεμήσει την ένταση στο νησί: «Κατάλαβες λάθος, παιδί μου. Μόνο μια λύση υπάρχει γι' αυτό το νησί, κι αυτή είναι η διχοτόμηση». Ο Martin Packard διατηρούσε ακόμη την έκφραση οδύνης και έκπληξης στο πρόσωπό του όταν μου αφηγήθηκε το επεισόδιο το 1999.

Φθάνοντας στο πραξικόπημα του 1974, με Εργατική Κυβέρνηση και πάλι στην εξουσία στη Βρετανία, ο υπουργός Εξωτερικών Κάλαχαν, προσπάθησε να αποτρέψει την εισβολή. Τις προσπάθειές του όμως εύκολα ματαίωσε ο Κίσινγκερ.

Ο Claude Nicolet συμπληρώνει την αφήγηση του O' Malley. Κατά τη δεκαετία του 1960 οι ΗΠΑ προσπάθησαν να πείσουν την Αθήνα «να ξεφορτωθεί τον Μακάριο» και εξετάστηκαν διάφορα ανατριχιαστικά σενάρια, μεταξύ των οποίων κι αυτό του Άτσεσον και Μπωλ για μονομερή επέμβαση της Αθήνας που θα ξεφορτωνόταν τον Μακάριο, ενώ οι ΗΠΑ θα εμπόδιζαν την Τουρκία να αντιδράσει. Αυτά τα σενάρια, όπως γνωρίζω από τη δυσάρεστη εμπειρία μου, ήταν στο μυαλό Ελλήνων αξιωματικών το 1974, και ορισμένοι αρχικά προσπάθησαν να αποτρέψουν την κυπριακή εθνοφρουρά να πυροβολήσει ενάντια στα τουρκικά στρατεύματα κατά την εισβολή τους.

Το 1974, σύμφωνα με τον Nicolet, τα βρετανικά ενδιαφέροντα ήταν πιο ανθρώπινα απ' ότι αυτά των Αμερικανών. Ο Κίσινγκερ πίστευε ότι οι Βρετανοί απειλούσαν στρατιωτική δράση εναντίον των Τούρκων, που τη θεωρούσε ως «ένα από τα πιο βλακώδη πράγματα που έχω ακούσει». Όταν επισκέφθηκα τον γηραιό πλέον λόρδο Κάλαχαν στη Βουλή των Λόρδων, πολύ αργότερα, συνοδεύοντας τον Σπύρο Κυπριανού, οι δύο ηλικιωμένοι πολιτικοί έδειχναν αληθινή συμπάθεια ο ένας για τον άλλο και ο Κάλαχαν είπε ότι ήθελε το 1974 να παρατάξει το βρετανικό ναυτικό για να εμποδίσει την εισβολή, αλλά φοβήθηκε ότι οι Αμερικανοί θα έβαζαν μπροστά τα δικά τους πλοία, όπως είχαν κάνει στο Σουέζ πριν από δέκα οκτώ χρόνια. (Μεταξύ άλλων το θέμα του Σουέζ πραγματεύεται στον τόμο ο Ευανθής Χατζηβασιλείου, στην αυθεντική αφήγησή του για τις Βρετανικές στρατηγικές προτεραιότητες και το Κυπριακό 1954-8, όπου επίσης εισάγει τη διάκριση μεταξύ της κυπριακής πολιτικής του μικρόκοσμου και του μακρόκοσμου, που ισχύει ακόμα σήμερα).

Οι Βρετανοί ανησυχούσαν για μια εισβολή σε χώρα της Κοινοπολιτείας και για τη μοίρα των αμάχων, ιδιαίτερα των Βρετανών που ζούσαν στην Κύπρο και των Βρετανών τουριστών. Οι Αμερικανοί που είχαν αποτρέψει μια τουρκική εισβολή το 1964 και το 1967, στάθηκαν, το ελάχιστο που μπορεί κανείς να πει, απαθείς παρατηρητές το 1974.

Στο σημείο αυτό αναλαμβάνει να συνεχίσει ο Keith Kyle με την ενδιαφέρουσα και αντικειμενική ανάλυσή του της βρετανικής πολιτικής στην Κύπρο μεταξύ του 1974 και του 2004. Μας παρουσιάζει μια συγκροτημένη σύνοψη των σύνθετων γεγονότων μέχρι το 2001, καθώς και τα ζητήματα και τις διαπραγματεύσεις του 2001-2004, ακολουθώντας τις καλύτερες παραδόσεις της βρετανικής προσπάθειας για ακαδημαϊκή αντικειμενικότητα.

Σημειώνει ότι όταν ο Κάλαχαν έκανε στον Κίσινγκερ την ανθρώπινη πρόταση να αναλάβει η Βρετανία μαζί με τις ΗΠΑ κοινή στρατιωτική δράση για να ματαιωθεί η τουρκική εισβολή, η αντίδραση του Κίσινγκερ ήταν ότι «θα αντιδρούσε πολύ έντονα ενάντια σε οποιαδήποτε περαιτέρω ανακοίνωση στρατιωτικών ενεργειών εκ μέρους της Βρετανίας». Είδα με τα ίδιά μου τα μάτια ότι είχε τοποθετηθεί στρατιωτικό προσωπικό Γκούρκα στα σημεία εισόδου των βάσεων το 1974, που πάντα το θεωρούσα ως ένδειξη αναμενόμενης στρατιωτικής δράσης στα βρετανικά στρατιωτικά μυαλά.

Ο Κάλαχαν αργότερα, όμως, προχώρησε σε κάτι που περιγράφηκε από μια Επιτροπή της Βουλής των Κοινοτήτων ως «σφάλμα κρίσης», δηλαδή τη μετακίνηση των Τουρκοκυπρίων από τις βάσεις στην κατεχόμενη περιοχή το 1975, ενάντια στην ισχυρή αντίδραση της Μπάρμπαρα Κασλ μέσα στο Υπουργικό Συμβούλιο. Γενικά ο Keith Kyle παρουσιάζει μια αξιόλογη σύνοψη των σύνθετων και σε μεγάλο βαθμό αδημοσίευτων γεγονότων που περιβάλλουν τις αρχές των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, παρ' ότι, αναμενόμενο, σ' ένα-δυο σημεία έχει λάθος. Για παράδειγμα, περιγράφει σωστά την υποστήριξη της Βρετανίας το 1998, στη διάρκεια της προεδρίας της, με υπουργό Εξωτερικών τον Ρόμπιν Κουκ. Ως μέλος της αντιπροσωπείας του Γλαύκου Κληρίδη, θυμάμαι ότι αντιμετώπισε τη φόρμουλα που πρότεινε ο Κληρίδης, για να ενταχθούν Τουρκοκύπριοι στη διαπραγματευτική ομάδα, ως «πολύ δίκαιη», χωρίς καν να γυρίσει προς τον Ντέιβιντ Χάνι, εμπειρογνώμονα της βρετανικής κυβέρνησης για την Κύπρο, ο οποίος καθόταν στο ίδιο τραπέζι. Αλλά ο Keith Kyle δεν αναφέρεται στο σημαντικό ρόλο του Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, και στο δόγμα Χόλμπρουκ όπως ονομάστηκε, που λανθασμένα, και ίσως τραγικά, παραβλέπεται στις μέρες μας.

Αλλά ο Keith Kyle κάνει μια αντικειμενική και ενημερωτική περίληψη και μια σειρά έγκυρων παρατηρήσεων για τις διαπραγματεύσεις για το Σχέδιο Ανάν. Αναφέρει το σημαντικό ρόλο των Βρετανών στην προετοιμασία του σχεδίου, σημειώνοντας, με τους γνωστούς βρετανικούς χαμηλούς τόνους, ότι ως πρώην αποικιακή δύναμη υπήρχε πάντα ο κίνδυνος καχυποψίας για τα κίνητρά τους. Επίσης καταγράφει με κατανοητό τρόπο, 12 σημεία του σχεδίου που θεωρεί εύλογο να μην είναι αποδεκτά. «Δύο χτυπητά χαρακτηριστικά του Σχεδίου Ανάν και στις πέντε εκδοχές του», συνοψίζει, «ήταν, πρώτον πόσο πλησίασε τις τουρκοκυπριακές θέσεις στο πλαίσιο των παραμέτρων του Συμβουλίου Ασφαλείας, και δεύτερον, πόσο θα μπορούσε η ΕΕ να προχωρήσει στο να «λυγίσει» το ευρωπαϊκό κεκτημένο ώστε να καταφέρει να εντάξει σ' αυτό την ειδική περίπτωση μιας διευθέτησης στην Κύπρο».

Σας παρέθεσα ορισμένα αποσπάσματα που τα θεωρούσα πιο επιλέξιμα από τον τόμο, για ένα ακροατήριο που δεν αποτελείται αποκλειστικά από ιστορικούς. Πριν προχωρήσω να αναφερθώ, πάλι επιλεκτικά, στα υπόλοιπα κείμενα του τόμου, επιτρέψτε μου να σας δώσω κάποιες συνολικές εκτιμήσεις.

Οι επιμελητές αυτού του τόμου κατάφεραν να περιλάβουν τους περισσότερους ανθρώπους που έχουν εργασθεί πάνω στην πρόσφατη ιστορία της Κύπρου κι αυτό είναι ένα κατόρθωμα από μόνο του. Επίσης πέτυχαν να καλύψουν τις περισσότερες περιόδους και ζητήματα της πρόσφατης κυπριακής ιστοριογραφίας. Αυτές που δεν καλύφθηκαν είναι, όπως φαίνεται στην έγκριτη παρουσίαση του Robert Holland στον τόμο για την ιστοριογραφία της ύστερης Αποικιακής Κύπρου, απλώς δεν έχουν ακόμα ερευνηθεί: Ζητήματα όπως της πρώιμης συνεργασίας της κυπριακής ελίτ με την αποικιακή κυβέρνηση, οι αυστηρά στρατιωτικές πτυχές του 1955-59, η προσωπικότητα και οι προσωπικοί στόχοι του Μακάριου, και η σύγκριση της Κύπρου με άλλα, επιτυχημένα κινήματα για την Ένωση, μια δουλειά που έχει τώρα κάνει ο ίδιος, ο Robert Holland, μαζί με μια άλλη από τους συγγραφείς κειμένων του βιβλίου, την Ντιάνα Μαρκίδη.

Αυτός ο τόμος όμως είναι πραγματικά ξεχωριστός, και αποτελεί

μεγάλη συνεισφορά για την κατανόηση της πρόσφατης ιστορίας, των διεθνών ζητημάτων που περιβάλλουν την Κύπρο και την κυπριακή κοινωνία.

Κατανοώ ότι οι επιμελητές είχαν τεράστιο όγκο δουλειάς, απαραίτητης για μια λεπτομερή επεξεργασία της επιμέλειας τόσο διαφορετικής ομάδας συγγραφέων, σχετικά με τη μητρική γλώσσα και επιστημονικό τομέα. Αλλά για να μην κατηγορηθώ για εύνοια αφού οι επιμελητές είναι φίλοι, θα αναφερθώ επίσης σε μερικές ατέλειες.

Η ποιότητα γραφής των διαφόρων κειμένων δεν είναι του ίδιου επιπέδου, και κατά τη γνώμη μου υπάρχει κάποια ανισότητα στο περιεχόμενο, σε ένα-δύο από αυτά. Τα άλλα ζητήματα στα οποία θα αναφερθώ είναι λεπτομέρειες. Στα αρχικά άρθρα υπάρχει κάποια επανάληψη των γεγονότων που προηγήθηκαν και διαδραματίσθηκαν την περίοδο που τέθηκε η Κύπρος υπό βρετανική διοίκηση, που θα μπορούσαν να είχαν απαλειφθεί με αυστηρότερη επαγρύπνηση της επιμέλειας. Επίσης, για έναν τόμο αυτού του είδους είναι ασυνήθιστο να μην υπάρχει πληροφόρηση για τους συγγραφείς που συνεισέφεραν σε αυτόν.

Όπως είπα, ο τόμος είναι εξαιρετικά περιεκτικός. Στην πραγματικότητα για μένα ήταν μια ευκαιρία να ενημερωθώ για την ιστοριογραφία και κοινωνιολογία της Κύπρου για τα τελευταία 25 χρόνια, όταν μάλλον διάβαζα κυβερνητικές εκθέσεις παρά ακαδημαϊκές εργασίες. Ο τόμος περιλαμβάνει δουλειά όλων ουσιαστικά των διανοουμένων που παρήγαγαν εργασίες για την Κύπρο για πρώτη φορά τα χρόνια αυτά.

Επιτρέψτε μου να αναφέρω με υποκειμενικά κριτήρια συγγραφείς όπως η Ντιάνα Μαρκίδη, που στον τόμο αυτό γράφει για τις αντιφάσεις και τις αβεβαιότητες των πρώτων χρόνων της αποικιακής κυριαρχίας, τη Rebecca Bryant, ανθρωπολόγο που διαβάζει συστηματικά ιστορία, τον Martin Strohmeier, που γράφει για ένα παράξενο επεισόδιο που φαίνεται ότι άρχισε με μια ιδέα του Βρετανού προξένου στο Πορτ Σάιντ μεταξύ των δύο πολέμων, για ένα βρετανικό Πανεπιστήμιο της Μέσης Ανατολής στην Κύπρο, και τον Jan Asmussen για τις μικρο-πολιτικές και τους μικρο-ρατσισμούς της στρατολόγησης Κυπρίων στις βρετανικές δυνάμεις κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Υπάρχει επίσης η προσεκτική εξέταση των διαπραγματεύσεων για το Σύνταγμα το 1959-60 από τον Hubert Faustmann, όταν συγκεκριμένα η επώδυνη διαπραγμάτευση για το μέγεθος των βάσεων κατέληξε στη μετάθεση της ημέρας της ανεξαρτησίας. Τελικά και μετά από δυσκολία, στέφθηκε από επιτυχία η επιμονή του Μακάριου για να καταλαμβάνουν έδαφος μικρότερο των 100 τετρ. μιλίων, και καθορίστηκε στα 99 μίλια. Αναρωτιέμαι τι θα είχε σκεφτεί όταν το 2004 προσφέρθηκε να δοθεί το μισό απ' αυτό το έδαφος χωρίς ανάγκη διαπραγματεύσεων, ως κίνητρο για την αποδοχή του Σχεδίου Ανάν.

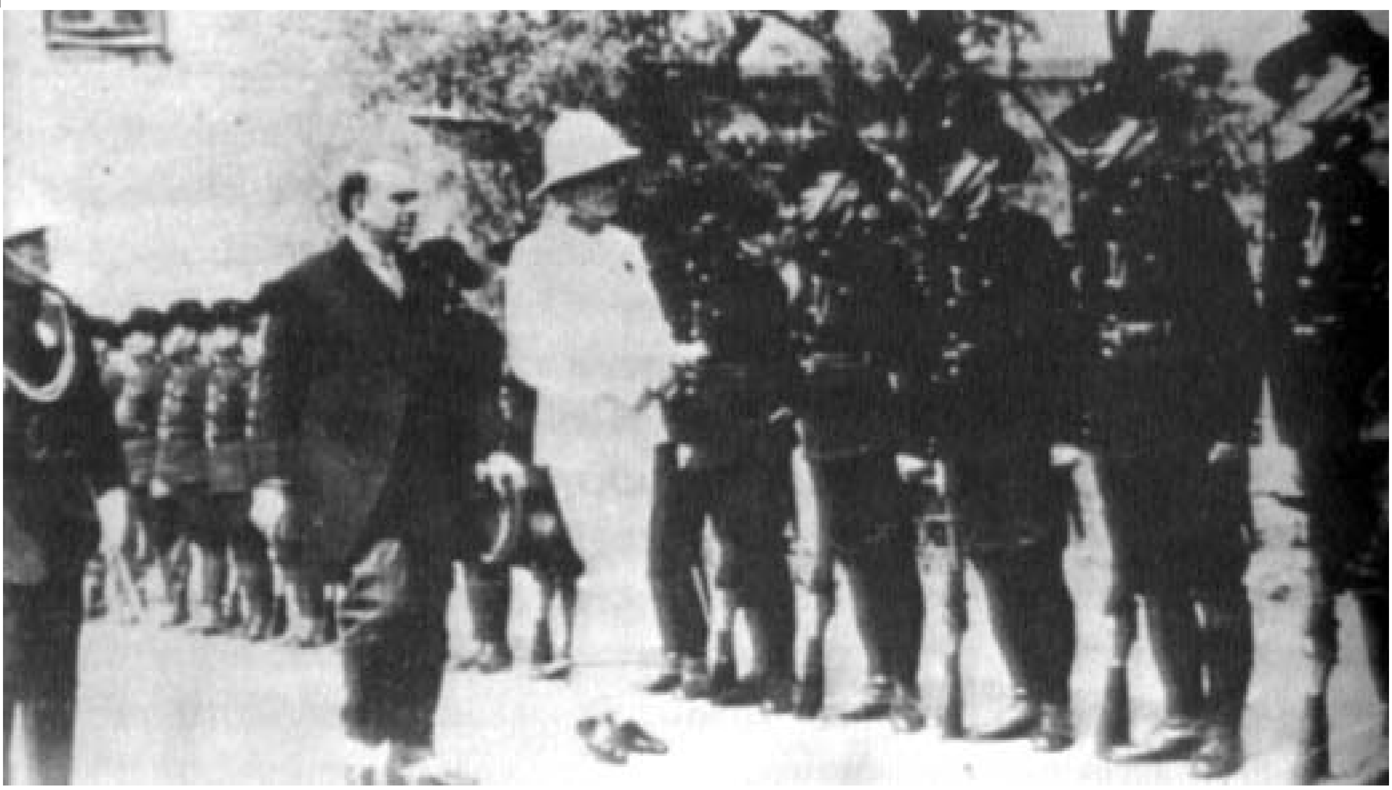
Πρέπει επίσης να αναφέρω τα δύο σημαντικά κείμενα Τουρκοκυπρίων, των Niazi Kizilyurek και Huseyin Mehmet Atesin, δύο πολύτιμες μελέτες από οθωμανικές και τουρκικές πηγές, σε μεγάλο βαθμό άγνωστες στους Έλληνες, Ελληνοκύπριους και άλλους ευρωπαίους συγγραφείς, για την εξέλιξη της κοινότητας από θρησκευτική σε εθνική κοινότητα και την επίδραση των ρευμάτων σκέψης των Νεότουρκων και των Κεμαλιστών από την Τουρκία, θέμα που βρισκόταν σε μεγάλο βαθμό έξω από το οπτικό πεδίο των Ελληνοκυπρίων.

Στους συντελεστές περιλαμβάνονται επίσης κάποιοι πρωτοπόροι μελετητές της Κύπρου. Και εδώ αναφέρω εκτός από τον Keith Kyle, τον Heinz Richter και τον Πήτερ Λοΐζο. Επίσης πρέπει να αναφέρω τις άλλες προσεγγίσεις στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών: δύο κοινωνιολογικές συμβολές, μια με θεωρητική έμφαση του Μάριου Κωνσταντίνου και τη μελέτη του Νίκου Περιστιάνη για το ρόλο της αριστεράς στην Κύπρο και τη διαίρεση των εθνικών κοινοτήτων.

Επίσης πρέπει να αναφέρω την πρωτοποριακή δουλειά του Hansjorg Brey για την κυπριακή οικονομία υπό τη βρετανική κυριαρχία και την οικονομική κληρονομιά της βρετανικής περιόδου, που δείχνει ότι παρά την οικονομική λεηλασία μέσω του φόρου υποτελείας που συνέχισε για τον περισσότερο κόσμο την οικονομική εξαθλίωση που υπήρχε κατά την οθωμανική περίοδο, η δημιουργία κάποιας υποδομής, περιλαμβανομένης της εκπαιδευτικής υποδομής, ήταν πιθανώς ένα συστατικό στοιχείο της μετα-ανεξαρτησιακής οικονομικής εξέλιξης.

Υπάρχουν κι άλλες σημαντικές συμβολές, για τη γλώσσα, για καλλιτέχνες και για φωτογράφους μεταξύ άλλων, που δεν ανέφερα καθόλου. Το βιβλίο είναι πιθανόν να γίνει έργο αναφοράς για την πρόσφατη και σύγχρονη κυπριακή ιστορία, και για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη στην αποικιακή Κύπρο.

***Πρύτανης του INTERCOLLEGE**

Μετά τα Οκτωβριανά το τυρρανικό καθεστώς της «Παλμεροκρατίας» απαγόρευσε το Κομουνιστικό Κόμμα Κύπρου. Στη φωτογραφία ο δήμαρχος Λευκωσίας θεμ. Δέρβης μαζί με τον Κυβερνήτη Palmer επιθεωρούν αστυνομικό απόσπασμα.

“το μόνο σταθερό στον κόσμο είναι η αλλαγή”
Ηράκλειτος
@
Ζούμε στον κόσμο των ραγδαίων αλλαγών.
Στην κοινωνία της γνώσης όλα αλλάζουν συνεχώς.
Οι πρωτοπόροι δεν ακολουθούν τα γεγονότα:
τα καθορίζουν...
Το Intercollege από τη δημιουργία του αλλάζει τα
δεδομένα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με σταθερή προσήλωση
στην έρευνα, τη διδασκαλία, την κοινωνική προσφορά
κι ένα εμπνευσμένο όραμα παιδείας, είναι μια δύναμη αλλαγής στον τόπο μας...
Άλλαξε τα γεγονότα!
Αϊνστάιν
INTERCOLLEGE
Εσύ αλλάζεις τον κόσμο!
Λευκωσία: 22841500 | Λεμεσός: 25381180 | Λάρνακα: 24653438 | www.intercollege.ac.cy